

**Kauno
fakultetas**

METODINIAI NURODYMAI AKADEMINIAMS FILOLOGIJOS IR VERTIMO DARBAMS

Eglė ALOSEVIČIENĖ
Jadvyga KRŪMINIENĖ
Laura NIEDZVIEGIENĖ
Danguolė SATKAUSKAITĖ

Kaunas, 2020

Eglė Alosevičienė, Jadvyga Krūminienė, Laura Niedzviegienė, Danguolė Satkauskaitė

*METODINIAI NURODYMAI AKADEMINIAMS FILOLOGIJOS IR VERTIMO
DARBAMS*

Metodinė mokomoji knyga. Elektroninis išteklius. Atnaujintas ir pataisytas leidimas.
Vilniaus universiteto Kauno fakultetas. 2020, p. 89.

Recenzantai: Doc. dr. Audronė Raškauskienė (Vytauto Didžiojo universitetas)

Doc. dr. Laima Kuprienė (Klaipėdos universitetas)

Apsvarstė ir rekomendavo publikuoti Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio
fakulteto taryba (2016 m. vasario 24 d., protokolo Nr. 3).

Atnaujintą leidimą apsvarstė ir rekomendavo Vilniaus universiteto Kauno fakulteto
„Audiovizualinio vertimo“ studijų programos komitetas (2020 m. sausio 10 d.,
protokolo Nr. (2.1 E) 620000-KT-4 (1)).

PRATARMĖ

Akademiniai rašto darbai – neatsiejama bet kurios studijų pakopos ir bet kurios studijų programos dalis. Rengdami referatus, esė, kursinius ir baigiamuosius bakalauro bei magistro darbus studentai ugdo savo tiriamąją kompetenciją, t. y. gebėjimus:

- iškelti aktualią problemą;
- formuluoti hipotezes;
- rinkti, sisteminti ir analizuoti su pasirinkta tema ir problema susijusią teorinę medžiagą;
- pasirinkti mokslinę literatūrą, ją tinkamai cituoti;
- taikyti mokslinio darbo technikas bei metodus;
- planuoti, organizuoti ir praktiškai atlikti tyrimą;
- logiškai argumentuoti;
- sintetinti tyrimo rezultatus ir lyginti juos su kitų autorių duomenimis;
- formuoti tolesnio mokslinio tyrimo kryptis;
- laikytis profesinės ir akademinės etikos normų;
- viešai pristatyti ir apginti savo rašto darbą.

2016 m. parengtas pirmasis *Metodinių nurodymų akademiniams filologijos ir vertimo darbams* elektroninis leidimas. Tačiau iškilo poreikis leidinį atnaujinti dėl Vilniaus universiteto ir jo padalinių struktūros, studijų programų ir studijas reglamentuojančių dokumentų kaitos.

Šie metodiniai nurodymai parengti vadovaujantis:

- *Vilniaus universiteto studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatais*, patvirtintu Vilniaus universiteto senato 2017 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. S-2017-12-11¹;
- *Rašto darbų administravimo Vilniaus universiteto studijų informacinėje sistemoje tvarkos aprašu*, patvirtintu Vilniaus universiteto studijų prorektorius 2017 m. lapkričio 22 d. įsakymu Nr. R-512²;
- *Studijų pasiekimų vertinimo tvarka*, patvirtinta VU Senato komisijos 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. SK-2012-20-6 (Vilniaus universiteto senato 2019 m. sausio 22 d. nutarimo Nr. SPN-1 redakcija)³;
- *VU Akademinės etikos kodeksu*, Vilniaus universiteto senato 2018 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. S-2018-4-4⁴;

---

¹ http://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/01/VU_Rasto_darbu_nuostatai_2017-12-19.pdf

² https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/Dokumentainuorodos/VU_Rasto_darbu_administravimas_VUSIS_tvarka_2017.pdf

³ https://www.vu.lt/site_files/Studij%C5%B3_pasiekim%C5%B3_vertinimo_tvarka_Suvestin%C4%97_redakcija.pdf

ir https://www.vu.lt/site_files/SPN-1.pdf

⁴ https://www.vu.lt/site_files/Veiklos_dokumentai/Akademines_etikos_kodeksas_VU_20

- VU Kauno fakulteto (toliau – Fakulteto) Kalbų, literatūros ir vertimo studijų institute (toliau – Institute) vykdomos bakalauro studijų programos „Audiovizualinis vertimas“ komiteto nutarimais.

Nuoširdžiai dėkojame Instituto dėstytojams, vadovaujantiems baigiamiesiems ir kitiems studentų rašto darbams, už pastabas ir pasiūlymus.

Metodinius nurodymus sudaro pratarmė, penki akademinų rašto darbų žanrus, turinį ir formą aptariantys skyriai, priedai ir literatūros sąrašas. Pirmajame skyriuje aptariami pagrindiniai akademinų rašto darbų tipai, įtraukti į Institute vykdomas pirmosios ir antrosios studijų pakopos programas. Antrajame skyriuje pateikiami praktiniai patarimai, padėsiantys tinkamai parengti ir apginti rašto darbą. Trečiajame skyriuje nuosekliai ir išsamiai aprašoma rašto darbų struktūra. Ketvirtajame skyriuje apžvelgiami skirtingo pobūdžio akademinų rašto darbų tyrimo metodai. Penktajame skyriuje pateikiamos darbo teksto formatavimo, bibliografinio apipavidalinimo, pristaymo bei gynimo gairės.

Metodinė knyga pirmiausia skirta Institute vykdomų bakalauro ir magistro studijų programų „Audiovizualinis vertimas“ studentams, rengiantiems referatus, esė, individualius arba kolektyvinius projektus, semestrinius darbus, baigiamuosius bakalauro ir magistro darbus. Šiuose metodiniuose nurodymuose ne tik sintetinama kitų literatūros sąraše nurodytų metodinių priemonių teorinė medžiaga, bet ir pateikiamos naujos įžvalgos bei praktiniai patarimai, todėl tikimės, kad ši knyga bus naudinga ir kitiems humanitarinių mokslų srities studentams bei dėstytojams.

TURINYS

1. AKADEMINIŲ RAŠTO DARBŲ TIPAI.....	7
1.1. BAIGIAMIEJI BAKALAURO IR MAGISTRO STUDIJŲ DARBAI	7
1.1.1. Baigiamasis anglų filologijos darbas.....	7
1.1.2. Baigiamasis vertimo darbas.....	8
1.1.3. Baigiamasis magistro darbas	8
1.2. KITI AKADEMINIAI RAŠTO DARBAI	9
1.2.1. Individualus ir kolektyvinis projektas	9
1.2.2. Semestrinis darbas	10
1.2.3. Referatas	10
1.2.4. Mokslinė esė.....	11
2.1. VADOVO IR TEMOS PASIRINKIMAS, DARBO PLANAVIMAS	13
2.2. ŠALTINIŲ IR MOKSLINĖS LITERATŪROS STUDIJAVIMAS	14
2.3. RAŠTO DARBO / TYRIMO TIPAI	16
2.4. LEIDIMAS GINTI BAIGIAMĄJĮ DARBĄ	17
2.5. BAIGIAMŲJŲ DARBŲ RECENZAVIMAS, GYNIMAS IR VERTINIMAS.....	18
2.6. AKADEMINIŲ RAŠTO DARBŲ ETIKA	21
3. AKADEMINIŲ RAŠTO DARBŲ STRUKTŪROS REIKALAVIMAI	24
3.1. TITULINIS LAPAS.....	24
3.2. DARBO TURINYS	25
3.3. ĮŽANGA	26
3.3.1. Temos aktualumas ir problemos formulavimas.....	27
3.3.2. Tyrimo objekto ir tiriamosios medžiagos įvardijimas	28
3.3.3. Tikslų ir uždavinių formulavimas.....	28
3.3.4. Tyrimo metodo pasirinkimas ir taikymas	29
3.4. TEORINĖ IR EMPIRINĖ DALYS: TEKSTO TURINYS IR MOKSLINĖS KALBOS STILIUS	30
3.5. IŠVADOS IR SANTRAUKA.....	33
3.6. LITERATŪROS SĄRAŠAS IR PRIEDAI	35
4. TYRIMO METODŲ APŽVALGA.....	38
4.1. KOKYBINIAI TYRIMO METODAI.....	38
4.2. KIEKYBINIAI TYRIMO METODAI.....	39
4.3. TEORINIAI MOKSLINĖS PRIEIGOS BŪDAI	39
4.4. EMPIRINIAI MOKSLINĖS PRIEIGOS BŪDAI.....	40
4.5. KALBOTYROS DARBUOSE TAIKOMI TYRIMO METODAI.....	41
4.6. LITERATŪROLOGIJOS DARBUOSE TAIKOMI TYRIMO METODAI	43
4.7. AUDIOVIZUALINIO VERTIMO DARBUOSE TAIKOMI TYRIMO METODAI.....	49

4.8. TRIANGULIACIJA.....	54
5. DARBO APIPAVIDALINIMAS	55
5.1. KOMPIUTERINIO TEKSTO TVARKYMO REIKALAVIMAI.....	55
5.2. NUORODŲ IR CITATŲ ŽYMĖJIMAS	56
5.3. LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ PATEIKIMAS	59
5.4. ŠALTINIŲ IR MOKSLINĖS LITERATŪROS SĄRAŠO PAVYZDŽIAI.....	59
5.5. PATEIKČIŲ RENGIMAS IR DARBO PRISTATYMAS	62
PRIEDAI	65
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	87

1. AKADEMINIŲ RAŠTO DARBŲ TIPAI

Šiame skyriuje pateikiamos rekomendacijos, kaip rengti „Audiovizualinio vertimo“ baigiamuosius darbus, t. y. bakalauro baigiamąjį darbą (gretutinė kryptis: anglų filologija), bakalauro baigiamąjį darbą (kryptis: vertimas) ir baigiamąjį magistro darbą. Kitų šiuose metodiniuose reikalavimuose apibrėžtų atsiskaitomųjų rašto darbų (individualaus / kolektyvinio darbo, semestrinio darbo, esė, referatų ir pan.) rengimo tvarką, apimtį, pristatymo būdą ir terminus nustato atsiskaitomąjį darbą skyręs dėstytojas.

1.1. Baigiamieji bakalauro ir magistro studijų darbai

Svarbu atkreipti dėmesį, kad studento baigiamasis darbas yra bakalauro arba magistro, bet ne bakalauro ar magistrinis. Bakalauro baigiamasis darbas – tai savarankiškai parengtas tiriamasis darbas, rodantis studento gebėjimą atlikti pirmosios studijų pakopos reikalavimus atitinkantį filologijos ir/ar vertimo studijų tyrimą. Iki 2020–2021 m. m. „Audiovizualinio vertimo“ bakalauro studijų programą siekiantys baigti studentai turi parengti du baigiamuosius darbus – baigiamąjį anglų filologijos darbą (gretutinės studijos) ir baigiamąjį vertimo darbą (pagrindinės studijos), nes šią studijų programą sudaro ne tik pagrindinė, t. y. vertimo studijų kryptis, bet ir integruotos gretutinės anglų filologijos studijos. Absolventai, diplominius darbus ginsiantys 2020–2021 m. m. ir vėliau, rengia vieną vertimo krypties baigiamąjį darbą, kuris rašomas anglų kalba. Į bakalauro darbą gali būti integruoti studento savarankiškai rengti kursiniai darbai, tačiau jie gali sudaryti ne daugiau kaip 30 proc. baigiamojo darbo apimtį, neįskaičiuojant priedų. Darbams vadovauja Instituto patvirtinti moksliniai vadovai. Parengti darbai turi atitikti visus tokio pobūdžio moksliniam darbui keliamus formas ir turinio reikalavimus. Baigiamieji darbai negali būti tik aprašomojo ar tik apžvalginio pobūdžio, būtina analitinė prieiga. Būtina laikytis baigiamųjų darbų rengimo ir gynimo procedūrą reglamentuojančių taisyklių, teksto formatavimo reikalavimų, profesinės ir akademinės etikos normų⁵.

1.1.1. Baigiamasis anglų filologijos darbas

Baigiamojo anglų filologijos (gretutinės krypties) darbo apimtį be priedų sudaro 50 000 – 70 000 spaudos ženklų su tarpais, neskaičiuojant priedų. Jis rašomas taisyklinga akademinė anglų kalba (žr. 2.6 skyrių „Mokslinės kalbos bruožai ir vartojimas“).

Baigiamajame anglų filologijos darbe turi atsiskleisti studento mokslinio darbo gebėjimas atlikti pirmosios studijų pakopos reikalavimus atitinkantį tyrimą: konsultuojantis su vadovu numatyti ir suformuluoti tyrimo tikslą, uždavinius bei jo eigą; gebėjimas rinkti, sisteminti ir aptarti su

---

⁵ Plačiau žr. *Mokslininko etikos kodeksas* (2012) ir *VU Akademinės etikos kodeksas* (2018).

pasirinkta filologine (kalbotyros arba literatūrologijos) tema ir problematika susijusia teorinę medžiagą; gebėjimas pasirinkti reikiamas mokslinės literatūros ištraukas, jas cituoti; surinkti tyrimo medžiagą; sisteminti, analizuoti, interpretuoti ir vertinti duomenis; apibendrinti išvagas; aiškiai ir pagrįstai formuluoti išvadas; aprašyti ir įforminti tyrimą taisyklinga akademinė anglų/lietuvių kalba; pristatyti atlikto tyrimo rezultatus ir juos apginti.

Baigiamajame anglų filologijos darbe studentai dažnai analizuoja jau egzistuojančius arba pačių sudarytus tekstynus. Svarbu tinkamai juos pasirinkti bei gebėti objektyviai įvertinti gautus duomenis.

1.1.2. Baigiamasis vertimo darbas

Baigiamajame vertimo darbe turi atsiskleisti studento mokslinio darbo įgūdžiai ir gebėjimai: gebėjimas rinkti, sisteminti ir analizuoti su pasirinkta audiovizualinio vertimo srities tema ir problematika susijusia mokslinę literatūrą, planuoti, organizuoti ir atlikti tyrimą, kūrybingai ir tikslingai taikyti subtitravimo, dubliavimo arba užklotinio vertimo įgūdžius ir žinias, pritaikant audiovizualinius produktus įvairioms tikslinėms auditorijoms, tarp jų ir žmonėms, turintiems specialių poreikių; gebėjimas konfidencialiai elgtis su turima informacija, gerbti autorines teises.

Baigiamojo vertimo darbo apimtis turėtų būti ne mažesnė kaip 70 000 ir ne didesnė kaip 100 000 spaudos ženklų su tarpais, neskaičiuojant priedų. Jis rašomas taisyklinga akademinė anglų arba lietuvių kalba (žr. 3.4. poskyryje „Teorinė ir empirinė dalys: teksto turinys ir mokslinės kalbos stilius“). Temą ir vadovą studentas renkasi iš pateikto sąrašo, tačiau, jei pasirinktas vadovas sutinka, gali pasiūlyti ir savo temą.

1.1.3. Baigiamasis magistro darbas

Baigiamojo magistro darbo temą ir darbo vadovą rekomenduojama pasirinkti kuo anksčiau, geriausia per pirmąjį studijų semestrą, kad būtų galima palaiptiesiui gilintis į temą, rinkti medžiagą, atlikti svarų tyrimą ir jį aprašyti. Magistro darbo apimtis turi būti ne mažesnė kaip 100 000 ir ne didesnė kaip 120 000 spaudos ženklų su tarpais, neskaičiuojant priedų.

Magistro darbą rašančio studento užduotis – parengti savarankišką, moksliniais ar taikomaisiais tyrimais pagrįstą darbą, spręsti teorinio ir praktinio pobūdžio problemas, vartoti tinkamą ir vieningą terminiją, formuoti mokslinę kalbą individualiam tyrimui (plačiau žr. 3.4. poskyryje „Teorinė ir empirinė dalys: teksto turinys ir mokslinės kalbos stilius“). Magistro darbui keliami ir naujumo bei aktualumo reikalavimai, kuriuos reikėtų atskleisti darbo įžangoje.

Vykdydamas individualų mokslinį tyrimą, magistro baigiamąjį darbą rengiantis studentas privalo gebėti išvelgti mokslinę problemą ir suformuluoti tyrimo tikslą; numatyti tyrimo eigą ir tinkamą metodiką tikslui pasiekti; surinkti, apdoroti ir analizuoti reikalingus audiovizualinio vertimo

studijų empirinio tyrimo duomenis, taikyti bendrąsias vertimo ir specialiąsias audiovizualinio vertimo tyrimų strategijas bei multimodalumo principus, pasitelkti susistemintas, naujausiais moksliniais tyrimais pagrįstas vertimo studijų bei vertimo kritikos raidos žinias, analizuoti bei kritiškai vertinti tyrimo duomenis net ir tada, kai informacija yra prieštaringa, aiškiai ir pagrįstai formuluoti išvadas, argumentuoti, apibendrinti įžvalgas ir numatyti galimas tolesnes tyrimo perspektyvas; pristatyti tyrimo rezultatus ir juos apginti.

Magistro darbe būtina lanksčiai taikyti tyrimo metodus, aiškiai susieti teorinę ir empirinę darbo dalis. Labai svarbu gautus rezultatus tinkamai mokliškai apibendrinti, o mokslinio tyrimo išvadas, kurios turi apibendrinti rezultatus ir atitikti įžanginėje dalyje keltus uždavinius, aiškiai suformuluoti.

1.2. Kiti akademiniai rašto darbai

Studijų metu studentams tenka parengti nemažai rašto darbų. Norėdamas gerai parengti rašto darbus studijuojantysis turi suprasti rašto darbų įvairovę bei ypatumus. Audiovizualinio vertimo programos metmenyse be baigiamojo bakalauro ir magistro darbų / projektų atliekamos šios savarankiško darbo užduotys: individualus ir (ar) kolektyvinis projektas, semestrinis darbas, referatas, mokslinė esė, praktikos ataskaita ir kt. Toliau pateikiami trumpi dažniausiai rengiamų rašto darbų struktūros ir turinio apibūdinimai.

1.2.1. Individualus ir kolektyvinis projektas

Projektą galima apibūdinti kaip dokumentą, vientisą veiklą (procesą) ar pasiektą rezultatą. Studijų metu studentams bus skiriamos ir projektų rengimo užduotys. Individualus / kolektyvinis projektas gali būti vienas iš bet kurio studijų dalyko aspektų. Tokiu atveju projekto įvertinimas sudaro dalį galutinio dalyko įvertinimo. Individualų projektą rengia vienas studentas, kolektyvinį – 2–3 studentai. Individualus projektas turėtų būti nuo 30 000 iki 35 000, kolektyvinis – nuo 50 000 iki 55 000 spaudos ženklų su tarpais. Jeigu darbe pateikiami priedai, jie į apimtį neįskaičiuojami.

Paprastai temas siūlo atitinkamo studijų dalyko dėstytojas, tačiau studentas, pasikonsultavęs su dėstytoju ir motyvavęs savo pasirinkimą, projekto temą gali suformuluoti savarankiškai, jei nebus nukrypstama nuo dalyko turinio.

Atsiskaitant vertinamas individualaus / kolektyvinio projekto turinys, informacijos aktualumas, išsamumas, loginis dėstymas, pavyzdžių pateikimas, duomenų aprašymas, išvados, naudotų šaltinių skaičius bei patikimumas ir pan. Vertinant taip pat itin svarbu, ar darbas originalus (žr. 2.6. poskyryje „Akademinų rašto darbų etika“) ir ar laikytasi numatyto darbų rengimo ir pateikimo grafiko. Jei darbas pristatomas ir žodžiu, kartu vertinamas studento gebėjimas kalbant logiškai dėstyti mintis, neviršyti pristatymui skirto laiko ir atsakyti į pateiktus klausimus.

Kiek laiko skirta projektui parengti ir kada būtina jį pateikti ir (ar) pristatyti auditorijai, kiekvienas dėstytojas sprendžia individualiai.

Individualius ir kolektyvinius studentų rašto darbus ir jų pristatymus vertina dalyko dėstytojas arba komisija, sudaryta iš dalyko dėstytojų ir socialinių partnerių.

1.2.2. Semestrinis darbas

Semestriniai darbai rengiami anglų kalba. Semestrinį darbą iki 2020 m. rengia pagal dalykinę „Audiovizualinio vertimo“ bakalauro studijų programą studijuojantieji 4-ame, 5-ame ir 6-ame semestruose, o nuo 2020 m. studijuojantieji pagal modulinę programą – 7-ame semestruose, kuriame semestrinis darbas yra vienas iš dalyko „Mokslinio darbo rašymo pagrindai“ atsiskaitymų. Semestrinį darbą kiekvienas studentas rengia individualiai, konsultuodamasis su pasirinktu darbo vadovu. Temą ir vadovą studentas renkasi iš pateikto sąrašo, tačiau, jei pasirinktas vadovas sutinka, gali pasiūlyti ir savo temą. Semestrinio darbo apimtis – ne mažiau kaip 30 000 ir ne daugiau kaip 40 000 spaudos ženklų su tarpais neskaičiuojant priedų.

Vertinant semestrinio darbo kokybę atsižvelgiama į rašto darbe ir žodinio pristatymo metu pateiktą informaciją, darbo struktūrą, logiką, empirinės medžiagos kiekį ir tinkamumą, analizės išsamumą, teorijos ir praktikos sąsajas, išvadų pagrįstumą, bibliografinio sąrašo tinkamumą, kalbos taisyklingumą ir darbo apipavidalinimą. Taip pat atsižvelgiama ir į tai, kaip kruopščiai darbas atliktas, ar jis originalus (žr. 2.6. poskyryje „Akademių rašto darbų etika“) ir ar atliktas laiku.

Semestriniai darbai paprastai ginami, dalyvaujant gynimo komisijai, kurią sudaro dalyką dėstantys dėstytojai ir socialiniai partneriai, jeigu dalyko apraše nenumatyta kitaip.

Semestrinio darbo santrauka rašoma kita nei pats darbas kalba. Tai reiškia, jog, jei darbas parašytas anglų kalba, santrauka rengiama lietuvių kalba. Tokio darbo santrauka neturėtų būti ilgesnė nei 1000 spaudos ženklų su tarpais. Konkrečius santraukos apimtį reikalavimus pateikia semestrinius darbus kuruojantis dėstytojas.

1.2.3. Referatas

Referatas paprastai būna aprašomojo ar analitinio pobūdžio, bet jame dažnai aptinkama ir mokslinio darbo elementų. Šio pobūdžio darbuose trumpai, aiškiai ir struktūruotai perteikiama kitų autorių anksčiau paskelbta, su tam tikra tema besisiejanti medžiaga (informacija). Referatai gali būti aprašomieji, naratyviniai, tiriamieji.

Referatą dėstytojai dažnai naudoja kaip vieną iš studento atsiskaitymo ar vertinimo formų. Tokiu atveju įtraukia jį į dalyko aprašą ir suformuluoja konkrečius jam keliamus reikalavimus. Taip pat dėstytojai dažniausiai jau pateikia galimas referatų temas ir apibrėžia vertinimo sistemą.

Referatu siekiama, kad studentai įgytų ar pagilintų dalykinę kompetencijas ar bendruosius gebėjimus. Kitaip tariant, referato rengimas padeda gilinti tam tikros temos žinias, ugdyti analitinį ir loginį mąstymą, gerinti savarankiško ir komandinio (jei referatą rengia keli studentai) darbo įgūdžius. Iš referatą rengiančio studento paprastai nereikalaujama, kad jis keltų ar spręstų tam tikras mokslo problemas. Kitaip nei mokslinė esė, semestrinis, kursinis ar baigiamieji darbai, referatas gali būti aprašomojo pobūdžio. Svarbiausia referatą rengiančio studento užduotis – tinkamai atrinkti, susisteminti dalykinę medžiagą ir pateikti ją struktūrizuotai, akademinė kalba, laikantis akademinės etikos ir formaliųjų reikalavimų.

Referatas įprastai pristatomas seminaruose. Jo apimtį nustato dalyko dėstytojas, tačiau ji negali būti mažesnė negu 20 000 sp. ž. su tarpais. Kaip ir kitus akademinis rašto darbus, referatą iri sudaro privalomosios dalys: antraštinis lapas, turinys, įvadas, pagrindinė dalis, išvados, literatūros sąrašas.

Referatas paprastai vertinamas pagal šiuos kriterijus:

- ar turinys atitinka pavadinimą;
- ar aiški struktūra;
- ar tinkamai parinkta ir kaip naudojama mokslinė literatūra;
- ar autorius geba perfrazuoti, referuoti, apibendrinti;
- ar mintys reiškiamos aiškiai, nuosekliai, argumentuotai;
- ar darbas parengtas akademinė kalba, ar nėra klaidų;
- ar laikomasi citavimo, bibliografinių nuorodų pateikimo reikalavimų;
- ar laikomasi teksto formatavimo nurodymų.

Kadangi referatas dažnai būna aprašomojo pobūdžio, jis paprastai skiriamas žemesniųjų kursų studentams ir retai pasitaiko magistro studijose.

1.2.4. Mokslinė esė

„Esė – tai struktūriškas ir nuoseklus, lengvai skaitomas nedidelės apimties polemiskis samprotaujamojo pobūdžio rašto darbas.“ (Kasnauskienė, 2016, p. 3).

Esė gali būti keleto tipų, tačiau studentai dažniausiai rengia mokslinę esė, kurios tikslas – atskleisti ir ugdyti studento kritinio mąstymo, argumentavimo, polemizavimo, mokslinio diskurso raiškos gebėjimus. Todėl mokslinėje esė nepakanka kokią nors temą ar problemą tik aprašyti ar paaiškinti, būtina analizuoti, pateikti argumentus, išdėstyti savo kritinį požiūrį į tam tikrus mokslininkų pateikiamus teiginius ar teorijas, diskutuoti, pasiūlyti analizuojamų problemų sprendimo būdus. Vis dėlto esė autorius neprivalo pateikti vienareikšmių atsakymų į iškeltą problemą, kartais svarbiausias uždavinys – atskleisti pasirinkto tiriamojo objekto privalumus ir trūkumus, pateikti

skirtingus požiūrius ir pakviesti skaitytojus diskusijai. Bet kurio esė tipo tekste turi būti įžanga, dėstymas ir apibendrinimas arba išvados.

Mokslinės esė apimtį nustato dalyko dėstytojas, tačiau ji negali būti mažesnė negu 10 000 sp. ž. su tarpais.

Vertinant esė taikomi visi referatui keliami reikalavimai ir papildomai vertinama:

- kaip analizuojama ir interpretuojama mokslinė problema;
- ar pakankamai argumentuojama ir pateikiami argumentai įtikinami bei svarūs.

Vis dėlto konkretaus dalyko esė vertinimo kriterijus pristato dėstytojas bei nurodo juos dalyko apraše.

2. AKADEMINIO RAŠTO DARBO RENGIMAS IR GYNIMAS

Akademinio darbo rengimo procesas apima eilę etapų. Šiame skyriuje aptariami pagrindiniai žingsniai, kuriuos būtina atlikti, norint sėkmingai parengti ir apginti akademinį rašto darbą: labai svarbu pasirinkti tinkamą temą, į tą pačią ar panašią temą besigilinantį, kompetentingą mokslinio darbo vadovą, išanalizuoti esamus šaltinius ir su tema susijusią mokslinę literatūrą, pasirinkti akademinio rašto darbo / tyrimo tipą ir nuosekliai rengti darbą, laikantis reikalavimų ir numatyto grafiko, bei jį sėkmingai apginti.

2.1. Vadovo ir temos pasirinkimas, darbo planavimas

Vadovą baigiamiesiems darbams iš pateikto sąrašo ir pagal Instituto nustatytas kvotas pasirenka pats studentas. Paprastai tų darbų tematika atitinka dėstytojų dėstomų dalykų ar jų bei mokslo darbuotojų mokslinių interesų sritį. Jei studentas savarankiškai nesugeba pasirinkti vadovo, jį gali skirti Studijų programos komiteto (SPK) pirmininkas. Studentų baigiamųjų darbų temas ir vadovus tvirtina Fakulteto dekanas įsakymu, o Instituto administratorius įveda duomenis į VU studijų informacinę sistemą.

Nebaigiamųjų darbų temas siūlo dalyko dėstytojas. Studentas taip pat turi teisę pasiūlyti rašto darbo (pavyzdžiui, semestrinio darbo) temą, bet privalo ją suderinti su dalyką dėstančiu dėstytoju. **Baigiamųjų darbų temas** siūlo baigiamųjų darbų vadovai – dėstytojais arba mokslo darbuotojai. Studentai taip pat gali siūlyti temą, tačiau privalo ją suderinti su darbo vadovu.

Norint įvertinti, ar dominanti tema tikrai aktuali ir suformuluota tinkamai, būtina:

- aiškiai apibrėžti temą;
- kaupiti teorinę ir empirinę medžiagą pasirinkta tema;
- sukauptą medžiagą tvarkyti ir rūšiuoti;
- įvertinti temos atitikimą surinktos medžiagos atžvilgiu (kontekste) (Eco, 2007, p. 12).

Renkantis tyrimo temą, būtina atsižvelgti į šiuos kriterijus:

- tema turi motyvuoti studentą (turi būti įdomi);
- naudotini šaltiniai studentui turi būti prieinami;
- studentas privalo gebėti naudotis prieinamais šaltiniais;
- metodiniai tyrimo reikalavimai turi atitikti studento patirtį, t. y. įgytas žinias ir gebėjimus.

Akivaizdu, kad sėkmingą baigiamojo darbo parengimą lemia tinkamas pasirinkimas. Čia reikšmingi ne tik darbo naujumo ir aktualumo mokslinių tyrimų kontekste momentai; ne mažiau svarbu pasirinkti tokią tyrimo perspektyvą, pagal kurią studentas *gebės* parašyti baigiamąjį bakalauro ar magistro darbą (Eco, 2007, p. 14–15).

Ne vėliau kaip per mėnesį po semestrinio, baigiamojo bakalauro ar magistro darbo temos pasirinkimo turi įvykti pirmoji konsultacija su darbo vadovu. Jos metu aptariamas ir su vadovu suderinamas preliminarus kalendorinis darbo rašymo planas, tyrimo objektas, problema, tikslas, uždaviniai, metodai, (magistro darbui – hipotezės), kuriuos pirmųjų konsultacijų metu apibrėžia ir pasiūlo pats studentas. Vėliau su vadovu derinama preliminari darbo struktūra, skyrių skaičius bei jų galimi pavadinimai.

Darbo vadovas neprivalo nurodyti visos reikalingos literatūros ir šaltinių mokslinio darbo rengimui. Studentas pats turi pademonstruoti gebėjimus savarankiškai surinkti sėkmingam tyrimui reikalingą mokslinę literatūrą ir rasti naudotinus šaltinius.

Rašydamas mokslinį darbą, studentas privalo laikytis su darbo vadovu suderinto kalendorinio darbo rašymo plano ir reguliariai, t. y. ne rečiau kaip kartą per mėnesį konsultuotis su vadovu paskelbto priėmimo laiku, tačiau konsultacijų skaičius neturi viršyti 4–5 kartų per semestrą. Jei darbą rašantis studentas atsisako reguliariai konsultuotis su darbo vadovu, šis turi teisę neleisti darbo ginti. Konsultacijų su moksliniu vadovu metu studentas privalo informuoti apie darbo rašymo eigą ir iškilusias problemas bei pateikti darbo tekstą atskiromis dalimis, skyriais ir (ar) poskyriais, taigi kiekvienai konsultacijai turi būti atitinkamai pasiruošta. Jei vadovas sutinka, konsultacijos gali vykti ir elektroninėje erdvėje. Darbo vadovas pateiktą darbo tekstą perskaito ir savo pastabas, rekomendacijas bei nurodymus išsako ne vėliau kaip per dvi savaites nuo darbo teksto pateikimo. Į pateiktas pastabas rekomenduojama atsižvelgti. Taip pat darbo vadovas privalo informuoti studentą, jei atlikto darbo kokybė yra žema ar yra kitų veiksnių, kurie darytų neigiamą įtaką tolimesniam darbo rašymui.

Būtina pabrėžti, kad tokių konsultacijų tikslas – aptarti profesinių žinių, teorijų, modelių, metodų, empirijos taikymo aspektus konkrečiame darbe. Už kalbinį darbo parengimą atsakingas pats studentas – jis turi gebėti rašyti taisyklinga kalba, kuri netrukdytų skaityti ir suprasti pateiktą tekstą.

Kiekvienas baigiamąjį darbą rengiantis studentas privalo pildyti su darbo vadovu suderintą **baigiamojo darbo rengimo grafiką** (žr. 15 ir 16 priedus) ir laikytis jame nurodytų terminų. Atskirų baigiamojo darbo dalių pateikimo terminai numatomi kasmet ir SPK posėdyje patvirtinami iš naujo. Studentas, nesilaikantis grafike nurodytų terminų, t. y. vėluojantis pateikti darbo dalis ar visą darbą vadovui, Institutui ar recenzentui, gali netekti teisės ginti baigiamąjį darbą.

2.2. Šaltinių ir mokslinės literatūros studijavimas

Šaltiniai – tai visa medžiaga, kuria remiantis galima gauti informaciją apie kurį nors tiriamą reiškinį, jo ištyrimo laipsnį ir pan. Patartina rinktis fiziškai prieinamus šaltinius, kad jų paieška neapsunkintų tyrimų eigos (ypač laiko atžvilgiu). Pagal svarbą jie skirstomi į pirminius ir antrinius. Pirminiai šaltiniai – tai originalūs fundamentiniai mokslo darbai, visų pirma, monografijos,

disertacijos, originalūs straipsniai ir pan. Jie padeda tiksliai suformuluoti tyrimo problemą, išplėtoti tyrimo metodologinį modelį. Antriniai šaltiniai – tai dokumentai, parašyti asmenų, kurie patys neatliko tyrimų, tačiau juos apibendrina bei susistemina. Vertimai, žodynai, enciklopedijos ir antologijos taip pat priskirtini prie antrinių šaltinių. Cituojant originalias išvalgas kaip antrinį šaltinį (t. y. kito autoriaus cituotas savo darbe), jokia būdu negalima pateikti tokios citatos su originalo nuorodomis (t. y. taip, lyg pastarasis būtų skaitytas). Neturint prieigos prie pirminio šaltinio (senų arba retų leidinių atveju) galima remtis antriniu šaltiniu, pateikiant jo bibliografines nuorodas. Vis dėlto nereikėtų tuo piktnaudžiauti, nes pernelyg dažnas antrinių šaltinių naudojimas laikomas darbo trūkumu.

Atsirinkti šaltinius nėra lengva: kasmet publikuojama daug darbų, todėl tyrėjui visų pirma rekomenduotina sudaryti šaltinių, su kuriais reikėtų susipažinti, sąrašą. Prieš pradėdant kritiškai vertinti pasirinktus mokslinius tekstus, iš visų jau sukauptų būtina pasirinkti tik tuos, kurie atrodo reikšmingiausi tyrimo problemai spręsti. Paprastai pirminių mokslinės literatūros paieškų rezultatas būna daugybė tekstų, kurie tyrėjui iš pradžių atrodo svarbūs – ir tai natūralu. Siekiant nuspręsti, ar tekstas pasitarnaus tyrimui, rekomenduotina perskaityti įvadą, išvadas bei susipažinti su jo turiniu.

Iš pradžių siūloma skaityti literatūros šaltinius, kuriuose išsamiai nagrinėjama tam tikra tema: monografijos, disertacijos, studijos ir pan. Po to galima pereiti prie literatūros, aptariančios siauros specializuotos srities klausimus: straipsnių, tezių, anotacijų ir kt. Chronologiniu požiūriu geriausia pradėti nuo naujausios literatūros (patartina ieškoti tarptautinėse duomenų bazėse), po to pereiti prie ankstesnės. Pravartu peržiūrėti literatūros sąrašą monografijų, disertacijų, studijų bei straipsnių gale ir pasižymėti čia pateikiamus šaltinius, kurių išvalgos ar tyrimo metodika pasirodė įdomūs ir integruotini.

Mokslinės literatūros analizė – tai be galo svarbus mokslinio darbo etapas, kuris prasideda dar prieš konkrečios tyrimo temos ir problematikos pasirinkimą ir tęsiasi per visą mokslinio tyrimo procesą. Ji gali būti pagalbinė mokslinio tyrimo priemonė, pavyzdžiui, eksperimentiniame tyrime.

Prieš pradėdant empirinį tyrimą, literatūros analizė padeda pasirinkti ir apsibrėžti temą, tyrimo metodus, susipažinti su ankstesnių tyrėjų darbais, logiškai struktūruoti mokslinį darbą. Tyrimo vykdymo metu literatūros studijavimas leidžia susipažinti su naujausiais atitinkamos srities specialistų darbais, prireikus koreguoti tyrimo eigą, rasti savo tyrimo rezultatus patvirtinančią arba jiems prieštaraujančią medžiagą, o kartais padeda suvokti priežastis, dėl kurių literatūroje pateikti duomenys neatitinka individualiame studento tyrime gautų rezultatų. Mokslinės literatūros analizės etapus sudaro:

- šaltinių (straipsnių, studijų ir kt.) paieška;
- tinkamų šaltinių pasirinkimas;
- šaltinio kokybės įvertinimas;

- esminės informacijos (žinių) išskyrimas;
- žinių apibendrinimas (sintezė) ir pateikimas.

2.3. Rašto darbo / tyrimo tipai

Kalba, kaip ir bet kuris kitas reiškinys, gali būti tiriama įvairiais būdais arba metodais. Atsižvelgiant į kalbos tyrimo aspektą visus kalbos tyrimo metodus galima skirstyti į dvi rūšis: sinchroninį ir diachroninį.

Pagal mokslinio tyrimo pobūdį tyrimo tipas gali būti: žvalgomasis, longitudinalinis (tęstinis), aiškinamasis, aprašomasis, interpretacinis, aplikacinis, lyginamasis ar analitinis.

Žvalgomasis tyrimas (anglų k. *pilot-study*) taikomas pradiniam tyrimų etape kaip bandomasis tyrimas, siekiant patikrinti pasirinktos metodikos tinkamumą, pakoreguoti uždavinius, hipotezę ar imties⁶ tūrį. Tai nedidelės apimties ir nesudėtingas tyrimas. Šiuo apžvalginiu, iliustracinio pobūdžio tyrimu galima identifikuoti tam tikras problemas, prieš atliekant pagrindinį tyrimą. Jei tai apklausa ar eksperimentas, pasirenkama nedidelė respondentų grupė, kuri turėtų būti kiek įmanoma panašesnė į suplanuoto didesnės apimties tyrimo auditoriją. Jei tai atvejo ar teksto analizė, galima panaudoti nedidelį tyrimui tinkamų duomenų kiekį kaip maketą, atskleidžiantį, ar jie tinkami numatytiems tyrimo tikslams pasiekti (Wray, Trott ir Bloomer, 2005, p. 11).

Longitudinis (tęstinis) tyrimas atliekamas pakartotinai, kai periodiškai apklausiami ar tiriami tie patys respondentai.

Aiškinamojo tyrimo tikslas yra nustatyti komponentus, veiksnius ar mechanizmus, kurie lemia tam tikro reiškinio būklę ar jo dėsningumus.

Aprašomojo (deskriptyvinio) tyrimo tikslas – surinkti informaciją apie esamą situaciją. Šis metodas taikomas, kuomet būtina pamatyti išsamesnį tyrinėjamo objekto vaizdą. Atkuriant vaizdą išryškėja problemos, atsiranda nauji klausimai, į kuriuos būtina rasti atsakymus. Tyrėjas aprašo, įvertina, palygina jį dominančius požymius, aiškinasi jų tarpusavio ryšius, daro išvadas. Kertinės sąvokos čia – *kategorizavimas* ir *klasifikavimas*.

Interpretacinis tyrimas atliekamas, siekiant pristatyti, apibendrinti ir interpretuoti jau tyrinėtą teorinę problemą, grožinę kūrybą, tam tikrą kalbos reiškinį ir pan.

Aplikacinis (taikomasis) tyrimas vykdomas, kai tam tikras mokslinis modelis pritaikomas naujai terpei ar užpildomas nauju turiniu.

Lyginamasis (komparatyvistinis) tyrimas atliekamas, kai lyginama skirtingų epochų, autorių, kalbų ir kiti duomenys, ieškoma analogijų, prieštaravimų, bendrumų ir skirtumų, pateikiami tokios analizės apibendrinimai. Priešinimas yra antroji lyginimo pusė; jis leidžia iškelti privalumus

---

⁶ Imtis – iš tiriamosios visumos (pavyzdžiui, populiacijos) atrinkta grupė (pavyzdžiui, studentai, paaugliai, ūkininkai ir pan.), analizuojama statistiniuose tyrimuose.

(argumentus *už*), pastebėti trūkumus (argumentus *prieš*) ar nurodyti diskutuotinas vietas bei rekomendacijas. Palyginimo tyrime visų pirma tenka išanalizuoti duomenis, taigi aprašomasis ir lyginamasis metodai yra glaudžiai susiję.

Analitiniam tyrimui būdinga analizė, kurios tikslas – ne tik aprašyti analizuojamąjį reiškinių sudarančius elementus, bet ir išsiaiškinti jų priežastinius ryšius, sąveiką, atsakant į klausimus *kas?* (problema) ir *kodėl?* (priežastys). Toks tyrimas rekomenduotinas savarankiškai, analitiškai mąstantiems studentams, kurie geba praktiškai pritaikyti įvairias teorijas. Atliekant analizę, yra tikslinga pabrėžti, kokia teorija ar modeliu ir kokiais kriterijais remiantis ji buvo vykdoma ir kaip ji bus toliau panaudojama darbe ar kituose tyrimuose.

Analitinio pobūdžio gali būti ir dviejų dalykų lyginimas, remiantis panašumais ir ieškant reikšmingų skirtumų. Dar kitais atvejais analizuojama keletas objektų, priklausančių kokiai nors plačiai sričiai. Tokios analizės tikslas būtų išsiaiškinti sistemos sudedamųjų dalių ryšius, jų panašumus bei skirtumus (Rienecker ir Jørgensen, 2003, p. 221).

2.4. Leidimas ginti baigiamąjį darbą

Remiantis *VU studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatu* (patvirtinto 2017 m. gruodžio 19 d., Nr. S-2017-12-11) 3.5.1. punktu, baigiamuosius darbus gali ginti tik studentai, įvykdę visą studijų programą, t. y. neturintys akademinį skolų. Fakulteto akademinį reikalų prodekanas patikrina, ar studentas, norintis ginti vertimo baigiamąjį darbą, neturi akademinį skolų iš pagrindinės vertimo krypties dalykų, o norintis ginti gretutinės anglų filologijos krypties baigiamąjį darbą – ar be skolų išlaikė anglų filologijos krypties dalykus.

Baigiamojo darbo elektroninį dokumentą studentas įveda į VU studijų informacinę sistemą prieš jį atspausdindamas ir registruodamas Institute, bet ne vėliau kaip likus 5 darbo dienoms iki baigiamųjų darbų gynimo pradžios (Rašto darbų administravimo VU studijų informacinėje sistemoje tvarkos aprašas, 2017 m. lapkričio 22 d. Nr. R-512). Neįkelto į sistemą darbo ginti neleidžiama. Administratorius sistemoje patikrina ir patvirtina, kad įkeltas darbas atitinka keliamus reikalavimus ir duomenys užpildyti teisingai. Baigiamųjų darbų grafike nurodytu terminu studentas Institutui privalo pateikti kietu viršeliu įrištą baigiamąjį darbą, kurio paskutiniame lape įklijuotas A3 formato vokas recenzijai, ir užpildytą garantiją (17 PRIEDAS). Garantija studentas patvirtina, kad baigiamąjį darbą parengė savarankiškai ir sąžiningai. Pateiktą darbą Instituto administratorius nedelsdamas užregistruoja.

Kaip numatyta *VU studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatu* 3.5.2. punkte, baigiamąjį darbą studentas gali ginti tik gavęs darbo vadovo leidimą. Darbo vadovas įvertina, ar darbas atitinka keliamus reikalavimus ir per Elektroninio plagiato atpažinimo sistemą (EPAS) bei kitais būdais atlieka darbo savarankiškumo elektroninę patikrą. Daugiau informacijos

pateikta *Rašto darbų administravimo Vilniaus universiteto studijų informacinėje sistemoje tvarkos apraše*, patvirtintame VU studijų prorektorius 2017 m. lapkričio 22 d. įsakymu Nr. R-512. Savo sprendimą leisti ginti baigiamąjį darbą darbo vadovas patvirtina įrašu „Leisti ginti“ ir savo parašu ant atspausdinto baigiamojo darbo, nuroydamas savo vardą, pavardę ir datą.

Jeigu vadovas nusprendžia, kad darbas yra negintinas, nes neatitinka reikalavimų, arba atsisako priimti darbą, nes studentas su vadovu visiškai nesikonsultavo, studentas gali raštu kreiptis į atitinkamą baigiamųjų darbų gynimo komisiją ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo vadovo pateikto neigiamo sprendimo. Komisijai studentas pristato baigiamąjį darbą ir prašymą leisti jį ginti.

Fakulteto dekanas įsakymu leidžia ginti baigiamuosius darbus, jeigu įvykdytos šios sąlygos:

- studentas įvykdė visą studijų programą;
- darbas įkeltas į VU studijų informacinę sistemą;
- atspausdintas darbas pateiktas ir užregistruotas Institute;
- baigiamojo darbo vadovas leido arba komisija priėmė sprendimą leisti ginti baigiamąjį darbą.

Jeigu darbas gintinas, SPK pirmininkas paskiria baigiamojo darbo recenzentą.

2.5. Baigiamųjų darbų recenzavimas, gynimas ir vertinimas

Vertinant studentų baigiamuosius darbus ir nustatčius, kad jie neatitinka šiuose metodiniuose nurodymuose pateiktų reikalavimų, darbai gali būti:

- gražinami trūkumams pašalinti (atsižvelgiant į baigiamųjų darbų rengimo grafiką),
- įvertinami mažesniu balu,
- esant esminiams trūkumams, įvertinami neigiamai arba iš viso nevertinami.

Baigiamųjų darbų recenzavimą, gynimą ir vertinimą reglamentuoja *VU studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatai* (2017-12-19, Nr. S-2017-12-11). Toliau šiame poskyryje konspektyviai aptariami pagrindiniai aspektai, atsižvelgiant į „Audiovizualinio vertimo“ studijų programos specifiką.

Baigiamiesiems darbams SPK pirmininkas paskiria recenzentus – Instituto ar kitų institucijų mokslininkus bei socialinius partnerius. Informacija apie paskirtus recenzentus įrašoma į VU studijų informacinę sistemą ne vėliau kaip prieš vieną darbo dieną iki darbo gynimo. Recenzentas pagal patvirtintą formą parengia atsiliepimą bei klausimus darbo autoriui. Ne vėliau kaip prieš vieną dieną iki darbo gynimo recenzentas supažindina studentą su atsiliepimu. Rekomenduojama recenzentui asmeniškai dalyvauti baigiamųjų darbų gynime ir pristatyti savo atsiliepimą bei užduoti darbo autoriui klausimus. Kaip minėta, po gynimo recenzentas pasirašytą atsiliepimą įdeda į tam tikslui darbe įklijuotą voką.

Baigiamieji bakalauro ir magistro darbai ginami dalyvaujant baigiamųjų darbų gynimo komisijai, kurią įsakymu tvirtina VU rektorius.

Baigiamųjų bakalauro darbų gynimo Vertimo krypties komisiją sudaro mokslininkai, dėstytojai, praktikai profesionalai, socialinių partnerių atstovai, kurių išsilavinimas arba praktinė veikla siejama su vertimu. Komisijai vadovauja komisijos pirmininkas. Jis arba bent vienas kitas komisijos narys turi būti iš kitos mokslo ir studijų institucijos. Organizuojant baigiamųjų darbų, kurie bus ginami anksčiau nei 2020-21 m. m., atskirai sudaroma ir tvirtinama gretutinės studijų programos – Anglų filologijos – komisija. Ją sudaro ne mažiau kaip trys Instituto nariai.

Baigiamųjų magistro darbų gynimo komisiją sudaro mokslininkai, dėstytojai, profesionalai, socialinių partnerių atstovai, kurių išsilavinimas arba veikla yra susiję su vertimo sritimi. Bent vienas iš komisijos narių turi būti iš kitos mokslo ar studijų institucijos; rekomenduotina jį skirti komisijos pirmininku.

Bakalauro ir magistro baigiamųjų darbų gynimo posėdis yra viešas, išskyrus atvejus, kai darbo rezultatai negali būti viešinami. Tokiais atvejais SPK pirmininko prašymu studentas gina darbą, dalyvaujant tik baigiamojo darbo gynimo komisijai. Uždarame darbo gynimo posėdyje gali dalyvauti ir darbo vadovas bei recenzentas. Esant reikalui, uždaro gynimo posėdžio dalyviai pasirašo konfidencialumo sutartį.

Prieš baigiamųjų darbų gynimo posėdį Institutas komisijai pateikia studento darbą, garantiją (17 PRIEDAS), kurioje matyti darbo vadovo leidimas ginti darbą, bei atspausdintą kompiuterinės plagiatų patikros ataskaitą. Pasirašytą recenziją gynimo komisijai pristato recenzentas, kuri po gynimo įdedama į jai skirtą voką.

Baigiamojo bakalauro darbo gynimo metu studentas trumpai jį pristato – tam skiriama 7–10 min.; baigiamojo magistro darbo pristatymui skiriama 10–15 min. Baigiamojo bakalauro darbo pristatymas vyksta anglų kalba. Pristatydamas darbą, autorius turi atskleisti tyrimo problemą, tikslą, uždavinius, glaustai nusakyti tyrimo eigą, pristatyti gautus rezultatus ir pateikti išvadas. Klausimus studentui pateikia komisijos nariai ir kiti viešame gynime dalyvaujantys asmenys. Po atsakymų į klausimus savo atsiliepimą perskaito recenzentas. Jei recenzentas dėl pateisinamų priežasčių gynimo posėdyje dalyvauti negali, iš anksto atsiųstą pasirašytą recenziją perskaito gynimo komisijos pirmininkas. Studentas atsako į recenzento pateiktus klausimus bei pastabas. Per gynimą negali būti kvestionuojama dekanų įsakymu patvirtinta darbo tema (VU studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatai, 2017-12-19, Nr. S-2017-12-11, 4.8 punktas).

Visiems gynimo dieną numatytiems studentams pristačius savo darbus, uždaroje gynimo posėdžio dalyje komisijos nariai įvertina baigiamuosius darbus. „Audiovizualinio vertimo“ studentų baigiamiesiems darbams naudojamos standartizuotos darbo vadovo, recenzento ir komisijos narių

vertinimo formos. Jeigu baigiamojo darbo vadovas ir (arba) recenzentas tuo pat metu priklauso gynimo komisijai, jie negali darbo vertinti kaip komisijos nariai. Vertinant darbą, atsižvelgiama į:

- temos ir turinio atitiktį;
- darbo struktūrą;
- teorinį išsamumą;
- tyrimo duomenų kiekį;
- taikomos analizės pagrįstumą;
- gebėjimą argumentuoti;
- išvadų patikimumą;
- kalbos taisyklingumą, mokslinį stilių;
- raštvedybos taisyklių ir bibliografinių nuorodų reikalavimų laikymąsi;
- darbo apipavidalinimo kokybę;
- darbo pristatymą;
- atsakymus į klausimus.

Po gynimo posėdžio kiekvienam studentui užpildomas atskiras žiniaraštis, kuriame nurodomas darbo įvertinimas; jį pasirašo visi dalyvaujantys gynimo komisijos nariai. Komisijos pirmininkas arba administratorius į VU sistemą įveda baigiamųjų darbų įvertinimus ir kitą reikalingą informaciją. Žiniaraščio pagrindu suformuojamas baigiamojo darbo gynimo protokolas, kurį pasirašo komisijos pirmininkas.

Sėkmingai baigusiems „Audiovizualinio vertimo“ bakalauro studijų programą iki 2022 m. suteikiamas pagrindinės krypties – vertimo – ir gretutinės krypties – anglų filologijos – bakalauro kvalifikacinis laipsnis. Baigusiems šią studijų programą vėliau suteikiamas humanitarinių mokslų vertimo bakalauro laipsnis ir pažymima gretutinė studijų kryptis – filologija pagal kalbą (N04).

Kaip numato *VU studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatų* 4.15 punktas, komisijos priimti baigiamųjų darbų įvertinimai yra galutiniai ir apeliacine tvarka neskundžiami. Studentas gali kreiptis tik dėl procedūrinių pažeidimų, kurie galėjo turėti įtakos baigiamojo darbo įvertinimui. Tokiu atveju studentas ne vėliau kaip kitą darbo dieną po gynimo pateikia apeliaciją Fakulteto Ginčų nagrinėjimo komisijai, nurodydamas konkrečius baigiamojo darbo gynimo procedūros pažeidimus ir aprašydamas juos pagrindžiančias aplinkybes.

Visi apginti baigiamieji darbai elektroniniu PDF formatu turi būti skelbiami viešai Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos informacinėje sistemoje (eLABa). Išimtiniais atvejais, jeigu baigiamajame darbe naudojama konfidenciali informacija arba viešai paskelbus darbą būtų pažeistos autorių teisės, komisija turi teisę priimti sprendimą baigiamojo darbo eLABa neskelbti. Studentas turi teisę garantijoje (17 PRIEDAS) prašyti, kad būtų nustatytas embargo laikotarpis, t. y. laikotarpis mėnesiais, kai ribojama vieša prieiga prie elektroninio baigiamojo darbo dokumento. Komisija

įvertina prašymo pagrįstumą ir priima sprendimą, ar taikyti embargą ir, jei taip, tai kokia turėtų būti embargo laikotarpio trukmė.

Spausdinti baigiamieji darbai po gynimo gražinami Institutui, kur yra saugomi ne trumpiau kaip trejus metus.

Studentas, negynęs arba neapgynęs baigiamojo darbo, šalinamas iš universiteto už nepažangumą. Antrą kartą ginti galima tik po metų, atnaujinus studijas. Jeigu ir antrą kartą darbo apginti nepavyksta, privaloma keisti darbo temą.

2.6. Akademinio rašto darbų etika

Fakulteto studentai, rašydami rašto darbus, atlikdami mokslinius tyrimus, privalo vadovautis *VU Akademinės etikos kodeksu*, patvirtintu Vilniaus universiteto senato 2018 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. S-2018-4-4, *Studijų pasiekimų vertinimo tvarka*, VU Senato komisijos patvirtinta 2012 m. gruodžio 13 d. (nutarimas Nr. SK-2012-20-6) ir kitais su tuo susijusiais VU dokumentais.

Šiurkščiausiu akademinio sąžiningumo principo pažeidimu laikomas plagijavimas, tačiau **mokslinio tyrimo sąžiningumo reikalavimas** – taip pat labai svarbi etikos norma, kuri grindžiama tiesos siekimo idealu. Tokia mokslinių tyrimų etika ne tik užtikrina tyrėjo socialinę atsakomybę, bet ir suteikia erdvės diskusijai ir leidžia palankiai ar kritiškai vertinti mokslinio tyrimo rezultatus. Mokslinio tyrimo sąžiningumo principas pažeidžiamas, kai:

- falsifikuojami tyrimo duomenys;
- manipuluojama tyrimo duomenimis, kaip pačiam tyrėjui patogiau;
- sąmoningai nuslepiami tyrimo hipotezei prieštaraujantys duomenys;
- sąmoningai pateikiama klaidinanti informacija apie tyrimo metodus.

Studentams aktualūs *VU Akademinės etikos kodekse* (2018) apibrėžti akademinio sąžiningumo principo pažeidimai būtų šie:

- plagijavimas: savo vardu pateikiant kito asmens darbą ar dalį jo už atlyginimą arba be jo ta pačia arba kita kalba; naudojant kitų asmenų idėjas, iliustracinę medžiagą, rašytinio ar nerašytinio šaltinio ištraukas nenurodant tikslaus šaltinio; kitais žodžiais pateikiant kitų asmenų mintis, nenurodant arba netiksliai nurodant šaltinį;
- sąmoningas nesamų šaltinių ar duomenų nurodymas, sąmoningas klaidinančių duomenų apie tyrimo metodiką pateikimas, tyrimo duomenų, empirinės medžiagos pavyzdžių pasisavinimas;
- to paties rašto ir kitų darbų pateikimas keletą kartų atsiskaitant už skirtingus dalykus, išskyrus atvejus, kai autorius savo kursinį ar kitą darbą ar jo dalį panaudoja baigiamajame darbe;

- sukčiavimas atsiskaitant už dalyką ar jo dalį: nusirašinėjimas, leidimas nusirašyti, pasakinėjimas, paruoštukų, elektroninių ar virtualiojo ryšio priemonių naudojimas;
- padirbinėjimas (neleistinas darbų pataisymas siekiant geresnio pažymio; parašų, dokumentų padirbinėjimas; akademinį užduočių duomenų ir rezultatų padirbinėjimas);
- pagalba kitam atliekant nesąžiningą akademinį veiksmą, t. y. aukščiau minėtus plagijavimo, sukčiavimo arba padirbinėjimo veiksmus;
- kyšininkavimas (atlygio už akademinę paslaugą siūlymas arba davimas).

Išsamiau aptarti verta būtent **plagijavimą**, nes akademinuose rašto darbuose šis akademinio sąžiningumo principo pažeidimas labiausiai tikėtinas. Studijų pasiekimų vertinimo tvarkos 2.5 punkte apibrėžiama, kad plagiatu darbas laikomas, kai:

- jis visas arba iš dalies yra parašytas kito asmens, t. y. pažodžiui arba beveik pažodžiui nurašytas nuo kitų šaltinių be nuorodų;
- nesilaikoma Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytų citavimo reikalavimų;
- darbe pažeistos kitų asmenų teisės į jų kūrybos ar tyrimo rezultatus.

Minėtame *VU studijų pasiekimų vertinimo tvarkos* 2.5 punkte taip pat pabrėžiama, kad visas studento darbas arba jo dalis „negali būti panaudota vertinant kitą dalyką šiame ar kituose universitetuose“, t. y. to paties darbo studentas negali pateikti vertinti antrą kartą kitam dėstytojui. Išimtis taikoma tik ankstesnių studento darbų panaudojimui jo paties bakalauro ar magistro baigiamajame darbe.

Priklausomai nuo nuplagijuoto darbo pobūdžio ir svarumo, gali būti neužskaitytas plagiato požymių turintis darbas, studentui gali būti neleista laikyti dalyko, kurio sudėtinę dalį sudaro nuplagijuotas darbas, egzamino; jo darbas gali būti įvertintas neigiamu pažymiu arba studentas gali būti pašalintas iš universiteto. Dalinis plagiatas yra iš dalies nuplagijuotas darbas, kuriame yra ir autentiškų fragmentų. Jei nustatoma, kad nuplagijuotas ar iš dalies nuplagijuotas **referatas, esė, individualus** arba **kolektyvinis projektas** ar kitas smulkesnis rašto darbas, tai dėstytojas, dėstantis atitinkamą dalyką, kurio integralus segmentas yra toks rašto darbas, gali neįskaityti pateikto darbo ir įvertinti jį 0 (nuliu) balų. Kita vertus, atsižvelgęs į autentišką (-as) rašto darbo dalį (-is), dėstytojas gali jį įvertinti proporcingai. Jei konstatuojama, kad yra nuplagijuotas **semestrinis darbas**, dėstytojas, dėstantis atitinkamą dalyką, kurio integralus segmentas yra semestrinis darbas, jo neįskaito ir neleidžia studentui laikyti galutinio to dalyko egzamino.

Prieš priimdamas sprendimą, ar leisti ginti baigiamąjį darbą, jį dėl plagiato atvejo privalo patikrinti darbo vadovas, kuris atlieka baigiamųjų darbų savarankiškumo kompiuterinę patikrą, naudodamasis Elektroninio plagiato atpažinimo sistema (EPAS) bei kitais resursais (žr. 2.4. poskyryje

„Leidimas ginti baigiamąjį darbą“). Jei darbo vadovas ir (ar) baigiamųjų darbų gynimo komisija leidžia ginti **iš dalies nuplagijuotą baigiamąjį darbą**, nustatoma, kuri darbo dalis yra autentiška, o kuri nuplagijuota, ir proporcingai apskaičiuojamas galutinis darbo įvertinimas. Jeigu darbo vadovas, recenzentas arba gynimo komisijos narys nustato, kad studentas pateikė **pilnai nuplagijuotą bakalauro ar magistro baigiamąjį darbą**, darbo vadovas, recenzentas ar gynimo komisijos narys privalo apie tai pranešti SPK pirmininkui ir pateikti įrodymus. SPK pirmininkas raštu kreipiasi į Fakulteto Akademinės etikos komisiją, kuri sprendžia, kokią nuobaudą skirti nuplagijuotą darbą pateikusiam studentui: įvertinti darbą neigiamu pažymiu, siūlyti universiteto Rektoriui šalinti studentą iš universiteto ir pan. Tuo atveju, jei plagijavimo faktas paaiškėja tik po baigiamojo darbo gynimo ir (ar) įvertinimo, plagiato atvejį nustatęs asmuo privalo iki diplomų teikimo dienos apie tai pranešti Fakulteto dekanui bei pateikti įrodymus. Dekanas inicijuoja Akademinės etikos komisijos posėdį, kuriame turi teisę dalyvauti ir plagijavimu įtariamas studentas. Jei konstatuojamas absoliutus plagiato atvejis, baigiamojo darbo įvertinimas anuliuojamas, toks sprendimas įrašomas į gynimo posėdžio protokolą ir patvirtinamas gynimo komisijos narių parašais. Tokiu atveju baigiamasis darbas laikomas neapgintu, o studentas šalinamas iš universiteto. Minėta nuobauda numatyta *VU Studijų nuostatuose*, kurių naujausia redakcija patvirtinta 2018 m. gegužės 22 d. (nutarimas Nr. S-2018-5-2). Pagal 53 punktą studentas / klausytojas iš Universiteto gali būti pašalintas dėl penkių priežasčių, tarp kurių įvardintas ir nesąžiningumas studijų arba studijų rezultatų vertinimo metu (nusirašinėjimas, plagiatas ir pan.).

3. AKADEMINIŲ RAŠTO DARBŲ STRUKTŪROS REIKALAVIMAI

Šiame skyriuje pateikiami reikalavimai, keliami individualaus, kolektyvinio projekto ar semestrinio darbo bei baigiamojo bakalauro arba magistro darbo struktūrai. Darbų apimtis nurodyta pirmajame skyriuje „Akademiinių rašto darbų tipai“. Kiekvieną darbą turi sudaryti žemiau išvardyti komponentai:

- titulinis lapas anglų kalba (jei darbas rašomas anglų k.);
- titulinis lapas lietuvių kalba;
- turinys;
- santrumpų sąrašas (nebūtinai) (List of Abbreviations);
- lentelių sąrašas (nebūtinai) (List of Figures / Tables);
- įžanga;
- teorinė dalis;
- empirinė dalis;
- išvados;
- santrauka;
- literatūros sąrašas;
- elektroninių išteklių sąrašas (jei naudoti);
- duomenų šaltinių sąrašas;
- priedai.

3.1. Titulinis lapas

Titulinis lapas studentų rašto darbuose atlieka viršelio funkciją. Jame nurodomi universitetas, fakultetas ir institutas, kuriame buvo atliktas darbas, rašto darbo pavadinimas, tipas (mokslinio darbo projektas, bakalauro / magistro baigiamasis darbas), studijų programa bei kursas, autoriaus vardas ir pavardė, darbo vadovo pedagoginis vardas, mokslo laipsnis, vardas ir pavardė, darbo įteikimo data, registracijos numeris ir tiriamojo darbo atlikimo vieta bei metai.

Titulinį lapą skaitytojas pamato pirmiausia, todėl jame turi būti pristatoma tema ir visa kita svarbi informacija apie darbą. Jame pats svarbiausias yra darbo pavadinimas, kuris kartais būna pernelyg apibendrintas ar nepakankamai tikslus. Tokiu atveju patartina pavadinimą papildyti paantrašte arba antrašte virš pavadinimo, kad skaitytojui iškart būtų aišku, kas konkrečiai tiriama pasirinkta tema (Rienecker ir Jørgensen, 2003, p. 231). Temos formuluotėse rekomenduojama nevertoti tokių žodžių kaip *analizė* (anglų k. *analysis*) ar *atvejo tyrimas* (anglų k. *case study*), nes mokslinis rašto darbas jau savaime reiškia tam tikro reiškinių ar problemos analizę, būtent toks ir yra

bendrasis, abstrahuotas mokslinio darbo tikslas – išanalizuoti, ištirti. Temos formuluotėje reikėtų vartoti konkretesnius terminus.

Pabrėžtina, kad jei darbas rašomas anglų kalba, jo titulinis lapas taip pat pateikiamas anglų kalba. Po jo įterpiamas ir antrasis titulinis lapas lietuvių kalba. Tačiau jei darbas rašomas lietuvių kalba, pateikiamas tik lietuvių kalba parašytas titulinis lapas. Titulinių lapų pavyzdžiai pateikiami šios metodinės priemonės prieduose.

3.2. Darbo turinys

Turinys atspindi ir padeda skaitytojui suvokti darbo struktūrą. Jei skyrius skaidomas į poskyrius, poskyrių turi būti bent du. Turinys privalomas visiems tekstams nuo 4–5 puslapių ir didesniems. Turinyje būtina chronologine tvarka išvardyti visas sudėtines dalis, t. y. skyrius ir poskyrius bei puslapius. Rekomenduotina parengti automatinį turinį. Visų struktūrinių turinio dalių pavadinimuose negalima vartoti santrumpų. Žodis „TURINYS“ (anglų k. – CONTENTS) ir skyrių pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis, o poskyrių pavadinimai – mažosiomis, išskyrus pirmąjį žodį (jis rašomas didžiąja raide). Anglų kalba rašomame darbe galimas ir kitas, labiau tradicinis, variantas, kai skyrių ir poskyrių pavadinimuose visi žodžiai, išskyrus artikelius, sujungiamuosius jungtukus (*and, but, or, for, nor*) ir prielinksnius (trumpesnius nei penkių raidžių), rašomi didžiosiomis raidėmis. Įsidėmėtina, kad prijungiamieji jungtukai *as, because, that* pavadinimuose rašomi didžiąja raide.

Struktūrinės darbo dalys turinyje turi būti tiksliai ir aiškiai suformuluotos. Skaitytojas turi žinoti, ko tikėtis iš kiekvieno skyriaus. Pavyzdžiui, jei darbo skyriaus pavadinime yra žodis *analizė*, vadinasi, čia bus analizuojama, o jei – *aptarimas*, reiškinys bus tik aptariamas (Rimkutė ir Utkā, 2012, p. 22).

Turinyje atsiskleidžia darbo problematika ir taikomi metodai, matomas logiškas perėjimas nuo vieno skyriaus prie kito bei jų santykis pagal svarbą. Turinys privalo atspindėti minties judesį nuo mokslinės problemos formuluotės prie gautų rezultatų ir išvadų.

Jei akademiniam rašto darbe naudojama nemažai santrumpų ir (ar) terminų, darbo pradžioje iškart po turinio atskirame lape pageidautinas santrumpų ir (ar) terminų sąrašas, vadinamasis glosarijus. Jame pateikiamos santrumpos ir jų pilni atitikmenys. Santrumpos užsienio kalba nurodomos originalo ir lietuvių kalbomis. Terminų atveju, pateikiamas terminas ir jo aiškinamoji definicija, leidžianti suprasti, kaip atitinkamą terminą suvokia pats darbo autorius. Definicijos negali būti tiesioginės citatos iš terminų žodynų ar kitų šaltinių. Santrumpų sąrašas tikrai nebūtinai, jei jų yra mažiau nei dvidešimt. Tokiu atveju santrumpa iššifruojama pačiame tekste, kai ji pavartojama pirmą kartą. Santrumpų ar terminų ir lentelių sąrašai į turinio lapą neįtraukiami, tačiau jų puslapiai numeruojami įprastai.

3.3. Įžanga

Įžangai būtina skirti ypač daug dėmesio, nes būtent iš jos skaitytojas susidaro pirmą reikšmingą įspūdį apie atliekamą tyrimą ir jo mokslinio pristatymo kokybę. Pastaruoju metu ypač didelis dėmesys skiriamas į skaitytoją orientuotam mokslinio teksto rašymui, o tai reiškia, kad skaitytojui turi būti aišku, *apie ką, kodėl ir kaip* rašys autorius, todėl įžangoje turi būti labai aiškiai, dalykiškai ir, vengiant asmeninių nukrypimų, pristatyta tema, darbo rašymo motyvai ir *mokslinės* tiriamos problematikos perspektyvos. Šioje darbo dalyje gali būti iškeliama hipotezė (ypač magistro darbe) ar ginamieji teiginiai ir apibrėžiamos daugiareikšmės mokslinės sąvokos, jei jos vartojamos problemos formuluotėje.

Įžangoje nedera apgailestauti, kad kai kas nebuvo įtraukta, kritikuoti tyrimo metodo ar kitaip reikšti abejones. Taip pat nerekomenduojama teisintis dėl ribotos darbo apimties ar pan. Visos atsargumo priemonės, savikritika ar nuosaikumas dažniausiai reiškiami darbo pabaigoje ar išvadose.

Nusakant glaustai, mokslinio darbo įžangoje:

- paaiškinama numatomo tyrimo problema ir pateikiama konkreti problemos formuluotė;
- suformuluojamas darbo tikslas ir uždaviniai;
- įvardijamas tyrimo objektas;
- pristatoma tiriamoji medžiaga;
- pagal poreikį iškeliama hipotezė ar ginamieji teiginiai (rekomenduotina magistro darbams);
- nurodomi tyrimo metodai;
- pagrindžiamas darbo aktualumas (magistro darbe – ir tyrimo naujumas);
- trumpai supažindinama su teorine literatūra;
- pristatomi jau atlikti tyrimai.

Išvardyti dalykai įžangoje nurodomi ir aprašomi nebūtinai minėta eilės tvarka: įžangoje pateikiant informaciją, vadovaujamosi atskirų elementų loginiu ryšiu, kurį neretai nulemia darbo tema. Būtina įsidėmėti, kad įžanga nėra rašoma atskirais punktais, jai būdingas rišlus tekstas. Punktais galima pateikti tik dalį informacijos, pavyzdžiui, planuojamų įgyvendinti uždavinių sąrašą, esminių su tema susijusių kitų mokslininkų atliktų tyrimų sąrašą, tiriamosios medžiagos sąrašą, jei jis nėra labai ilgas. Rekomenduojama įžangai skirti apie 10 proc. rašto darbo apimties.

Didesnės apimties darbų įžangoje aptariama darbo struktūra, pavyzdžiui, kodėl nuspręsta įtraukti tam tikrą skyrių, ypač jei jo vaidmuo nėra akivaizdus, arba kokiais principais remiantis pasirinkta atitinkama darbo struktūra. Negalima paprasčiausiai paeiliui vardinti darbo skyrių, nes tokia informacija jau pateikta turinyje.

Teigiama, kad lengviausia įžangą parašyti užbaigus visą darbą. Vis dėlto pravartu iš pradžių pasirašyti juodraštinį įžangos variantą ir, atliekant tyrimą, naudotis juo kaip pagalbine priemone, per daug prie jo neprisirišant ir nuolat jį koreguojant (Rienecker ir Jørgensen 2003, p. 224–229).

3.3.1. Temos aktualumas ir problemos formulavimas

Mokslinio darbo kokybė dažnai priklauso nuo temos pasirinkimo ir problemos formulavimo. Dažnai temas studentams siūlo dėstytojai, tačiau labai svarbu, kad ir pats studentas domėtusi ta tema, būtų suinteresuotas sužinoti apie ją kuo daugiau, išsiaiškintų, kas panašia tema nuveikta Lietuvoje ir tarptautinėje erdvėje. Iš pradžių tema gali būti apibrėžiama preliminariai, nes, atliekant tyrimą, ji dažnai koreguojama ir, tik atlikus tyrimą, suformuluojama galutinai.

Darbo tema gali būti svarbi ir aktuali dėl šių priežasčių:

- ji mažai tyrinėta Lietuvoje ir (arba) užsienyje;
- nėra pakankamai ištirtas ar apskritai tyrinėtas koks nors jos aspektas, atsiradus naujoms teorijoms, naujai tiriamajai medžiagai ar pan.;
- svarbi audiovizualinio vertimo, lingvistiniams, literatūrologiniams tyrimams;
- naujas tyrimo objektas ar jau tyrineto objekto aspektas;
- naujas analizės būdas arba tyrimo metodas;
- nauja hipotezė (tyrimo prielaida) ir pan.

Jei tyrimo tema apibrėžia tyrimo sritį, tai problema (arba tiriamasis klausimas) nusako tai, ką šioje srityje reikia išspręsti. Darbo problema yra platesnė už tikslą. Problema yra tai, dėl ko iškilo klausimas, o mokslinio darbo tikslas – atsakyti į klausimą, t. y. tą problemą išspręsti.

Planuojant tyrimą, labai svarbu numatyti problemos sprendimo būdus ir prognozuoti tyrimo rezultatus. Dažnai studentų akademinį darbą, mokslinių straipsnių pabaigoje autoriai nusako problemas, kurių nagrinėjimui reikalingi tolimesni tyrimai.

Tačiau ne kiekviena problema reikalauja mokslinio tyrimo. Mokslinė problema turi apimti teorinį ir empirinį elementą, o jos iškėlimas rodo, kad trūksta informacijos norint išspręsti naujus uždavinius. Tai gali būti pastebėjimas, kad kokioje nors srityje trūksta žinių, kad koks reiškinys netelpa į sistemą ir pan., t. y. problema yra kažkas, kas kelia abejonę. Problema netapatinama su tema: mokslinė problema – tai kažkas, kam apsibrėžtoje tyrimo temoje trūksta atsakymo arba sprendimo (Rienecker ir Jørgensen, 2003, p. 103). Mokslinės problemos formuluotė – tai konkretaus klausimo iškėlimas tiriamoje problemiškoje srityje. Problemos formuluotėje turėtų būti konkrečiai pasakyta, kuo abejojama, pavyzdžiui, audiovizualinio vertimo moksle, arba kokios kliūtys atsiranda pritaikant AV produkciją neįgaliesiems ir reikalauja teorinio sprendimo. Paprastai suformuluotos problemos įveikimui nėra teorinio ir praktinio analogo, nes pristatomo mokslinio tyrimo projekto autoriaus iškeltos problemos dar niekas neforemulavo ir nesprendė.

Taigi, problemos formuluotė priklausys nuo to, kokio pobūdžio bus mokslinis darbas. Jei bus rašomas deskriptyvinis (aprašomasis), klasifikuojantis ar kategorizuojantis tekstas, problemos formuluotė galėtų prasidėti klausimais *kas? kur? koks?* Jei analizė bus aiškinamoji (interpretacinė) ar polemizuojanti, klauskite *kodėl?*, o jeigu numatomas tyrimas bus vertinamasis ir iškeliantis tolesnes veiksmų galimybes, klauskite *kaip?* (Rienecker ir Jørgensen, 2003, p. 118).

Kartais problemos, kaip, beje, ir temos formuluotė, parašoma arba perrašoma naujai, kai visas darbas jau parengtas, nes tik gerai ištyrus darbo medžiagą paaiškėja, kad problema slypi kitur, nei manyta pradžioje.

Svarbiausia, kad studento rašto darbas nebūtų atsitiktinės informacijos sanakaupa, grynai faktus perpasakojantis darbas arba kompiliacija (darbas, kurio trečdalį ir daugiau sudaro citatos).

3.3.2. Tyrimo objekto ir tiriamosios medžiagos įvardijimas

Tyrimo objektas (tiriamasis dalykas) yra problemą sąlygojantis veiksnys arba veiksniai, t. y. tai, kas bus tiriama. Pavyzdžiui, akademinio rašto darbo „Audiovizualinių žanrų pasiskirstymas Lietuvoje“ objektas būtų audiovizualinių žanrų klasifikavimas ir jų pasiskirstymas Lietuvos televizijos, interneto ir kino teatrų erdvėje. Siekiant kiek įmanoma tiksliau ir neišsiplečiant įvardyti tiriamąjį objektą, jau temos pavadinime patartina vartoti žodžius, nusakančius veiklos sritį ir erdvę, kuriose tiriamieji objektai veikia. Jokiu būdu negalima painioti tiriamosios medžiagos su tyrimo objektu; pastarasis yra glaudžiai susijęs su tyrimo problematika.

Bet kuriame moksliniame darbe svarbu įvardyti ir aprašyti **tiriamąją medžiagą**: jei tai vertimo krypties tyrimas, koks produktas (pavyzdžiui, filmas, spektaklis, nuotraukos ar kt.) yra analizuojamas, verčiamas, subtitruojamas, dubliuojamas, papildomas užklotiniu vertimu ir kt. Būtina pateikti tikslų tokio produkto pavadinimą, nurodyti kūrėją (-us), laiką, kada sukurtas ir pan.

Įžangoje būtina nurodyti, kokių kriterijų pagrindu tyrimo medžiaga buvo surinkta, kokia jos apimtis, kaip ji bus sisteminama bei analizuojama ir koks jos statusas: ar ji tik iliustruos tyrimą, ar reprezentuos jį. Jei naudojami kitų autorių empiriniai tyrimai, taip pat būtina paminėti jų surinktos medžiagos apimtį, tyrimo būdus ir atrankos kriterijus.

3.3.3. Tikslų ir uždavinių formulavimas

Tyrimo tikslas – tai pats bendriausias paaiškinimas, kodėl egzistuoja iškelta problema ir ko siekiama, tiriant atitinkamą reiškinį. Tikslas turi atitikti pasirinktą temą, kuri paprastai formuluojama vienu, dažnai ilgesniu sakiniu. Suformulavus darbo tikslą, būtina iškelti tyrimo uždavinius, kurie nusakytų vykdomo tyrimo eigą. Uždaviniai turi atskleisti tyrimo pakopas bei sudėtines proceso dalis, siekiant tikslo. Pabrėžtina, kad literatūros šaltinių studijavimas nėra tyrimo uždavinys. Tai būtina bet kokio mokslinio tyrimo sąlyga.

Formuluojant uždavinius, vartojamos veiksmažodžių bendratys: *palyginti, iširti, nustatyti, suklasifikuoti* ir pan. Būtina įsidėmėti, kad tyrimo tikslas yra vienas, jis, kaip minėta anksčiau, dažniausiai yra glaudžiai susijęs su tema ir tyrimo objektu. Nedidelės apimties moksliniuose darbuose paprastai būna 2–5 uždaviniai. Pavyzdžiui, darbo „Spalvų vaidmuo animacinių filmų, skirtų akliesiems, garsiniame vaizdavime“ tikslas būtų nustatyti, kokią įtaką animacinių filmų suvokimui turi spalvų garsinis vaizdavimas, kai tikslinė auditorija yra žmonės su regėjimo negalia, o uždaviniai galėtų būti tokie:

- remiantis užsienio autorių garsinio vaizdavimo gairėmis, parengti animacinių filmų garsinio vaizdavimo lietuvių kalba gaires;
- iširti spalvų reikšmę animaciniuose filmuose ir jų garsinio vaizdavimo ypatumus bei galimybes;
- išsiaiškinti, kaip regėjimo negalią turintis žmogus suvokia spalvas;
- palyginti, kiek spalvos reikšmingos reginčiųjų ir žmonių su regėjimo negalia auditorijai;
- parengti pasirinktų animacinių filmų fragmentų garsinio vaizdavimo tekstus ir įrašus.

Labai svarbu, kad kiekvienas uždavinys būtų ne tik iškeltas, bet ir tyrimo eigoje sprendžiamas, o rezultatai atsispindėtų išvadose.

3.3.4. Tyrimo metodo pasirinkimas ir taikymas

Pasirinkus mokslinio darbo temą, apibrėžus tyrimo objektą ir iškelus mokslinę problemą, kurios pagrindu buvo sumanytas tyrimas, būtina pristatyti ir aptarti tyrimo metodą ir jų panaudojimo logiką (t. y. metodologiją). Kiekviena mokslo sritis turi specifinius tyrimo metodus, tačiau yra ir bendrieji įvairioms mokslo sritims bei kryptims taikomi metodai – eksperimentas, anketavimas, matematinė statistika, teorinė analizė ir pan.

Metodas – tai atitinkamų procedūrų, operacijų bei instrumentų nuoseklus ir sisteminis taikymas, tiriant tam tikrą reiškinį, kuris leidžia gauti laukiamus rezultatus. Jis kyla iš empirinės mokslo prigimties. Metodologija⁷ suvokiama kaip bendra tyrimo strategija, vedanti į sisteminę iškeltos problemos sprendimą. Labai svarbu atsakingai formuoti metodologines nuostatas, siekiant sukurti rišlų ir konceptualų mokslinį darbą. Ypač svarbu suvokti pagrindines atitinkamo metodo suponotas sąvokas. Labai rizikinga rinktis mažai išbandytą metodą – nepatikimas metodas lemia nepatikimus rezultatus. Kita vertus, net ir geriausiai parinktas duomenų surinkimo metodas dar negarantuoja mokslo laimėjimų (Kardelis, 2007, p. 90). Duomenų apdorojimas, susistemimas, analizė ir interpretacija – štai pagrindinis tyrėjo uždavinys. Metodas yra reikšmingas ne tik siekiant

---

⁷ *Metodologija* – tam tikroje mokslo kryptyje ar teorijoje taikomų metodų sistema.

individualaus tyrimo rezultatų, jis – tarsi kelias, leidžiantis kitiems tyrėjams pakartoti tyrimą su kita tiriamąja medžiaga ir dar kartą patikrinti jo patikimumą.

Darbo metodas veda nuo suformuluotos problemos prie išvadose pateikiamo atsakymo. Tai gali būti tradiciniai (atitinkamo studijų dalyko kontekste) tyrimo būdai, tyrimo modeliu paversta teorija arba kelių skirtingų metodologinių priemonių derinys. Pasitelkta teorija ir metodas pristatomi darbo įžangoje. Jei darbe siekiama kritiškai vertinti metodus ar juos detalai aptarti, tai derėtų daryti atskirame skyriuje arba to skyriaus, kuriame jie buvo minimi ar taikomi, pabaigoje.

Geriausia taikyti teoriškai ir empiriškai patikrintus metodus, kurie yra pagrįsti, informatyvūs ir patikimi. Pavyzdžiui, anketoje svarbu išsiaiškinti, ar respondentas sako tiesą, ar tinkamai suformuluoti jam pateikiami klausimai ir pan. Išsamią tyrimo metodų apžvalgą rasite šių metodinių nurodymų 4-ame skyriuje.

3.4. Teorinė ir empirinė dalys: teksto turinys ir mokslinės kalbos stilius

Teorinėje darbo dalyje būtina pateikti teorinį darbo pagrindimą ir mokslinės literatūros apžvalgą. Teorinę medžiagą privalu susisteminti, o pačią teorinę darbo dalį struktūruoti, skaidant į skyrius ir poskyrius. Baigus teorinės dalies apžvalgą, reikėtų pateikti apibendrinančias išvadas ir informuoti skaitytoją apie tai, kas iki šiol žinoma apie mokslinę problemą, kurią ketinama tirti. Šioje dalyje pristatomos ir analizuojamos svarbiausios mokslinės teorijos ir mokslinės publikacijos, susijusios su darbo tema, išsakomas darbo autoriaus požiūris, t. y. kokia pozicija bus remiamasi darbe. Labai svarbu parodyti ir tyrimų, vykdytų atitinkamoje srityje, nepakankamumą ar prieštarumą.

Reikėtų pradėti nuo tiriamosios problemos ribų apibrėžimo: įsigilinus į mokslininkų atliktus tyrimus, pasirinkti siauresnį aspektą ir jį nuodugniai ištirti arba ieškoti naujų, dar beveik / visai netyrinėtų analitinių projekcijų.

Teorinėje darbo dalyje paprastai vartojami specifiniai terminai. Jei darbas rašomas lietuvių kalba, terminai, pavadinimai, vietovardžiai, svetimvardžiai ir kt. turi būti verčiami į lietuvių kalbą pagal galiojančius Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimus⁸. Akademiniuose rašto darbuose siūloma vengti tarptautinių žodžių, juos keičiant lietuviškais atitikmenimis. Jei lietuvių kalbos moksliniame žodyne nėra užsienio kalba vartojamo termino atitikmens ir darbo autorius pats pateikia jo vertimą, išnašoje būtina nurodyti vertimo autorystę (rašome: „Versta autoriaus, INICIALAI“) ir originalų termino variantą. Jei rašto darbe dažnai tenka kartoti ilgus pavadinimus ar sudėtinus terminus, patartina vartoti jų santrumpas. Tokiu atveju pirmą kartą rašomas visas pavadinimas, o greta skliaustuose nurodoma santrumpa (pavyzdžiui, audiovizualinis vertimas (AVV)).

Remiantis kitų autorių darbais, būtina korektiškai nurodyti tikrąjį tam tikros idėjos, teiginio ar mokslinio modelio autorių. Tokį autorių savo moksliniame rašto darbe minint pirmąjį kartą, būtina

---

⁸ Plačiau žr. *Dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos* (3–5 punktai) (2016).

nurodyti pilną jo vardą ir pavardę, o vėliau tekste pateikti tik pavardę. Atkreiptinas dėmesys, kad darbuose, rengiamuose anglų kalba, nevartotinas vardo inicialas (pirmoji raidė su tašku).

Kiekviena teorija turi būti empiriškai patikrinama – tokia yra jos paskirtis. Renkantis teorinę medžiagą, labai svarbu atkreipti dėmesį į joje vartojamus terminus. Įsidėmėtina, kad geriausia teorija yra ta, kuri kuo paprasčiau paaiškina sudėtingus reiškinius. Tik tokia mokslinė teorija yra vertinga, jei ji nėra savitikslė (Wray ir kt., 2005, p. 7).

Kiekviename tyrime išryškėja teorinis ir empirinis aspektai. Empirinėje darbo dalyje išsamiai ir nuosekliai aprašoma empirinė su darbo tematika susijusi medžiaga (pavyzdžiui, aprašoma, kaip dubliuojamas vienos ar kitos rūšies audiovizualinis produktas, konstatuojama, kokios kilo problemos, paaiškinama, kaip jas pavyko išspręsti, kokia metodika ar strategija taikyta, kokie dėsniumai pastebėti, ir pan.) Ši darbo dalis yra didelės apimties ir dažniausiai apima daug su tema susijusių niuansų, todėl taip pat yra skaidoma į skyrius ir poskyrius. Ji turėtų sudaryti bent pusę viso darbo.

Dėstomojoje dalyje turi būti nuosekliai aprašomi įvade numatyti ir tyrime vykdomi uždaviniai, įrodinėjami ginamieji teiginiai, aptariamas iškeltos hipotezės pasitvirtinimo laipsnis. Čia taip pat pateikiama darbo autoriaus surinktos medžiagos analizė, aprašomi konkretaus tyrimo duomenys. Gautus rezultatus galima palyginti su kitų tyrėjų duomenimis (jei tokių yra). Aptardamas atlikto tyrimo rezultatus, autorius parodo gebėjimą juos analizuoti ir sintezuoti, lyginti su kitų tyrėjų pasiektais rezultatais, formuoti tolesnio mokslinio tyrimo kryptis, hipotezes ir pan. Skyriaus pabaigoje pravartu aptarti galimas tyrimo klaidas ar abejones dėl duomenų patikimumo. Tai jokių būdu nemenkina darbo vertės, nes pats autorius geriau negu kas kitas gali kritiškai įvertinti tyrimo rezultatus, o tai palengvina kitų tyrėjų darbą (Rimkutė ir Utkā, 2012, p. 21).

Akivaizdu, kad svarbiausias akademinų tekstų požymis yra turinys. Būtent jis apsprendžia bendrąją teksto struktūrą, būdingą samprotaujamojo pobūdžio ir mokslinei kalbai. Gera mokslinė kalba neprivalo būti sudėtinga ir abstrakti. Svarbiausia, kad ji būtų aiški, taisyklinga, dalykiška ir suprantama kitos srities specialistui. Abstrakčią informaciją sunku suvokti; be to, gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad ir pats autorius vargu ar visada supranta, apie ką rašas. Moksliniams tekstams būdingas nominatyvinis (daiktavardinis) stilius (*vertinimas, tikimybė, pritaikomumas*) yra abstrakčios kalbos požymis, todėl akademinuose rašto darbuose rekomenduotina pateikti informaciją užbaigtais ir aiškiais sakiniais (*X vertina Y, X tikisi Y, X galima pritaikyti Y*).

Taip pat rašant labai svarbu atkreipti dėmesį į žodžius, sakinyje atliekančius veiksnio ir tarinio funkcijas. Įsidėmėtina, kad būtent veiksnys turi didžiausią reikšminį svorį sakinyje. Todėl jis turėtų būti lokalizuojamas sakinio pradžioje, t. y. tarp pirmųjų 5–6 sakinio žodžių. Apie tarinio vartojimą pabrėžtina tai, kad tarp veiksnio ir tarinio turi būti išlaikomas nedidelis atstumas. Geriausia, kai tarinys kartu yra ir mokslo diskurso aktas (pavyzdžiui, tariniuose *apibrėžti, argumentuoti, vertinti,*

patikslinti ir pan.). Patartina vartoti nedaug šalutinių sakinių ir geriau prijungiamojo sakinio pabaigoje.

Žinoma informacija turėtų būti pristatoma anksčiau už naująją. Akademiniam rašto darbe ji turi būti pateikiama:

- *objektyviai*, t. y. pakartotinai atlikus tyrimą, turi būti gaunami tie patys rezultatai;
- *išsamiai*, t. y. neturi būti nuslėpta informacija, kuri galėtų pakeisti tyrimo rezultatus;
- *tiksliai* ir *vienprasmiškai*, t. y. skaitytojas turi suvokti tekstą taip, kaip jį suvokia darbo autorius;
- *nemelagingai*, t. y. suteikiant skaitytojui galimybę patikrinti pateiktą informaciją;
- *rišliai*, t. y. tekstas turi būti dėstomas taip, kad skaitytojas galėtų laisvai, be papildomų intelektualinių pastangų sekti minties eigą.

Kad būtų įmanoma išpildyti šiuos reikalavimus, svarbiausia vadovautis tokiais principais:

- vartoti *tinkamus diskurso aktus*;
- pateikti informaciją *tiksliai* ir *vienprasmiškai*, t. y. vengti dviprasmybių, miglotų užuominų, metaforų kalbos;
- vartoti *metakalbą*.

Svarbiausias rašto darbo **diskurso aktas** – ką nors *ištirti*. Kiti diskurso aktai, tinkami dalykinei ir akademiniai rašto kalbai, būtų: *analizuoti, pagrįsti, įrodyti, interpretuoti, vertinti* ir pan. (Rienecker ir Jørgensen, 2003, p. 237–238).

Akademiniam rašto darbe vartojama atitinkamos mokslo krypties terminija – tai sąvokos ir terminai, susiję su tam tikru tiriamuoju objektu. Labai svarbu, kad rašto darbe būtų vartojama **vienprasmiška kalba**, t. y. sąvokos turi būti tikslios, jų reikšmės apibrėžtos ir paaiškintos. Jos turi būti vartojamos nuosekliai visame darbe ir nenukrypti nuo pateiktų apibrėžimų. Darbe būtina apibrėžti:

- svarbiausias besikartojančias sąvokas;
- sąvokas, paimtas iš kitų mokslo kryptių;
- tos pačios mokslo krypties kitų autorių vartojamas sąvokas;
- sąvokas ar kasdienės kalbos žodžius, kurie darbe vartojami kita nei įprastine reikšme;
- sąvokas, bendras kelioms disciplinoms, nes jų reikšmės gali skirtis (pavyzdžiui, terminas „diskursas“ skirtingose disciplinose gali būti vartojamas įvairiomis reikšmėmis).

Labai svarbu vengti žodžių, reiškiančių vienokį ar kitokį kategorišką vertinimą, ir pasirinkti kuo neutralius variantus; pavyzdžiui, vartoti „tikslinga“, o ne „puikiausiai tinka“. Sakytinės kalbos žodžiai ar posakiai taip pat nevertotini akademinuose rašto darbuose (pavyzdžiui, „susigaudyti“, „visi aprašinėja“ ir pan.). Asmeniniai įvardžiai vartotini labai atsargiai, vietoje jų patartina rinktis

beasmenes veiksmazodžių formas. Įvade ir išvadose asmeninis įvardis „aš“ vartotinas, kai rašoma apie paties autoriaus sprendimus ir vertinimus, tačiau dėstomojoje ir teorinėje darbo dalyje įsivyravusi tradicija vartoti tokius žodžius ir junginius kaip *darbe remiamasi, tiriama, medžiaga analizuojama, remiantis šiuo modeliu, cituojama, diskutuojama* ir pan.

Kitas svarbus mokslinės kalbos bruožas – **metakalba**. Tai kalbėjimas apie akademinio teksto rašymą, juo siekiama paaiškinti darbo struktūrą, nusakant, kas bus rašoma kitame skyriuje, apibendrinama, kas buvo rašyta ankstesniuose skyriuose ir pan. Metakalba vartojama, pristatant temą ir nurodant jos esmę; paaiškinant, kaip bus naudojamos teorijos, metodai ir mokslinė literatūra; susiejant paragrafus; atskiriant darbo autoriaus ir kitų tyrėjų tekstus; parodant, kaip yra susiję tekste aptariami dalykai, kokia tvarka jie bus nagrinėjami ir pan. Mokslinės metakalbos elementai yra:

- loginis ir semantinis sakinių ir pastraipų jungimas (*todėl, toliau, pabaigoje, priešingai nei būtų galima manyti*);
- teksto statuso žymėjimas atitinkamais diskurso žymikliais (*tolesnės analizės tikslas, reikėtų iširti, remiamasi tuo, kad ...*);
- vidinės teksto ir naudojamos literatūros nuorodos (*kaip minėta 10 psl., žr. pvz. nr. 15, pasak tyrėjo X, Z pabrėžia, kad ...*);
- paaiškinimai ir papildymai (*būtent, pavyzdžiui, kitaip tariant, taip pat*);
- apribojimą, netikrumą, tam tikrą išlygą reiškiantys žodžiai (*turbūt, ko gero, tik iš dalies, maždaug, ganėtinai*);
- stiprinamieji žodžiai, rodantys pasakymo patikimumo vertinimą (*akivaizdu, iš tikrųjų, be jokios abejonės*);
- rašančiojo reakcija į savo ar kitų teiginius (*stebėtina, prieštarautina, visiškai priimtina, komentuojant šį teiginį, galima teigti, kad ...*);
- kreipimasis į skaitytoją, norint atkreipti jo dėmesį (*iš to seka, kad..., atkreiptinas dėmesys į tai, kad...*) (Rienecker ir Jørgensen, 2003, p. 237–250).

3.5. Išvados ir santrauka

Išvadose pateikiami atlikto tyrimo rezultatai, tyrimo metu pastebėtų dėsningumų ar ypatumų apibendrinimai. Išvados turi atspindėti tik tai, kas pasiekta, įgyvendinus tyrimo pradžioje užsibrėžtus uždavinius. Tai reiškia, kad jose negali būti pateiktos visiškai naujos, darbe netyrinėtos ir neįvardytos spontaniškos įžvalgos, kitų autorių mintys ar teiginiai, kurie akivaizdūs ir be tyrimo. Išvadas būtina derinti su įžangoje pateiktos problemos formuluote, t. y. išvados turi būti specifinės tam darbui, jos negali kartoti bendro pobūdžio, visuotinai žinomų įžvalgų. Išvadose reikia kalbėti apie iškeltus uždavinius, ar jiems spręsti tiko pasirinkti metodai ir teorijos, kas ir kokių tikslų galėtų pasinaudoti gautais darbo rezultatais, ką vis dar reikėtų tyrinėti ir t. t. Čia nebūtina formuluoti vienareikšmius

atsakymus „taip“ ar „ne“. Humanitariniuose moksluose dažnai neįmanoma pateikti aiškių faktų rinkinį, todėl vertingu ir svarbiu tyrimo rezultatu reikėtų laikyti kelių sprendimo variantų galimybę, pastebėtas alternatyvas, skirtį ir pan. (*viena vertus...*, *antra vertus...*) (Rienecker ir Jørgensen, 2003, p. 229–230).

Dažnai studentai painioja, kokia informacija pateiktina išvadose, o kokia – santraukoje. Svarbu dar kartą pabrėžti, kad išvadose pateikiami tik studento atlikto tyrimo rezultatai, bet nerašoma apie tyrimo tikslą, uždavinius, metodus. Paprastai nedaromos išvados ir iš teorinės darbo dalies, nebent autorius savo darbe būtų pasiūlęs, kaip patobulinti tam tikrą teoriją ar metodą, įvedęs naujų teorinių ar metodologinių aspektų. Tačiau santraukoje visi minėti dalykai tinka, joje įprasta itin glaustai pateikti įvado ir išvadų medžiagą.

Paprastai išvados rašomos ne vientisu tekstu, bet yra numeruojamos. Jose glaustai ir aiškiai turi atsispindėti gautas mokslinio darbo rezultatas. Šioje darbo dalyje reikėtų atkreipti dėmesį tik į tai, kas svarbiausia, ir gebėti sintezuoti mintį. Išvados neturėtų būti pernelyg abstrakčios, jos neturėtų virsti ankstesnio teksto intarpų rinkiniu ir jų neturėtų būti daug. Baigiamoji darbo dalis turi būti pateikiama koncentruotais, glaustais ir aiškiais sakiniais. Rekomenduojama išvadoms skirti apie 5 proc. rašto darbo apimties. Išimtį sudaro literatūrologiniai darbai. Juose nėra būtina išvadas numeruoti, galima jas pateikti rišlesniu tekstu. Kadangi tokio pobūdžio akademiniuose tekstuose akivaizdus kūrybiškumo komponentas, darbo pabaigoje galima pateikti ir laisvesnę apibendrinančią „vietoje išvadų“ stiliaus variantą. Tik įsidėmėtina tai, kad tokia baigiamoji darbo dalis turi derėti su atitinkamu viso teksto kalbos stiliumi.

Santrauka būtina tik semestriniam darbui ir baigiamiesiems bakalauro bei magistro darbams. Turinyje (žr. 9 PRIEDA) ši rašto darbo dalis įvardijama ta kalba, kuria parašyta pati santrauka: pavyzdžiui, jei darbas (taigi ir darbo turinio lapas) parašytas anglų kalba, tai santrauka paprastai rašoma lietuvių (t. y. gimtąja) kalba, taip pat ir žodis „SANTRAUKA“ turinyje rašomas lietuviškai, ir atvirkščiai.

Santrauka, kaip ir įžanga bei išvados, turi būti parašyta taip, kad ją galėtų suprasti ir kitos srities specialistas. Čia labai glaustai apibūdinamas darbo objektas, nusakomi tyrimo tikslas ir uždaviniai, metodai, apžvelgiama darbo struktūra, pateikiamos pagrindinės išvados, paaiškinamas darbo temos aktualumas ir akcentuojamas tyrimo naujumas (magistro darbe). Santrauką būtina rašyti rišliu tekstu, o ne atskirais punktais, kaip uždavinių ar išvadų atveju. Joje negalima pateikti informacijos, kurios nėra akademinio rašto darbe. Vėlgi čia informacija tik pateikiama, bet nėra vertinama ir aptariama. Taip pat labai svarbu, kad santrauka būtų pateikta įdomiai, nes būtent jos kalba gali nulemti, ar verta skaityti visą darbą.

Baigiamųjų bakalauro ir magistro darbų santraukos rengiamos tiek anglų, tiek lietuvių kalbomis ir pateikiamos darbo pabaigoje po išvadų. Pirmoji dedama ta santrauka, kokia kalba

parašytas pats darbas. Į VU elektroninę sistemą taip pat keliamos abi santraukos – tiek anglų, tiek ir lietuvių kalbomis. Kiekviena santrauka turėtų būti ne ilgesnė nei pusė puslapio arba maždaug 1 500 spaudos ženklų su tarpais. Baigiamųjų darbų santraukos talpinamos VU elektroninėje informacijos sistemoje.

Lietuvių kalba parengtoje santraukoje rekomenduojama vartoti tokias formuluotes: *bakalauro/magistro darbe yra tiriamas/analizuojamas....; baigiamojo darbo objektas yra...; baigiamajame darbe tiriama....; darbe trumpai apžvelgiami ...; tyrimui buvo pasitelktas multimodaliosios analizės metodas; ištirti pavyzdžiai iliustruoja... ir panašiai.*

Angliškoje santraukoje yra naudojami tokie žodžių junginiai: *this paper offers...; this project focuses on...; the survey research, that is offered in this study, attempts....*

Santraukoje taip pat dažnai vartojami šie veiksmažodžiai: *diskutuojama, polemizuojama, svarstoma, analizuojama, pastebima, aptariama, apžvelgima, pristatoma, tiriama, ir panašiai.*

Angliškame tekste naudojami tokie veiksmažodžiai: *focus, claim, offer, recommend, criticize, report, explain, insist, observe, illustrate, employ, maintain* ir panašūs sinonimai, atitinkantys akademinės kalbos registro formuluotes.

Baigiamuosius darbus, daktaro disertacijas ir jų santraukas būtina įkelti į VU elektroninę sistemą, tai reglamentuojama *Rašto darbų administravimo Vilniaus universiteto studijų informacinėje sistemoje tvarkos apraše*, patvirtintame VU studijų prorektorius 2017 m. lapkričio 22 d. (įsakymo Nr. R-512).

3.6. Literatūros sąrašas ir priedai

Šaltinių ir literatūros sąrašė nurodomi spausdinti ir elektroniniai šaltiniai bei mokslinė literatūra, naudota rengiant akademinį rašto darbą, t. y. **visa** darbe cituota, referuota, perfrazuota, paminėta teorinė literatūra bei **visi** šaltiniai. Studentų akademinuose darbuose ne visada tinkamai atskiriami šaltiniai ir literatūra.

Šaltiniai – tai tekstai, filmai, pokalbių įrašai, enciklopedijos, žodynai, grožinės literatūros kūriniai, antologijos, recenzijos, mokslo populiarinimo leidiniai, vadovėliai, duomenų bazės, t. y. tiriamoji arba iliustracinė medžiaga, bet ne leidiniai, naudojami kaip mokslinis teorinis pagrindas.

Mokslinė literatūra – tai ta teorinė medžiaga, kuria remiamasi rašant mokslinius darbus, mokslininkų darbai, kurie yra svarbūs, analizuojant tam tikrą mokslinę problemą ir kuriuose galima rasti naudingos informacijos, padedančios pagrįsti atitinkamos teorijos ar metodo pasirinkimą, įrodyti teiginius ir pan. Paminėtina, kad remtis galima sėkmingai apgintais kitų studentų darbais (bakalauro, magistro darbais ir disertacijomis). Tačiau jei buvo perskaityta mokslinė studija, mokslo darbas ar straipsnis, kuriuo akademiniam darbe nebuvo remtasi, tai toks mokslinis darbas į literatūros sąrašą nėra įtraukiamas.

Rienecker ir Jørgensen (2003, p. 137) mokslinius išteklius skirsto į 3 tipus. Rašant rašto darbą rekomenduojama remtis patikima, mokliškai pripažinta pirminio ir antrinio lygio literatūra. Anot Rienecker ir Jørgensen (2003, p. 138) „tretinė literatūra praverčia, kai reikia gauti visumos vaizdą, bet kaip tikra literatūra ja paprastai nesiremiam.“

Pirminė literatūra – suprantama kaip empirinės (asmeninės) patirties medžiaga. Gali būti išreikšta per laiškus, atvejo analizes, autobiografines knygas, dienoraščius.

Antrinė literatūra – apibrėžiama kaip literatūra, kurioje pateikiamos kelių kitų (dažniausiai pirminio tipo) literatūros šaltinių analizės ir interpretacijos. Svarbu pabrėžti, kad tokia literatūra dažnai yra skiriama kaip mokslinė ir jai taikoma recenzavimo procedūra.

Tretinė literatūra – tai antrinę literatūrą apibendrinantis tipas, suteikiantis visuminį konkrečios temos suvokimą ar vaizdą, pavyzdžiui, vadovėliai, enciklopedijos.

Literatūros sąrašas spausdinamas atskirame lape akademinio rašto darbo pabaigoje, iškart po išvadų. Bibliografinės nuorodos ir literatūros sąrašas turi būti pateikiami pagal atitinkamas taisykles. Pasaulyje egzistuoja įvairios bibliografinių nuorodų sudarymo taisyklės pagal tarptautinius bibliografinių nuorodų standartus ar citavimo stilius. Šiuose metodiniuose nurodymuose aptariamų akademinio rašto darbų literatūros sąrašas sudaromas, laikantis tokių taisyklių:

- kiekvienas tekste nurodomas literatūros šaltinis (cituotas ar perfrazuotas) turi būti pateikiamas literatūros sąrašė⁹;
- literatūros sąrašė darbai nenumerojami, pateikiami abėcėlės tvarka pagal autoriaus pavardę (geriausia pasitelkti automatinį išdėstymą pagal abėcėlę);
- jei literatūros sąrašė yra keli to paties autoriaus darbai, kuriuose jis yra vienintelis autorius ar nurodomas pirmuoju iš kelių autorių, pirmenybė teikiama tam dokumentui, kuriame šis asmuo yra vienintelis autorius;
- jei literatūros sąrašė yra keli to paties autoriaus leidiniai, jie nurodomi, atsižvelgiant į leidimo metus, pradedant seniausiais;
- kai tarp cituojamų šaltinių yra keli to paties autoriaus darbai, publikuoti tais pačiais metais, jį cituojant tekste prie metų pridedamos atitinkamos abėcėlės raidės (pavyzdžiui: 2009a, 2009b);
- į vieną eilutę telpantis darbo aprašas pateikiamas be įtraukos. Jei aprašas sudaro daugiau nei vieną eilutę, pirmoji eilutė rašoma be įtraukos, o tolimesnė(s) – su 1,27 cm įtrauka. Tekstas lygiuojamas pagal abu kraštus.

---

⁹ Kaip akademinio rašto darbo tekste tinkamai pateikti citatas, perfrazuotą kitų autorių tekstą ir nuorodas į tai, aptariama 5.2. poskyryje „Nuorodų ir citatų žymėjimas“.

Konkretūs šaltinių ir mokslinės literatūros sąrašo pavyzdžiai pateikimi šių metodinių nurodymų 5.4. poskyryje bei 14 PRIEDE.

Priedai – tai papildoma medžiaga, nepriklausanti tikrajam tyrimo tekstui. Prieduose pateikiami paveikslėliai, schemas, specialaus formato lentelės, pavyzdžiui, su subtitravimo, dubliavimo, užklotinio vertimo, garsinio vaizdavimo tekstais (žr. 10–13 PRIEDUS), didesnės apimties pavyzdžiai, tekstų ištraukos ir kita papildoma tekstinė, vaizdinė ar garsinė (pavyzdžiui, MP3 ar MP4 įrašai) informacija. Kiekvienas priedas pradedamas naujame lape ir numeruojamas iš eilės. Viršutiniame kairiajame lapo kampe didžiosiomis raidėmis užrašoma „1 PRIEDAS.“ (anglų k. „APPENDIX 1.“) (tekstas rašomas 12 pt dydžio šriftu, be kabučių, gale taškas) ir priedo pavadinimas (12 pt dydžio šriftu, be kabučių, pirma raidė didžioji). Garso ir vaizdo įrašus kaip darbo priedus, pasitarus su darbo vadovu, galima pateikti elektroninėje laikmenoje.

4. TYRIMO METODŲ APŽVALGA

Tyrimo metodai gali būti įvairiai klasifikuojami ir grupuojami. Jie skirstomi į kiekybinius ir kokybinius, teorinius ir empirinius. Be to, gali būti taikomas trianguliacijos principas ar pasirenkami specifiniai, tam tikroje mokslo srityje taikytini metodai. Tyrimo metodų atranka priklauso nuo tyrimo medžiagos, objekto, turimų duomenų.

Duomenys – tai nėra realūs daiktai, reiškiniai ar požymiai, bet jų jutiminis atspindys. Jie gali būti bet kurio mokslinio tyrimo žaliava, tačiau reikšmingi jie tampa tik tada, kai yra lyginami su kitais duomenimis (Kardelis, 2007, p. 121–122). Duomenys yra kaupiami įvairiais būdais: apklausiant, analizuojant įvairius tekstus ar dokumentus, testuojant ir pan. Labai svarbu sukauptus duomenis tinkamai paaiškinti ir apdoroti (pavyzdžiui, **kokybinis** duomenų apdorojimas būtų sisteminimas, klasifikavimas, priežastinių ir struktūrinių ryšių atskleidimas, o **kiekybinė** duomenų analizė galėtų būti, pavyzdžiui, matematinė statistika). Išsamiai tyrimo metodus aprašo Podesva ir Sharma (2018) knygoje *Research Methods in Linguistics*.

4.1. Kokybiniai tyrimo metodai

Kokybinių tyrimų erdvėje dažnai vartojama sąvoka *vieno atvejo tyrimas / analizė* (angl. *case study*), kuri nurodo nuodugniai tyrinėjamą ir interpretuojamą atskirą atvejį. Tokia prieiga suponuoja gerokai susiaurintą analitinę perspektyvą. Ji ypač efektyvi, jei tyrimų laukas yra labai platus ir sunkiai aprėpiamas. Čia geriau išryškėja tyrėjo individuali analizė bei refleksija ir pateikiamas holistinis atitinkamo reiškinio tyrimas, t. y. stengiamasi atskiro atvejo tyrimo pagrindu atkurti visumos vaizdą (Kardelis, 2007, p. 272). Kokybiniams vieno atvejo tyrimams netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai, jų metodai yra lankstūs, nes yra orientuoti į procesą ir interpretaciją, tad svarbiausią vaidmenį čia vaidina kontekstas.

Atliekant vieno atvejo tyrimą, svarbiausia pažvelgti į tyrimo subjektą iš daugelio skirtingų perspektyvų tam, kad būtų galima atsakyti į klausimus *kaip?* ir *kodėl?* Atvejo analizė nėra metodas tikrąja to žodžio prasme – tai veikiau subjekto ir objekto pasirinkimas, kuriems galima taikyti įvairius metodus ar jų kombinacijas (Thomas, 2011, p. 9). Nors atlikus tyrimą plačių apibendrinimų daryti negalima, jis vis dėlto pateikia įvairiapusiškai turtingą analitinį kokio nors pavyzdžio kaip visumos nario vaizdą. Paprastai tokiam tyrimui netaikomi validumo ir patikimumo kriterijai, nes yra analizuojamas tik vienas atvejis. Neretai tokia analizė gali atskleisti artimesnę ryšį su tikrove nei statistinis apžvalginis tyrimas.

Vieno atvejo tyrimas tinka bet kuriam reiškiniui analizuoti (pavyzdžiui, procesui, įvykiui, laikmečiui, kūriniui, institucijai, programai ir pan.) ir leidžia atlikti kokybinius tyrimus, siejant (ar

nesiejant) juos su kokia nors konkrečia tradicija. Pirmiausiai išskiriamos temos (t. y. pasikartojantys charakteringi bruožai), vėliau jos grupuojamos į kategorijas, o iš pastarųjų sudaromi struktūriniai modeliai, kurie aiškinami, siekiant atsakyti į tyrime iškeltus klausimus (Kardelis, 2007, p. 290–291). Savo esme visi **kokybiniai tyrimai remiasi induktyviais metodais, t. y. juose teorijos kildinamos iš tyrimo rezultatų**. Įdomu tai, kad vieno atvejo analizė gali atverti naujus analitinius horizontus, pateikdama netikėtus rezultatus.

4.2. Kiekybiniai tyrimo metodai

Kiekybiniai tyrimai gali būti vadinami *statistiniais* arba *eksperimentiniais*. Čia siekiama patvirtinti arba paneigti hipotezę (mokslinę prielaidą, kuria bandoma nusakyti nežinomus reiškinius) taikant matematinės statistinės analizės būdus tyrimo duomenims sutvarkyti (Kardelis, 2007, p. 271–276). Kiekybiniams tyrimams labai svarbi imtis, o metodai orientuoti į matavimus ir išvadas. Jie remiasi išankstinėmis teorijomis, kurios ir nulemia duomenų pasirinkimą. Duomenys renkami kruopščiai ir struktūrizuoti, vėliau jie išreiškiami skaičiais, o ne žodžiais ar vaizdais, kaip tai daroma kokybiniuose tyrimuose. **Kiekybiniai metodai sudaro dedukcijos pagrindą, t. y. kai remiantis jau turimomis žiniomis ar teorijomis, yra keliamos prielaidos, kurios tikrinamos empiriškai.**

Statistiniai tyrimo metodai daugiausia naudojami šiose kalbotyros srityse:

- *eksperimentinėje fonetikoje*, kurioje statistiniais metodais gali būti tyrinėjami garso signalų parametrai;
- *tekstometriniuose tyrimuose*, kurie taikomi tekstynų ir kompiuterinėje lingvistikoje. Čia statistiniai metodai gali būti naudojami įvairiems teksto elementams skaičiuoti, pavyzdžiui, kolokacijoms, žodžių pasiskirstymui lyginti, automatiškai nustatyti teksto funkciją, grupuoti tekstus ir pan.;
- *anketiniuose arba apklausų tyrimuose*, kai duomenys renkami, apklausiant respondentus. Tokių tyrimų ištakos glūdi socialiniuose moksluose – jie skirti įvairiems visuomeniniams reiškiniams tirti. Kai apklausiamas didžiulis įvairaus amžiaus, išsilavinimo, įvairių socialinių grupių respondentų kiekis, tai rezultatams įvertinti reikalingi statistiniai metodai (Rimkutė ir Utkā, 2012, p. 103);
- *lingvistinėje tipologijoje*, kuri tiria ir klasifikuoja kalbas pagal jų ypatybes. Kalbos skirstomos į stambesnes grupes pagal skambesį, morfologijos tipą, kuris joms būdingas arba nebūdingas ar pagal tai, kaip sakiniuose išdėstyti elementai.

4.3. Teoriniai mokslinės prieigos būdai

Mokslinės literatūros analizė – tai literatūros pasirinkta mokslinio tyrimo tema kritinis vertinimas, siekiant nustatyti tiriamosios problemos ribas, ieškoti naujų tyrimo aspektų, išanalizuoti

rekomendacijas tolesniems tyrimams ir parodyti, kaip ir kuo nagrinėjama problema yra susijusi su esamomis mokslo žiniomis atitinkamoje srityje.

Sisteminė analizė – tai metodas, skirtas tirti, konstruoti ir modeliuoti objektus ar reiškinius, o jo taikymo esmė – pažinti reiškinį kaip sistemą su visais jos struktūriniais elementais ir ryšiais.

Sintezė – tai mokslinis metodas, pagrįstas dalių jungimu į vieną visumą. Jis neįmanomas be analizės.

Dedukcija – tai bendramokslinis kiekybinis metodas, kuriam būdingas išvadų gavimas iš prielaidų, remiantis logikos dėsniais, minties raida nuo bendrybės prie atskirybės.

Indukcija – tai kokybinis metodas, kai nuo pavienių faktų einama prie apibendrinimų, visumos supratimo.

Analogija – tai samprotavimas pagal panašumą, t. y. jei objektui **A** būdingi požymiai **a, b, c, d, e**, o objektui **B** – **b, c, d, e**, tai tikėtina, kad objektui **B** bus būdingas požymis **a**. Analogijos išvados turi būti patikrintos empiriškai, nes toks samprotavimas panašus į hipotezę.

Lyginamoji (gretinamoji) analizė – tai mąstymo operacija, grindžianti teiginius apie daiktų ar reiškinių panašumus bei skirtumus. Lyginamoji analizė, kaip ir mokslinės literatūros analizė, gali turėti aprašomąjį (panašumo ar skirtumo nustatymas) arba analitinį (aiškinimas, numatymas, praktinės rekomendacijos) pobūdį. Lyginimo metu sugretinami mažiausiai du objektai, siekiant apibrėžti jų tarpusavio santykį. Lyginant nustatomos kiekybinės ir kokybinės charakteristikos, konstruojamos analogijos ir sudaromos klasifikacijos. Labai svarbu, kad būtų lyginami tik vienos klasės objektai ir tik esminiai jų požymiai. Pasirinkus lyginimo aspektą, galimi skirtingų audiovizualinių vertimo būdų lyginimai, kaip antai užklotinio vertimo ir dubliavimo ar subtitravimo ir surtitravimo.

Modeliavimas – tai vieno daikto ar reiškinio savybių pakartojimas kitame (t. y. modelyje), norint geriau pažinti pirminį objektą. Akivaizdu, kad modelis turi būti panašus į originalų objektą fizinėmis ar funkcinėmis charakteristikomis. Šiuo požiūriu modeliavimas artimas analogijos metodui. Pabrėžtina, kad objektas ir jo modelis negali būti identiški, nes tada modelio kūrimas netektų prasmės.

4.4. Empiriniai mokslinės prieigos būdai

Testavimas – tai procedūra, kurios metu parengtų užduočių pagrindu iš anksto nustatomas individualių savybių išraiškos laipsnis. Dažnai klaidingai bet kokia užduočių ar klausimų seka pavadinama testu. Akcentuotina, kad testo sudarymas parengtų užduočių pagrindu yra ilgalaikis ir sudėtingas mokslinio darbo procesas. Tokiam testui keliami specialūs metodologiniai reikalavimai. Jis turi atitikti *validumo* (nurodyti, kas vertinama ar matuojama), *patikimumo* (tyrimo tikslumo laipsnis), *objektyvumo* (ar tyrėjas nedaro įtakos tyrimo procesui bei rezultatams) ir *reprezentatyvumo* (turėti būdingus atstovaujamos visumos bruožus) reikalavimus.

Turinio analizė (anglų k. *content analysis*) – tai empirinis analitinis tyrimo metodas, kurio esmė yra įvairių dokumentų ar kitokios informacijos grupavimas į kategorijas. Atliekant tokią analizę, skaičiuojamas kategorijų visuose dokumentuose pasikartojimo dažnis. Vėliau tai ištiriama statistiškai, tačiau tiriamųjų vienetų imtis negali būti pasirenkama specialiai. Būtina analizuoti arba visą pranešimų sistemą (pavyzdžiui, visus per tam tikrą laiką rodytus filmus) arba imtis turi būti sudaroma atsitiktiniu būdu (pavyzdžiui, kas trečias per tam tikrą laiką pastatytas filmas) (Sirtautienė, 2003, p. 40–41).

Apklausa – tai atitinkamas nuostatų, nuomonių, žinių tyrimas. Apklausa raštu dar vadinama *anketavimu*, o jei ji didelės apimties – *klausimynu*. Anketoje arba klausimyne labai svarbus veiksnys yra korektiška ir tiksli klausimų formuluotė. Klausimai gali būti atviro, uždaro ir mišraus pobūdžio. Jei pateikiama klausimo formuluotė ir paliekama vietos savarankiškam atsakymui, tai yra atviro pobūdžio klausimas. Uždari klausimai formuluojami ir komponuojami taip, kad pateiktame sąrašė respondentui tereikia pažymėti pasirinktą atsakymą. Mišriuose klausimuose po suformuluotais atsakymais, kuriuos respondentas turi pažymėti, dar paliekama laisvos vietos kitiems galimiems atsakymų variantams, pastaboms, papildymams ir pan. užrašyti. Anketavimas ir apklausos dažnai taikomi kalbotyros moksle: pragmatikoje, kognityvinės lingvistikos ir sociolingvistiniuose tyrimuose, lingvistinėje tipologijoje, psicholingvistikoje. Tokia empirinė prieiga dažna ir vertimo tyrimuose.

Pokalbis (interviu) – tai apklausa žodžiu, kurią atlieka vienas ar keli pasirenkę apklausėjai. Čia labai svarbu vengti vadinamojo „apklausėjo efekto“, kai respondento atsakymai kreipiami pageidautina linkme arba išgirstama tik tai, kas norima girdėti. Svarbiausi įvairių apklausų rodikliai yra anketų grįžtamumo kvota, t. y. tyrėjui sugrįžusių anketų skaičius ir anketų užpildymo baigtumo laipsnis. Jei anketų sugrįžimo rodiklis 50 proc. ir mažiau, tai nėra patikimas rezultatas, o neatsakytos ar tik iš dalies užpildytos anketos gali reikšti apklausos organizavimo ar anketų sudarymo klaidas.

Eksperimentas – tai metodas, kai vykdomas kryptingas atitinkamo tiriamojo objekto egzistavimo sąlygų keitimas ir jo atkūrimas. Tai ypatinga stebėjimo forma, kai tyrėjas apgalvotai ir aktyviai kontroliuoja ir manipuliuoja sąlygomis, kurios lemia jį dominančius įvykius. Eksperimentai gali būti trumpalaikiai ir ilgalaikiai, natūralūs ir laboratoriniai. Pavyzdžiui, kalbotyroje eksperimento metu gali būti sukuriamos sąlygos vartoti atitinkamus kalbos vienetus ir taip atskleisti jų vartojimo ypatumus (pavyzdžiui, psicholingvistinis eksperimentas, kai prašoma pateikti pirmus į galvą atėjusius žodžius, kurie asocijuotųsi su pateiktais žodžiais ar stimulais). Taip pat toks eksperimentinis metodas taikomas pragmatikos, kognityvinės lingvistikos ir sociolingvistikos tyrimuose.

4.5. Kalbotyros darbuose taikomi tyrimo metodai

Pagal tai, ar analizuojami dabartinio ar ankstesnio laikotarpio kalbos reiškiniai, kalbotyroje skiriami *sinchroniniai* ir *diachroniniai* metodai. Sinchroniniai metodai apima vieno laikotarpio

medžiaga, jie neatsižvelgia į kalbos reiškinių kitimą. Iš sinchroninių metodų grupės dažniausiai pasirenkamos aprašomoji ir lyginamoji priegijos. Diachroniniai (istoriniai) metodai skirstomi į filologinį, lyginamąjį istorinį ir vidinės rekonstrukcijos metodus. *Filologinis* metodas remiasi ta pačia kalba rašytų skirtingų epochų tekstų palyginimu. *Lyginamasis istorinis* metodas naudojamas, kai lyginami giminiškų kalbų faktai ir taip stengiamasi atkurti tų kalbų praeitį. *Vidinės rekonstrukcijos* metodas yra artimas lyginamajam istoriniam metodui, kai atkuriami senesnių epochų kalbos reiškiniai, remiantis tos pačios kalbos duomenimis (Rimkutė ir Utkā, 2012, p. 17).

Kiti kalbotyros rašto darbuose taikomi metodai yra šie:

- *tekstynais paremta analizė* (anglų k. *corpus-based analysis*) – tai tyrimo metodas, kuris paremtas arba iliustruotas medžiaga, paimta iš tekstynų. Tekstynai – tai didžiuliai elektroninių tekstų rinkiniai, kurie paprastai naudojami natūraliosios kalbos vartosenai specialiomis tekstynų analizės priemonėmis (konkordansais ir konkordavimo programomis) tirti. Tekstynų analizė taikoma vertimo studijose, kognityvinės lingvistikos ir sociolingvistiniuose tyrimuose, istorinėje (diachroninėje) lingvistikoje;

- *instrumentinis tyrimo metodas* yra pagrįstas kalbos reiškinių tyrinėjimu įvairiais prietaisais, pavyzdžiui, spektrografu. Jis dažniausiai taikomas fonetikos tyrimuose;

- *distribuciniu metodu* nustatomas žodžių junglumas, pasiskirstymas ir vartojimas tekstuose, dažniausiai taikomas fonologijos, morfologijos, sintaksės, leksikologijos tyrimuose;

- *gretinamasis* arba *konfrontacinis metodas* kalbotyroje leidžia tirti bei paaiškinti dviejų ar daugiau kalbų struktūros bendrybes ir skirtības. Gali būti gretinama atskirų (tiek giminiškų, tiek negiminiškų) kalbų fonologinė sistema, morfologija, sintaksė, leksika, atskiros gramatinės kategorijos ir kita;

- *opozicijų* metodu gretinami skirtingi tyrimo objektai, kad dėl kontrasto geriau išryškėtų jų skirtybės. Jis taikomas fonologijoje, morfologijoje, sintaksėje, leksikologijoje;

- *transformacijų* metodas leidžia keisti kalbos elementų (pavyzdžiui, sakinio dalių) tvarką, kalbinę raišką ir pan., siekiant nustatyti, ar dėl to pakinta teksto turinys, sakinio prasmė ir kt. Jis dažniausiai taikomas sintaksės tyrimuose;

- *negalimo pavyzdžio* metodo taikymo procese sąmoningai sukuriama realiai nevartojami žodžių junginiai ar sakiniai, išryškinantys tiriamųjų vienetų reikšmės arba vartosenos ypatumus;

- *kartografinis* metodas atveria galimybę vaizduoti kalbos reiškinių paplitimą tam tikrais sąlygiškais ženklais žemėlapiuose. Jis paprastai taikomas dialektologijos tyrimuose ir lingvistinėje tipologijoje (Rimkutė ir Utkā, 2012, p. 18);

- *diskurso analizė* – tai metodas, kuriuo tiriami kalbos vartojimo dėsningumai skirtinguose socialiniuose kontekstuose. Tokie tyrimai leidžia aprašyti, kaip varijuoja skirtingų diskurso bendruomenių kalba, jų socialiniams poreikiams kuriamų skirtingų diskurso žanrų kalbinės

(gramatinės, fonologinės, leksinės, stilistinės) ypatybės. Jis taikomas vertimo moksle, etnolingvistikoje, pragmatikoje, psicholingvistikoje, kognityvinės lingvistikos ir sociolingvistikos tyrimuose.

4.6. Literatūrologijos darbuose taikomi tyrimo metodai

Šiame poskyryje pristatomos pagrindinės šiuolaikinės metodologinės priegijos, taikomos literatūrologijos darbuose. Kiekviena iš jų yra aptariama atskirai. Tačiau gana dažni atvejai, kai tyrėjas pasirenka metodų sintezę tam, kad geriau atskleistų savo analitinį sumanymą.

Kritinių metodų pateiktis apsiriboja santraukomis, nesigilinant į jų istoriją, pranašumus ar trūkumus, paliekant tyrėjui visišką metodo pasirinkimo laisvę. Svarbiausia yra suvokti, kad literatūrologinė analizė yra mokslinis diskursas apie grožinę literatūrą, pagrįstas atitinkamo kritinio metodo specifine terminija.

Formalistinės literatūros kritikos metodas

Formalistinė literatūros kritika į literatūros kūrinį žvelgia kaip į imanentinį konstruktą, reikalaujantį atidaus skaitymo principo. Jos atstovai įsitikinę, kad viskas, kas reikalinga grožinio teksto interpretacijai, glūdi pačiame tekste ir todėl atsiriboja nuo bet kokios išorinės informacijos: istorinės, politinės, socialinės, biografinės ir pan. Formalistinio darbo tikslas – suvokti visų struktūrinių teksto elementų sąveikos estetinį poveikį skaitytojui, traktuojant literatūros kūrinį kaip atskirą pasaulį, organišką visumą (Meržvinskaitė, 2013, p. 20–22). Tyrėjus domina literatūrinio teksto stilius, struktūra, vaizdinių sistema, simboliai, žanrinės ypatybės. Reikia pabrėžti tai, kad būtent šis metodas leidžia atskirti kokybišką literatūros kūrinį nuo nepakankami kokybiško ar nekokybiško.

Biografinė literatūros kritikos metodas

Biografinė literatūros kritika remiasi principu, kad literatūros kūrinio neįmanoma visiškai suvokti ir tyrinėti, nesigilinant į autoriaus biografiją. Jos atstovai įsitikinę, kad rašytojo gyvenimo faktai (tiesiogiai ar netiesiogiai) formuoja jo kūrybą. Akivaizdu, kad tyrėjui būtina skirti biografinę kritiką nuo biografijos žanro. Jai nebūdingas siekis pateikti išsamų chronologišką autoriaus gyvenimo aprašymą; čia dėmesio centre yra ne autorius, o kūrinys, kurį atitinkamai nušviečia įžvalgos, susiformavusios atidžiau patyrinėjus autoriaus biografiją (Guerin, 2005, p. 22–23). Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į šio metodo suponuojamas galimas grėsmes, t. y. kad biografiniai duomenys neiškreiptų grožiniu tekstu perteikiamos reikšmės.

Istorinės literatūros kritikos metodas

Istorinės literatūros kritikos tikslas – tyrinėti grožinį kūrinį per istorinio, socialinio, politinio bei kultūrinio konteksto prizmę, autoriaus biografiją susiejant su konkrečia laikmečio specifika (Keeseey, 1994, p. 9–10). Šis metodas leidžia tyrėjui atsiriboti nuo nūdienos skaitytojo perspektyvos ir kiek įmanoma atsekti, kaip kūrėjo amžininkai galėjo suvokti kūrinio prasmę ir kokį poveikį jis galėjo daryti tuometiniam skaitytojui. Pasirinkęs istorinę literatūrinio teksto perskaitymo paradigmą, studentas taip pat galėtų tyrinėti, kaip atitinkamas laikmetis ir vieta veikia kūrinio reikšmes.

Naujojo istorizmo literatūros kritikos metodas

Naujojo istorizmo literatūros kritikos analizės metodo pagrindą sudaro principas, skelbiantis, kad kiekvienas grožinis kūrinys yra istorinis produktas, o pati istorija yra ne kas kita, kaip tekstas. Tyrėjai analizuoja vadinamąją ekstraliteratūrinę medžiagą: laiškus, dienoraščius, medicinos pažymas, nuotraukas, paveikslus, interviu ir kitus įrašus, filmuotą medžiagą ir pan. Literatūriniuose tekstuose jie ieško istorinių įtampų trinties, kitaip tariant, provokuojančių sutapimų tarpkultūrine prasme. Jų įsitikinimu, būtent skirtingas istorinis diskursas lemia meninės raiškos formų kaitą, todėl stengiamasi visapusiškai išnagrinėti kultūrologinę medžiagą, nes literatūrinių tekstų istoriškumas neatsiejamas nuo konkrečios kultūrinės situacijos, istorinis kontekstas konstruojamas iš kitų kultūrologinių tekstų. Naujasis istorizmas ieško kultūros ženklų simbolinių prasmų, pasitelkdamas ekonomines kategorijas (derybos, sandėris, apykaita, mainai, pelnas; literatūra kaip sociosimbolinis kapitalas ir pan.), kurios pakeitė tradicinius istorinės literatūros kritikos vartotus terminus (Tyson, 2014, p. 292). Tokių tyrimų pobūdis yra tarpdalykinis: literatūrologija siejama su etnografija, antropologija, meno istorija ir kt.

Sociologinės literatūros kritikos metodas

Sociologinės literatūros kritikos objektas yra išoriškai panašus į istorinės literatūros kritikos objektą, taip pat analizuojama ekonominis, socialinis, politinis ir kultūrinis literatūros kūrinio ar skaitytojo kontekstas (DeVault, 1990, p. 887), tik čia pabrėžiamas visuomenės ir (ar) bendruomenės vaidmuo, tyrinėjamas menininko ir visuomenės ir (ar) bendruomenės santykis, autoriaus profesijos įtaka rašymo procesui, socialinės vertybės, skelbiamos kūrinyje, politinės idėjos ir pan. Šio metodo atstovai teigia, kad turinys yra svarbiau už formą arba ją nulemia, todėl estetinė literatūros dimensija jiems nėra svarbi.

Psichologinės literatūros kritikos metodas

Psichologinė (arba psichoanalitinė) literatūros kritika yra daugialypis terminas, bet iš esmės jis apima tris dimensijas: tyrėjai siekia atsakyti į klausimą, kas yra kūrybinis talentas ir kaip jis veikia kuriančios asmenybės protines ir psichines savybes. Jie pasitelkia šiuolaikinę psichologiją, kad galėtų geriau suvokti kūrėjo elgesio motyvaciją. Akivaizdu, kad egzistuoja stiprus ryšys tarp psichoanalizės ir literatūros – pravartu prisiminti paties Sigmundo Freudo prisipažinimą, kad literatūros studijos buvo ne mažiau naudingos jo teorijai nei klinikiniai stebėjimai (Rabaté, 2014, p. 3–4). Reikia pridurti, kad ir jo populiariausi darbai gali būti priskirti originaliai literatūros kritikai ir turi pasekėjų. Šios krypties atstovai įsitikinę, kad didžioji literatūra teisingai atspindi gyvenimą ir žmogaus prigimtį, joje vaizduojami charakteriai demonstruoja realių žmonių asmenybės vidines gelmes ir sudėtingumą.

Mitologinės literatūros kritikos metodas

Mitologinės (archetipinės, mitopoetinės) literatūros kritikos atstovai grožinės literatūros kūriniuose ieško pasikartojančių universalių modelių, sieja naratyvą su mitu, pabrėždami mito svarbą literatūrinei vaizduotei. Jie įsitikinę, kad mitopoetinė sąmonė reaktyvuojasi literatūriniuose tekstuose. Šioje kritinėje paradigmoje dominuoja archetipo, kolektyvinės sąmonės kategorijos, taigi tyrinėjamas individualios kūrybinės vaizduotės gebėjimas pasitelkti universalius mitus bei simbolius ir juos prasmingai reflektuoti, stimuliuojant skaitytojo pirmykštę atmintį (Guerin, 2005, p. 189). Metodo tikslas – identifikuoti archetipinius vaizdinius grožiniame tekste per sąsajas su kitais tekštais, kuriuose atpažįstamas universalusis mitinis modelis, dažnas skirtingų kontinentų kultūrose bei atskleisti jų funkcijas. Mitokritikai yra įsitikinę, kad būtent mitiniai elementai nulemia literatūrinio teksto poveikio efektyvumą ir suteikia jam išliekamąją vertę. Kai kurie tyrėjai yra Karlo Jungo pasekėjai, todėl literatūros kūriniuose juos domina jungiškųjų archetipų – Šešėlio, Personos, Anima / Animus – raiška. Šis tarpdalykinis metodas aprėpia literatūrologijos, antropologijos, psichologijos, istorijos, mitologijos, lyginamosios religijotyros disciplinas.

Dekonstrukcinės literatūros kritikos metodas

Dekonstrukcinė literatūros kritika neigia, kad kalba galima perteikti realų pasaulį, nes ji yra nepastovi. Todėl ir literatūros tekstų reikšmė negali būti stabili. Tyrėjai neketina kalbėti apie tai, kas yra sakoma tekste; juos domina tai, kaip kalba veikia tekste. Čia galima išvelgti paralelių su formalistiniu literatūros kritikos metodu, juos sieja atidaus skaitymo būtinybė. Tačiau skiriasi minėtų krypties kritikų požiūriai ir tikslai: dekonstrukcionistai analizuoja atskirus kūrinio struktūros elementus ne tam, kad ieškotų jų sąveikos esmės; jie „dekonstruoja“ tekstą, t. y. pabrėžia tokių elementų nesuderinamumą (Culler, 2007, p. 3–4). Tyrėjai netiki autoriaus intencija, priešingai, jie

įsitikinę, kad autoriui nepavaldi kūrinio kalbos bei meninės raiškos kontrolė ir skelbia jo ir pačios literatūros mirtį. Jiems grožinė literatūra niekuo nesiskiria nuo bet kurių kitų parašytų tekstų, tad yra nepatikima – jai svetima tiesos išsakymo paradigma, literatūriniai tekstai yra tik interpretacijų varžybos. Tokių kritikų dėmesio lauke dominuoja klausimas, kaip literatūrinė tiesos interpretacija priimama už pačią tiesą: jų darbuose tiesos iliuzija yra demaskuojama. Reikia pabrėžti, kad šis metodas reikalauja ypatingo intelekto, išsilavinimo ir gebėjimų. Nors dažnam tyrėjui jis nepriimtinas dėl savo destruktivaus pobūdžio, vis dėlto reikia pripažinti, kad garsiausiems dekonstrukcionizmo atstovams pavyko atskleisti tradicinės literatūros kritikos trūkumus bei nustebinti skaitytojus netikėta kritine išmone interpretuojant kanoninius tekstus.

Skaitytojo recepcijos (atsako) literatūros kritikos metodas

Skaitytojo recepcijos (atsako) literatūros kritika tiria skaitytojo reakcijas bei funkcijas literatūrinės komunikacijos vyksme. Jos atstovų nuomone, kūrybos procese dalyvauja ne tik autorius, bet ir skaitytojas. Dar daugiau, jie teigia, kad literatūrinis tekstas negeneruoja savarankiškų reikšmių, jos veikia kuriamos skaitytojų interpretacijomis, todėl tekstas įgyja baigtinį būvį tik skaitymo ir interpretacijos metu. Tokiu būdu paaiškėja, kad negali būti vienos teisingos interpretacijos – skaitymas reflektuoja pliuralistinį pobūdį. Tyrėjai analizuoja, kaip skirtingi individai (grupės, klasės) suvokia tą patį literatūrinį tekstą, kokią įtaką interpretacijai turi religinis, kultūrinis, socialinis, politinis ir kiti faktoriai (Davis, 2002, p. 51–52). Tačiau tai nereiškia, kad priimtinas bet koks teksto perskaitymas – kiekvienas tekstas suponuoja interpretacijos horizontų ribas, todėl svarbu jų neperžengti.

Hermeneutinės literatūros kritikos metodas

Hermeneutinė literatūros kritika siūlo savitą literatūrinių tekstų interpretavimo metodologiją, pagrįstą hermeneutikos filosofija. Čia kūrinio interpretacija yra glaudžiai susijusi su kalba, generuojančia reikšmes. Kadangi kalba operuoja reikšmėmis, tai interpretacijos ir suvokimai neišvengiamai suponuoja išankstines nuomones – be jų jokia interpretacija nėra įmanoma. Suvokimo ir interpretacijos modelis apibūdinamas hermeneutinio rato sąvoka, kuri apima tris momentus: išankstinės nuomonės apie viso teksto reikšmę susidarymą, perėjimą prie atskirų dalių analizės, susiejant kiekvieną jų su teksto visuma, ir susidarytos išankstinės viso kūrinio reikšmės modifikaciją (Thiselton, 2009, p. 13). Hermeneutinė analizė pagrįsta įsitikinimu, kad dalis ir visuma yra tarpusavyje organiškai susijusios. Taip pat svarbu pabrėžti trijų faktorių sąveiką skaitymo procese: autoriaus, teksto (kalbos) ir skaitytojo (dialoginis interpretacijos principas). Hermeneutinis teksto suvokimas yra autentiško dialogo tarp praeities ir dabarties rezultatas, pasiekiamas per teksto ir

skaitytojo horizontų susiliejimą. Interpretacija atskleidžia tekste paslėptus motyvus ir strategijas, todėl leidžia interpretatoriui suvokti autoriaus tikslus. Hermeneutinė teksto interpretacija yra kontekstuali. Interpretacijos pobūdį lemia skaitytojo žinios, išsilavinimas, kultūra, patirtis, įžvalgumas ir t. t. Naujais šios krypties tyrimai gilinasi ne tik į kalbą (t. y. teksto žodinių audinį), bet ir siekia atskleisti tai, ko užrašyti žodžiai negali nusakyti, – ištarą arba teksto balsą.

Feministinės literatūros kritikos metodas

Feministinės literatūros kritikos objektas – literatūrinio moters paveikslo specifika, moterų grožinė kūryba bei jos recepcija (Eagleton, 2011, p. 199). Ji neturi vieningos teorinės prieigos ar metodo, nors kritikų darbuose vyrauja įsitikinimas, kad literatūra, kaip ir bet kuri kita meninė kūryba, turi lyties žymę. Įvedamos „genderio“ ir „kito“ sąvokos; lytis traktuojama kaip biologinė, o genderis – kaip kultūrinė kategorija. Feministinė literatūros kritika demonstruoja gana platų etinių ir estetinių tyrimų spektrą, tačiau juose galima išvelgti tokias bendras tendencijas: kritikuojamos patriarchaline ideologija pagrįstos meno tradicijos; smerkiama moterų marginalizacija; aptariami vyriško ir moteriško rašymo skirtumai; moters išskirtinumas ir tapatybė; moterų kūryba ir literatūros kanonas; feministinė poetika (ginokritika), ryšys tarp genderio ir literatūrinio žanro (Tyson, 2014, p. 117; p. 323).

Pokolonijinės literatūros kritikos metodas

Pokolonijinės literatūros kritikos paskirtis – tirti literatūrinius tekstus, sukurtus Europos šalių kolonijose, vadinamose trečiojo pasaulio šalyse, ir demaskuoti klaidingus mitus apie kolonizuotųjų kultūrą bei atskleisti žeminančius stereotipinius įvaizdžius. Jos atstovai kritikuoja tendenciją primesti vakarietiško literatūros kanoną, propaguojantį pirmojo pasaulio statusą, pasaulėvaizdį ir kultūrą, atmeta centro / periferijos modelį. Jie operuoja trimis pagrindinėmis sąvokomis: ambivalentiškumas, hibridiškumas ir suskaidyta sąmonė; analizuoja kolonistų vykdomos ekonomikos bei politikos poveikį emociškai veikėjų būsenai; atskleidžia interaktyvų klasės, rasės ir genderio ryšį; išryškina lokalizacijos ir asmenybės identiteto santykį, savo / pašaliečio statusą (Tyson, 2014, p. 426). Iškeliamas vidinio kolonializmo problema. Šiam metodui būdinga tarpdalykinė prieiga.

Ekokritinės literatūros kritikos metodas

Ekokritinės literatūros kritikos metodo šalininkai vertina literatūros kūrinius (ypač moderniuosius) iš ekologijos pozicijų ir tiria, ar juose yra deklaruojamos aplinkosaugos idėjos, kritikuoja antropocentrizmą ir materialaus bei kultūrinio moderniosios visuomenės pagrindo išaukštinimą, atmeta kultūros / gamtos opoziciją (Dobie, 2014, p. 243). Jie literatūros kritikoje taiko

ekologijos sąvokas, vykdo tarpdalykinius tyrimus, sujungiančius tokias disciplinas kaip literatūrologija, ekologija, istorija, ekonomika, filosofija, etika, psichologija.

Semiotinės literatūros kritikos metodas

Semiotinės literatūros kritikos nuostata yra ta, kad literatūrinė komunikacija, lyginant ją su natūralia komunikacija, yra gerokai sudėtingesnė, antrinė komunikacijos sistema. Literatūrinis tekstas pats savaime nėra reikšmės talpykla, tai – organizuota signifikantų (žymenų) sistema, reikšminis visetas. Analizuodamas literatūrinį tekstą kaip kultūriškai užkoduotą ženklų sistemą, tyrėjas turi atsižvelgti į tai, kad autorius ir skaitytojas atstovauja skirtingą istorinį, kultūrinį, politinį ir kt. kontekstą, todėl jų kodifikacija skiriasi, tiek tekstą kuriant, tiek šifruojant jo kodus, kurie formuoja reikšmę komunikacijos procese (Veivo, 2009, p. 1–2). Pastarieji yra pavaldūs kontekstui – reikšmės aktualizacija be konteksto neįmanoma. Čia svarbi kultūrinių sistemų išverčiamumo kategorija. Literatūra pakyla virš konteksto, nes nėra apribota vienu (autorius) kontekstu. Grožinio teksto struktūros gali būti įterpiamos į įvairius kontekstus.

Literatūros semiotika atskleidžia grožinių kūrinių reikšminį pobūdį, t. y. kaip juose generuojama ir komunikuojama reikšmė. Semiotinė literatūrinio teksto analizė yra nukreipta į savarankiškų reikšminių vienetų santykius, jų dalyvavimą kuriant reikšmę. Ji apima sintaksės (santykiai tarp ženklų), semantikos (santykiai tarp ženklų ir objektų) ir pragmatikos (santykiai tarp ženklų ir interpretatoriaus) aspektus. Semiotiniu požiūriu kultūra ir literatūra yra žiniomis pagrįstos meninės raiškos sistemos, todėl pasižymi tiek simboliškai, tiek kognityvine dimensija. Kaip semiotinis artefaktas literatūros kūrinys yra signifikacijos ir komunikacijos procesas bei produktas. Su jam būdingomis stabiliomis savybėmis bei struktūromis, jis dalyvauja dinamiškame semiozės procese, kuris reiškiasi per reikšmės gamybą, jos recepciją ir interpretaciją.

Literatūros semiotikus taip pat domina klausimas, koku lygmeniu kūrinyje yra pasiekiamas realybės efektas (Johansen, 2002, p. 165). Kita vertus, fiktyvusis literatūros pasaulis bus nesuvokiamas be realaus pasaulio suvokimo įgūdžių. Literatūrinis tekstas – tai semiotinė sistema, modeliuojanti informaciją apie realų pasaulį ir perteikianti ją mediacijos būdu; o semiotinė analizė yra pagrįsta metamodeliavimo (t. y. modeliavimo modeliavimo) principu. Šios krypties tyrėjai analizuoja tokias problemas: tekstinis reikšmių konstravimas; teksto semiotika (kontekstas, subtekstas, intertekstas); informacijos siuntėjo ir gavėjo santykis su grožiniu tekstu; teminė-loginė ir vaizdinė-juslinė teksto komunikacijos dimensija; centro ir periferijos santykis; literatūriniai kodai ir bendrieji kultūros semiotikos modeliai; kolektyvinė ir individuali patirtis kaip semiotinis reiškinys; erdvės semiotika ir t. t.

Lyginamosios literatūrologijos perspektyva

Lyginamoji literatūrologija remiasi šiuo principu: bet koks aukštesnis pažinimas įgyjamas remiantis palyginimo principu. Deja, komparatyvistinė kritika neturi individualios, aiškiai apibrėžtos tyrimų metodologijos, nors iš esmės nė vieno literatūros kūrinio analizė negali būti produktyvi be lyginamųjų išvalgų (Zepetnek, 1998, p. 14–15). Kritiką komparatyvistą domina panašumai ir skirtumai tarp dviejų ar kelių literatūrinių kūrinų ar reiškinių; literatūros ir kultūros dialogas; literatūros ir kitų meninės raiškos formų (vaizduojamojo meno, muzikos, kino, skaitmeninės raiškos ir kt.) interaktyvus santykis; literatūros ir įvairių disciplinų polilogas ir pan. Kokybiška lyginamoji literatūros kūrinio analizė remiasi pasiskolintais metodais – tyrėjai neapsiriboja tik panašumų ir (ar) skirtumų išvardijimu, nes toks kritinis diskursas būtų mažų mažiausiai nuobodus. Lyginamajai literatūrologijai būdingos daugiadimensinės projekcijos: lingvistinė, kultūrologinė, religijotyros, socialinė, ekonominė, politinė, istorinė ir kt. Pastaruoju metu literatūros kritikai išgyvenant vadinamąją literatūros teorijos krizę ir dekonstrukcinės paradigmos eroziją, naujas perspektyvas ir galimybes atvėrė literatūros ir medijų lyginamosios studijos (Behar ir kt., 2009, p. 8–9). Čia ryškūs tarpkultūrinis ir tarpdalykinis aspektai. Lyginamuosiuose tyrimuose galima pasitelkti tokias metodologines prieigas: *intradisciplininę* (kai apsiribojama tik literatūrologiniais tyrimais), *daugiadalykinę* (kai tas pats tyrėjas pasitelkia kitų disciplinų perspektyvas) ir *plurialistinę* (kai tyrimą vykdo literatūrologas kartu su kitų disciplinų atstovais).

4.7. Audiovizualinio vertimo darbuose taikomi tyrimo metodai

Tyrimo metodų taikymas akademinuose audiovizualinio vertimo darbuose apima platų metodologinį spektrą – nuo tradicinių vertimo strategijų tyrimo iki kalbotyroje, literatūrologijoje, diskurso analizėje, kultūrologijos bei komunikacijos tyrimuose ir kinematografijoje taikomų analitinių prieigų. Dauguma anksčiau minėtų empirinių metodų gali būti taikomi ir audiovizualinio vertimo tyrimuose, pavyzdžiui: atvejo analizė, apklausa ar eksperimentas. Kiekybiniai metodai padėtų tyrinėjant teksto kompresiją subtitravimo metu, o kokybiniai – analizuojant subtitravimo strategijas ir pan. (Bogucki, 2013, p. 95).

Pirmieji bandymai tirti audiovizualinį vertimą rėmėsi tradicine vertimo mokslo perspektyva. Jais siekta išsiaiškinti, kuo audiovizualios produkcijos vertimas skiriasi nuo kitokių tekstų tipų vertimo. Vėliau buvo pasitelkti diskurso analizės metodai. Aprašomieji tyrimai rėmėsi polisistemine metodologija, pagal kurią didžiausias dėmesys skiriamas ne audiovizualiam tekstui originalo kalba, bet jo atitikmeniui vertimo kalba ir jo pateikimui tikslinėje kultūroje, ypatingą dėmesį skiriant makroteksto elementams, t. y. istoriniams, socialiniams ir kt. parametrams, lemiantiems vertimo teksto atsiradimą ir su jo vertimu susijusias strategijas.

Aprašomasis (deskriptyvinis) tyrimas orientuotas į tam tikro fenomeno / reiškinių aprašymą keliant sau klausimą KAS? ir nesigilinant KODĖL? Tam tikra prasme tai – referatyvinė prieiga, kai daugiau pristatoma, atpasakojama, bet neanalizuojama¹⁰. Aprašomieji tyrimai svarbūs ne tik atvejo analizei, bet ir analizuojant didesnius tekstynus. Ypač užklotinio vertimo tyrimuose aktualu tirti skirtingų kalbų porų vertimo ir sinchronijos būdus tiek iš diachroninės (istorinės), tiek iš sinchroninės (dabartinės) perspektyvos (Matamala, 2019, p. 76).

Pagrindinė problema tiriant audiovizualinio vertimo strategijas yra *multisemiotinis* (priklausantis kelioms ženklų sistemoms) ir *multimodalusis* (daugiaraiškis) audiovizualaus teksto pobūdis. Neretai pats tiriamasis reiškinys, ar tai būtų filmas, vaizdo klipas, muzikinis kūrinys, audiovizualus produktas su garsiniu vaizdavimu ar pritaikytas klausos negalią turintiems žmonėms išprovokuoja atitinkamą tyrimo metodą, padėsiantį kokybiškai atsakyti į tyrimo metu iškeltus klausimus. Siūlytini šie AVV tyrimų metodai:

Recepcijos (poveikio) tyrimai galėtų būti skirti:

- socialinių aspektų (amžius, išsilavinimas, skaitymo įgūdžiai, negalia ir pan.) poveikiui atskleisti;
- neverbalinių aspektų (transliavimo laikas, filmo žanras, kanalo tipas ir pan.) įtakai nustatyti;
- vaizdo ir verbalinio dialogo sąveikai išryškinti;
- žiūrovų reakcijai į skirtingus audiovizualinio vertimo būdus nustatyti (pavyzdžiui, okulografijos (akių judesių stebėjimo) metodas (*eye tracking*)).

Relevancijos teorijos taikymas padėtų atskleisti, kokių principų turi laikytis vertėjas ir (ar) subtitruotojas, kad minimaliomis pastangomis pasiektų tinkamiausią prasminį atitikimą, t. y. kad ištara originalo kalba turėtų adekvatų kontekstinį efektą vertimo kalboje. Tokiu būdu gali būti tiriami:

- tikslinės auditorijos lūkesčiai, vertimo kalbos normos, AVV teksto kūrimo konvencijos, tarpkultūrinė komunikacija ir jų sąveika;
- techniniai apribojimai, susiję su subtitrų trukme bei ilgiu, ir jų vaidmuo siekiant kontekstinio efekto;
- vertėjo ir subtitruotojo veiksmų santykis, lemiantis atitinkamą strategijų taikymą vertimo procese.

Relevancijos teorijos principai taikytini ir tiriant garsinio vaizdavimo ypatumus:

- garsinio vaizdavimo tyrimai gali būti atliekami orientuojantis į tikslinės auditorijos charakteristikas: negalios lygį, amžių, kultūrinius ypatumus, moralines normas, lūkesčius

---

¹⁰ Daugiau apie aprašomąjį tyrimą ir jo ypatumus žr. Bhat (2019).

- ir pomėgius, siejant juos su audiovizualinės produkcijos rūšimis ar pritaikymo tikslinei auditorijai metodika;
- tyrėjas gali vertinti audiovizualinio produkto garsinio vaizdavimo kokybę, atsižvelgdamas į techninius tokio vertimo apribojimus, tokius kaip: garsinio vaizdavimo komentaru įtalpinimas į pauzes tarp veikėjų monologų, dialogų ir (ar) svarbių foninių garsų, neleidžiant jų užgožti, ir pan.;
  - garsinį vaizdavimą galima tirti aptariant specifines strategijas, jų pritaikymo lygį, atlikto garsinio vaizdavimo pranašumus ir (ar) trūkumus, pavyzdžiui: ar suspėta kokybiškai pristatyti personažo išvaizdą, jam dar nepasirodžius ekrane, ir kaip konkrečiai ta išvaizda pristatyta; kaip buvo sprendžiama nesinchroniško veikėjų veiksmų įvardijimo problema, kai veiksmai nusakomi prieš / po veiksmo atlikimo, ir pan.;
  - įmanu tirti ir audiovizualiųjų produktų bei garsinio vaizdavimo skriptų vertimo problemas, jeigu produktas jau yra pritaikytas žmonių su regos negalia auditorijai kita kalba. Užsienio šalyse kai kada imamasi versti jau parengtą garsinio vaizdavimo skriptą į savo nacionalinę kalbą, o ne rašyti naują tekstą. Tokiais atvejais kyla lokalizacijos, kompresijos, sinchroniškumo problemų ir kitų klausimų, kuriuos studentai galėtų tirti ir savo moksliniuose darbuose.

Multimodalioji analizė – tai metodas, taikomas AVV produkcijai tirti. Čia multimodalumas suvokiamas kaip įvairios verbalinio teksto, garso ir vaizdo kombinacijos. Šiam reiškiniai tirti išvystyta atitinkama metodologija, kuri remiasi *semiotikos* (mokslo apie ženklus ir jų sistemas) teorija ir dažniausiai pateikiama kelių (paprastai – penkių) stulpelių lentelėje. Gali būti tiriama, kaip tam tikros filmo scenos momentinė ekrano kopija (anglų k. *screenshot*), pateikianti vizualinę informaciją, koreliuoja su kinetine informacija, originalo dialogais bei jų subtitrais vertimo kalboje. Taip pat gali būti aptiriamas žiūrovo ir vaizdo santykis (virtualus ar modeliuotas), kameros būseną (judanti ar stacionari), veikėjų žvilgsnių fokusavimas, spalvų ir objektų antrame plane aprašymas, horizontali ar vertikali perspektyva ir pan. bei minėtų aspektų įtaka vertimo kontekste.

Šis metodas apibrėžiamas intertekstualumo principu, pagal kurį visų tipų tekstai yra interaktyviai susiję vienas su kitu. Multimodalioji analizė atskleidžia, kad audiovizualaus teksto reikšmė – tai ne atskirų reikšminių komponentų suma, bet integralus ir kompleksiškas jų darinys. Šio metodo trūkumas yra tas, kad jis tinka tik nedidelės apimties tekstams analizuoti (pavyzdžiui, trumpametražias ar reklaminius filmams). Kita vertus, tai – būdas, leidžiantis audiovizualų produktą analizuoti žvelgiant ne vien iš lingvistinės (dažniausiai – garsinio ir verbalinio teksto) perspektyvos (Bogucki, 2013, p. 100–101). Multimodaliosios analizės pavyzdys pateikiamas 13 PRIEDE.

Audiovizualią produkciją galima analizuoti, derinant *vertimo mokslo* ir *kino kalbos* metodus, nes esant tokiai prieigai, audiovizualus tekstas yra suvokiamas kaip semiotinis skirtingų ženklų

sistemų darinys (multisemiotinė perspektyva). Audiovizuali produkcija gali būti kokybiškai vertinama, atsižvelgiant į įvairių kodų sistemas ir jų tarpusavio ryšį (Chaume, 2004, p. 17–22):

- *lingvistiniai kodai* – audiovizualioje komunikacijoje parašytas tekstas turi sukurti kalbos spontaniškumo įspūdį. Tokio teksto vertimas negali eliminuoti jaustukų gausos, leksinių naujadarų ar žargonizmų;

- *paralingvistiniai kodai* – jie apima nežodinę informaciją (pavyzdžiui, pauzių, tylos ir garso, balso tembro žymėjimas ir pan.);

- *muzikiniai kodai* byloja apie dainų vertimą, pritaikant muzikinį ritmą ir rimą;

- *balso derinimo kodai* – balsas ir dialogas gali priklausyti filmo fabulai, todėl, tiriant AVV produktą, atkreiptinas dėmesys į tai, ar dubliuojant ištariamas tekstas yra derinamas su veikėjo lūpų judesiais ir pan.;

- *ikonografiniai kodai* – tyrėjas turėtų atsižvelgti ir į simbolių, nuorodų bei ženklų reikšmių perteikimą vertime, vertimo teksto derinimą su ekrane rodomu vaizdu (pavyzdžiui, kai rodomi gestai ar triukai);

- *fotografiniai kodai* – šioje tyrimo prieigoje analizuojamas vertimo sinchronizavimas, atsižvelgiant į ekrane matomas spalvas, apšvietimą ar perspektyvą (pavyzdžiui, tai ypač svarbu garsinio vaizdavimo tyrimo atveju). Tam tikros spalvos naudojimą ar jos pasikeitimą gali lemti atitinkami kultūriniai veiksniai, ir į ką privalo atkreipti dėmesį AVV semiotinio diskurso tyrėjas;

- *planiniai kodai* yra ypač svarbūs dubliuojant; jie susiję su fonetine lūpų sinchronija, kai kalbantysis matomas iš arti arba labai arti. Tiriant AVV produktą šiuo požiūriu, visų pirma būtina analizuoti, kiek yra sukuriamas tikroviškumo įspūdis, nulemiaš ir atitinkamą vertimo strategiją;

- *mobilitumo kodai* – tai proksemika, kinetika ir burnos artikuliacija. *Proksemika* apibrėžia veikėjų atstumą vienas nuo kito ir nuo kameros. Ji itin svarbi, tiriant subtitrų vertimo kokybę: kai vienu metu kalba trys ar daugiau asmenų, jų atstumas nuo kameros nulemia subtitrų eiliškumą, t. y. esančio arčiausiai kameros veikėjo žodžiai subtitruojami pirmiausiai. Ne mažiau aktualūs ir *kinetiniai ženklai* – tai aktorių judesiai, kurie turi sutapti su išversto teksto reikšme (pavyzdžiui, neigiamą galvos purtymą vertime turėtų atspindėti frazė su neiginiu ir pan.). Vertinant AVV produkto kokybę, atkreiptinas dėmesys ir į *burnos artikuliaciją*, t. y. ar vertime pasiekta **izochronija** – atrastas originalo kalbos elemento ekvivalentas vertimo kalboje, išlaikant skiemenų skaičių ir ištaros trukmę ir atsižvelgiant į tai, kiek ilgai kalbantysis būna išsižiojęs ar užsičiaupęs;

- *grafiniai kodai* – tai atitinkamos konvencijos ir vertimo normos, susijusios su užrašais, vaizduojamais ekrane. Tyrėjas gali analizuoti tokius kodus, egzistuojančius įvairių pavadinimų, intertitrų ir užrašų forma AVV produkcijoje ar kaip papildomus vienos ar kelių užsienio kalbų intarpus. Analizė atskleis, kaip jie yra perteikiami dubliuotame filme, subtitruose, ar apskritai yra verčiami, ar naujai perkuriami ir pan.;

– *sintaksiniai kodai* – tokio pobūdžio tyrime išryškėja režisieriaus pasirinktos atskirų scenų sąsajos ar jų įtaka filmo turiniui, kas neišvengiamai turi įtakos pasirinktai strategijai bei vertimo kokybei. **Izochronijos** problemą būtina tirti, peržiūrint kelias scenas, atsižvelgiant į audiovizualius skyrybos ženklus (pavyzdžiui, ar užtemstant, dingstant vaizdui, vertėjas laiku užbaigia vertimo segmentą ar subtitro eilutę).

Visų šių kodų reikšmės labai svarbios tiriant audiovizualaus pobūdžio tekstus, bet dar svarbesnės yra papildomos reikšmės, kurios atsiranda jiems sąveikaujant tarpusavyje, kas ir suteikia audiovizualiam tekstui ypatingą statusą.

Tyrimuose taip pat būtina atsižvelgti į audiovizualaus produkto pobūdį. Pavyzdžiui, aptariant surtitruotą tekstą, yra būtina priskirti jį atitinkamam surtitravimo tipui, nes muzikinio kūrinio ir renginio surtitravimui keliami skirtingi reikalavimai; iš anksto parengti titrai turi kitokią specifiką nei „gyvas“ titravimas. Reikia neužmiršti, kad net iš anksto eiliuotam muzikiniam kūriniiui parengtiems surtitrams įtakos turės jų realus demonstravimas, reikalaujantis teksto ir muzikos sinchroniškumo, surtitrų greitis ir pan. Analizuojant tokią produkciją, kokybiški tyrimai bus atlikti tik turint atitinkamų dramaturgijos ir muzikologijos žinių. Čia galima būtų taikyti lyginimo priegą: palyginti vertėjo pateiktą pirminį surtitruotą tekstą su galutiniu surtitrų variantu.

Garsinio vaizdavimo akliems tyrimuose atkreiptinas dėmesys į tai, kiek toks produktas lygiavertis gyvam komentarui, kitaip tariant, ar yra pakankamai informatyvus, objektyvus, vaizdus tokiai tikslinei auditorijai, ar yra koncentruotas ir tuo pačiu kūrybiškas, organiškai įsiliejantis į audiovizualaus kūrinio visumą. Svarbu aptarti strategijas, kurios buvo taikomos, perteikiant audiovizualių produktų vizualiąją informaciją regos negaliai turintiems žmonėms; kaip buvo sprendžiama spalvų nusakymo problema; ar pakankamai motyvuotas buvo garsinio vaizdavimo specialisto pasirinkimas nusakyti ar nutylėti subjektyviu vertinimu pagrįstą informaciją, pavyzdžiui, personažų veiduose atsispindinčias emocijas ir pan.; kaip keitėsi tokio pobūdžio tekstas darbo eigoje (žr. Maszerowska, Matamala ir Orero, 2014).

Tiriant subtitrus, skirtus kurtiesiems, galima aptarti bendrąsias subtitravimo strategijas (t. y. kalbos kompresiją, simbolių bei subtitrų eilučių skaičiaus apribojimus ir t. t.), kurias būtina susieti su sintaksinės struktūros aiškumo reikalavimais. Kitos tyrimo perspektyvos galėtų būti: paralingvistinių bei užkadrinių elementų įvardijimo subtitruose problema; subtitrų vizualizacijos specifiška (atsižvelgiant į subtitrų spalvas, foną, padėtį ekrane); subtitruoto teksto ir tikslinės auditorijos santykio problema (kurtieji ir neprigirdintieji turi skirtingus skaitymo įgūdžius, todėl galima analizuoti, ar tinkamu greičiu keičiami subtitrai, kad žiūrovas spėtų įsisavinti pateiktą informaciją) ir pan.

4.8. Trianguliacija

Tiriant bet kurį reiškinį, galima taikyti kelias tyrimo prieigas. Tai vadinama trianguliacijos principu. Galimi tokie trianguliacijos tipai (Angouri, 2010, p. 34; Kardelis, 2007, p. 258–259):

- *duomenų trianguliacija* (kai taikomas daugiau nei vienas metodas duomenų rinkimui ir apdorojimui);
- *tyrėjų trianguliacija* (kai tyrimą atlieka ne vienas, o keli tyrėjai);
- *teorijų trianguliacija* (kai problema tiriama remiantis keliomis teorijomis);
- *metodologinė trianguliacija* (kai taikomi keli metodai).

Metodų jungtis suvokiama kaip įvairių duomenų rinkinių parengimas taikant daugiau nei vieną metodą. Tokia daugiaplanė perspektyva dažniausiai pasitelkiama, kai niekaip kitaip neįmanoma atsakyti į tyrėjo iškeltus klausimus. Kita vertus, metodų integracija įgalina visapusiškiau pažinti tiriamąjį reiškinį. Pavyzdžiui, kokybiniai metodai yra parankūs apibendrinant tyrimo rezultatus, o kiekybiniai yra patikimi duomenų gausa ir turiniu. Trianguliacija taikoma siekiant įrodyti, kad skirtingi duomenų rinkiniai ir įvairios metodologijos gali duoti panašių rezultatų ir tapti tyrimo įžvalgų patikimumo rodikliu.

Trianguliacijos pavyzdys galėtų būti humoro funkcijų tyrimas, atliktas įvairiose Naujosios Zelandijos darbovietėse. Kiekybinė duomenų analizė leido nustatyti įvairių humoro apraiškų dažnį ir formas, o kokybinė analizė parodė, kaip skirtingose profesinėse bendruomenėse humoras buvo išreiškiamas, kad bendraudami darbo vietoje darbuotojai galėtų pasiekti vienokį ar kitokį tikslą (Angouri, 2010, p. 38–39).

Akivaizdu, kad tokių tyrimų rezultatai pasiekia žymiai platesnę auditoriją, pasitelkia daugiau duomenų bei pagilina sudėtingų reiškinų suvokimą įvairiose mokslo srityse.

5. DARBO APIPAVIDALINIMAS

Studentų akademiniai rašto darbai turi būti parašyti taisyklinga anglų arba lietuvių kalba (priklausomai nuo Institute patvirtinto rašto darbo pobūdžio), laikantis atitinkamos kalbos kultūros ir raštvedybos reikalavimų. Tekstą privalu įteikti kokybiškai išspausdintą ir apipavidalintą. Referatai, semestriniai darbai ir kiti panašaus pobūdžio darbai turi būti susegami į aplanką arba įrišami su spirale. Bakalauro ir magistro baigiamieji darbai pristatomi įrišti kietu viršeliu, su paskutiniame lape įklijuotu voku recenzijai.

5.1. Kompiuterinio teksto tvarkymo reikalavimai

Darbas spausdinamas balto A4 formato (21 x 29,7 cm) popieriaus vienoje lapo pusėje. Pasirenkama vertikali lapo padėtis. Rašto darbo tekstas turi būti renkamas kompiuteriu. Nustatomi tokie puslapio parametrai:

- viršutinė paraštė – 2 cm;
- apatinė paraštė – 2 cm;
- kairioji paraštė – 2,5 cm;
- dešinioji paraštė – 1,5 cm;
- pastraipa pradedama 1,27 cm įtrauka;
- teksto šriftas – Times New Roman;
- šrifto dydis – 12 pt;
- tarpas tarp eilučių – 1,5 eilutės;
- teksto lygiavimas – pagal abu kraštus.

Rašto darbe esančius svarbius žodžius galima *išskirti kursyvu*, **paryškinti**, pabraukti, tačiau tai turėtų būti daroma saikingai ir **laikantis vieningos sistemos**.

Puslapius būtina numeruoti. Jie skaičiuojami pradedant titulinio lapu ir baigiant paskutiniu darbo puslapiu. Titulinių ir turinio puslapių numeriai nespausdinami. Numeracija pradedama spausdinti įžangoje; puslapio numeris rašomas lapo apačioje, dešinėje pusėje.

Rašto darbe išskiriamos **struktūrinės dalys** – **skyriai ir poskyriai** privalo turėti pavadinimus, kurie atspindėtų nagrinėjamos problemos esmę ir struktūrinės dalies turinį. Įsidėmėtina, kad visų dalių pavadinimai turi būti minimi turinyje, – jie turėtų būti trumpi ir aiškūs, tačiau **be santrumpų**. Skyrių pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis, šrifto dydis – 14 pt, lygiavimas centre; poskyrių pavadinimai – mažosiomis raidėmis, išskyrus pirmąją (ji – didžioji), šrifto dydis – 12 pt, lygiavimas pagal kairįjį kraštą. Skyrių ir poskyrių pavadinimai nuo prieš juos ir po jų esančio teksto atskiriami vienos eilutės tarpeliu. **Poskyrio pavadinimas tekste nerašomas iš karto po skyriaus**

pavadinimo – juos privalo skirti įžanginė pastraipa, kurioje rašoma, kas bus analizuojama atitinkamame poskyryje. Kokybiškai parašyto darbo bruožas – kai kiekvienas poskyris yra užbaigiamas apibendrinimu, t. y. trumpomis išvadomis. Tačiau tai nėra būtina literatūrologinio tyrimo atveju.

Skyriai numeruojami arabiškais skaitmenimis (1.; 2. ir t. t.). Poskyriai numeruojami skyriaus viduje, jų eilės numeris susideda iš dviejų arabiškų skaitmenų (1.1.; 1.2.;.....2.1.; 2.2. ir t. t.). Akademinuose rašto darbuose, rengiamuose lietuvių kalba, tiek tekste, tiek darbo turinyje taškai dedami po kiekvieno poskyrio eilės numerį žyminčio skaitmens (1.1.; 1.2.), darbuose anglų kalba po paskutiniojo skaitmens taškas nededamas (1.1; 1.2). **Poskyrį privalo sudaryti bent vienas puslapis.** Jei poskyris toliau smulkinamas į atskirus punktus, jų eilės numeris susideda iš trijų taškais atskirtų skaitmenų (lietuvių k. 1.1.1.; 1.1.2., anglų k. 1.1.1; 1.1.2). Reikia vengti pernelyg smulkios segmentacijos, t. y. teksto suskaidymo į pernelyg smulkius skyrelius, kaip antai 5.1.3.2.4.2. Taip pat netinka rašyti pernelyg trumpomis pastraipomis, jas būtina jungti, remiantis logikos principu.

Santrumpų sąrašas, lentelių sąrašas, įžanga, išvados, santrauka, literatūros sąrašas ir priedai nurodomi kaip **atskiros struktūrinės turinio dalys** (skyriai), tačiau **nėra numeruojami**. Jų antraštės rašomos didžiosiomis raidėmis.

5.2. Nuorodų ir citatų žymėjimas

Teisingas citatų pateikimas – svarbi akademinės etikos dalis, todėl rašant mokslinius darbus turėtų būti laikomasi akademinio sąžiningumo principo. Visi rašto darbe panaudoti šaltiniai turi būti cituojami ar perfrazuojami, o jų bibliografiniai aprašai pateikiami akademinio rašto darbo literatūros sąrašė. Cituojant ar perfrazuojant, trumpos nuorodos į mokslinės literatūros šaltinį yra pateikiamos pačiame tekste, paprastuose (...) skliaustuose. Išnašose galima nurodyti trumpą nuorodą į šaltinį, kurio detalus aprašas vėliau pateikiamas literatūros ir šaltinių sąrašė. Kalbant apie patį tekstą, išnašoje galima pateikti tam tikrą paaiškinimą, papildyti pasakytą mintį. Bet kuriuo atveju **tradicinį arba elektroninį šaltinį vis tiek privaloma nurodyti ir literatūros arba šaltinių sąrašė**. Kaip jau minėta 3.6. poskyryje, darbe privaloma cituojant ar perfrazuojant paminėti visus literatūros ir šaltinių sąrašė pateiktus vienetus. Jei kažkuris mokslinės literatūros veikalas ar šaltinis rašto darbe neminimas, jo negalima nurodyti ir minėtuose sąrašuose.

Svarbu, kad citatos būtų parenkamos tikslingai, siekiant atskleisti mokslininkų pateiktas įžvalgas bei svarbiausius argumentus rašto darbo tema arba jas pabrėžti, palyginti ar apžvelgti. Citatos neturėtų būti pernelyg ilgos ar per dažnos: per gausus citavimas gali sudaryti atskirų mokslinių citatų kompiliacijos vaizdą, sukelti abejones dėl savarankiškai atlikto tyrimo. Rašto darbo tekste naudojamos citatos yra išskiriamos kabutėmis: lietuvių kalba rašomuose darbuose naudojama priimta forma, vadinamosios lietuviškos kabutės „...“. Jei rašoma anglų kalba, naudojamos vadinamosios

angliškos kabutės “...”. Rašant grožinės literatūros ar audiovizualinių kūrinių pavadinimus, taip pat naudojamos kabutės arba jie rašomi kursyvu, tačiau būtina laikytis vieningo principo (pavyzdžiui, „Tadas Blinda. Pradžia“ arba *Tadas Blinda. Pradžia*).

Kai citatą sudaro iki 40 žodžių, po įvardinių žodžių rašomas dvitaškis, o citata rašoma toje pačioje eilutėje, pavyzdžiui:

Jorge Díaz Cintas (2009, p. 4-5) describes dubbing as follows: “*Dubbing* involves replacing the original soundtrack containing the actors’ dialogue with a target language recording that reproduces the original message, ensuring that the target language sounds and the actors’ lip movements are synchronised, in such a way that target viewers are led to believe that the actors on screen are actually speaking their language”.

Citata, kuri sudaro rašto darbo autoriaus sakinio dalį, rašoma toje pačioje eilutėje ir pradedama mažąja raide, pavyzdžiui:

A problem arises when two people have a different understanding of the same language. This is because we “tacitly assume that the other person (the listener) is identical to us” (Chomsky, 1995, p. 21).

Jeigu citata yra daugiau kaip 40 žodžių, ji turi būti rašoma naujoje pastraipoje 10 pt dydžio šriftu, 1,0 eilėtarpiu, su 1,27 cm įtraukomis iš abiejų pusių, pavyzdžiui:

Knygoje „Praktinė retorika vertėjams žodžiu“¹¹ Ingrida Tatolytė teigia, kad vertėjams žodžiu būtina turėti išskirtiną retorinį pasirengimą:

Praktinė vertimo veikla nėra tokia sritis, kurioje būtų specifinis žodynas (kaip teisėje ar medicinoje), bet vertėjui žodžiu gali tekti versti įvairiausių sričių tekstus ir tam jis mokės greitai perimti tam tikros srities žodyną, išsiaiškinti terminus, pagrindinius sąveikos principus (bent tiek, kad suprastų, kokiais ryšiais yra vieni su kitais susiję reiškiniai, ir galėtų tai perteikti logiškai ir sintaksiškai taisyklingai). Maža to, jo leksika turės būti turtinga, tiksli ir dažniausiai (jeigu nėra kokių nors papildomų sąlygų ar specifinių komunikacinių situacijų), kartu su sintakse, turės priklausyti aukštesniam, formalesniam registru nei galėtų priklausyti kalbėtojo leksika. Vertimo formalumo lygmuo visada pagal nutylėjimą yra šiek tiek formalesnis nei neutralusis. Ypatingi reikalavimai keliami ir vertėjo **raiškai**: ji turi būti taisyklinga ir aiški. Vertėjas turi spontaniškai parinkti ne tik leksiką, bet ir atitinkamą **stilių**. Jis turi turėti itin gerus **spontaninės kalbos** įgūdžius, išlavintą **atmintį**, platų **išsilavinimą**, išmanyti **komunikacines situacijas, kontekstus, bendravimo ir vertimo etiką**, o dažnai ir **diplomatijos** ir ypatingo **konfidencialumo reikalavimus**. Maža to, jis turi būti daugiakultūre asmenybė, nes versdamas tiesia tiltą mažų mažiausiai tarp dviejų kultūrų (Tatolytė, 2014, p. 55-56).

Kai cituojant yra praleidžiamos kai kurios cituojamo teiginio vietos, citatoje tai būtina pažymėti ženklų <...> ir iš abiejų pusių atskirti tarpais, pavyzdžiui:

¹¹ Kai darbas rašomas anglų kalba, knygos pavadinimas rašomas pasviruoju šriftu.

Translation can no longer be defined as merely rendering a text into another language. AVT <...> is a paragon of a novel approach to translating going beyond the text and making frequent use of technological advances (Bogucki, & Kredens, 2010, p. 11).

Mokslininko įžvalgą ypač pravartu pateikti, ją perfrazuojant savais žodžiais, tada ji nėra išskiriama kabutėmis. Originalus tekstas perfrazuojamas, laikantis nusistovėjusių taisyklių:

- turi būti tiksliai perteikta pirminio teksto prasmė;
- pakeista originalios minties struktūra (ilgas sakinys gali būti skaidomas į kelis trumpesnius arba atvirksčiai; tiesioginė kalba keičiama į netiesioginę; neveikiamoji rūšis – į veikiamąją arba atvirksčiai; vienu kalbos dalių (žodžių klasių) keitimas kitomis; žodžių ir sakinio dėmenų tvarkos keitimas ir t. t.);
- visi originalaus teksto žodžiai privalo būti keičiami sinonimais;
- jei yra paliekami autoriaus žodžiai, išsireiškimai ar terminai, juos privalu rašyti su kabutėmis;
- būtina nurodyti autorių, kurio tekstas yra persakomas;
- skirtingi šaltiniai pateikiami vienoje nuorodoje tada, kai cituojami keli skirtingi šaltiniai, kurie skliaustuose išdėstomi abėcėlės tvarka ir atskiriami kabliataškiu, pavyzdžiui (Girdenis, 2000; Gudaitis, 1996; Žukas, 2005).

Pavyzdžiui, rašto darbe anglų kalba Yveso Gambiero ir Henriko Gottliebo (2001, p. 13) citatą “Different factors are influencing the multilingual AV landscape. Among them, we can consider (I) distribution, (II) digitization and (III) supply of programmes” galima perfrazuoti taip:

According to Gambier and Gottlieb, the audiovisual field is affected by various aspects including trade, computerization and technological innovations (Gambier, & Gottlieb, 2001, p. 13).

Perfrazuojant svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar citata, paimta iš tam tikro konteksto, buvo gerai suprasta ir neiškreipia cituojamo autoriaus išsakytos minties. Jei tekste panaudotą kito asmens kūrinyje aprašomą idėją galima suvokti iš konkrečios tos kūrinio vietos (puslapio ar puslapių), pateikiant nuorodą į šaltinį būtina nurodyti konkretų puslapį (-ius). Jei idėja yra suvokiama iš viso kūrinio, kaip idėjos šaltinis nurodomas tik kūrinys. Nuoroda į autorių ir šaltinį tekste pateikiama iš karto po sakinio, kuriame perteikiama kito autoriaus idėja ar mintis. Idėjos autorius ir šaltinis, iš kurio buvo paimta idėja, nurodomi įterpiant bibliografinę nuorodą (Atkočiūnienė ir kt., 2018, p. 33), pavyzdžiui:

Anot Dávila-Montes ir Orero, yra du garsinio vaizdavimo metodai: pasakojimas ir apibūdinimas (Davila-Montes ir Orero, 2014, p. 97).

5.3. Lentelių ir paveikslų pateikimas

Lenteles, paveikslus, diagramas ir schemas galima pateikti tekste arba prieduose. Iliustracijų pavadinimai privalo būti trumpi ir aiškiai atspindindėti jų turinį. Jei tekste yra tik viena iliustracija, ji nėra numeruojama. Jeigu tekste naudojama daugiau nei viena iliustracija, jas būtina numeruoti. Rašoma 10 pt dydžio pusjuodžiu šriftu: **1 lentelė** (anglų k. **Table 1**); **1 paveikslas** (anglų k. **Figure 1**) (žr. 12 PRIEDA). Vaizdinės iliustracijos numeruojamos pagal numatytą numeravimo sistemą: eilė gali būti ištisinė visam darbui ar suskaidyta pagal skyrius, pavyzdžiui, **3.1 lentelė**, **3.2 lentelė** (anglų k. **Table 3.1**, **Table 3.2** ir pan.). Iliustracijos numeris ir pavadinimas rašomi viršuje, kairiajame kampe. Pavadinimas rašomas kursyvu mažosiomis raidėmis, bet pradedant didžiąja, šrifto dydis 10 pt. Duomenų šrifto dydis lentelėse, schemose ar diagramose – 10 pt. Po jomis būtina nurodyti šaltinį (šrifto dydis – 10 pt), iš kur paimta ši iliustracinė medžiaga. Jei ji sukurta darbo autoriaus, būtina tai nurodyti, tokiu atveju rašoma: „Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus“ (anglų k. „Source: created by the author“). Prie kiekvienos vaizdinės medžiagos būtina pateikti aiškinamąjį tekstą – skyrius negali prasidėti ar baigtis lentele, diagrama ar pan.

Iliustracijos gali užimti dalį ar visą puslapį, tačiau negali būti skaidomos į du puslapius, jei gali būti sutalpintos viename. Jei lentelė užima daugiau nei vieną puslapį ir yra perkeliama, tai virš perkeltos dalies teksto dėžutėje rašoma **1 lentelės tęsinys** arba **Table 1 continued**. Tuo atveju, kai lentelė tęsiasi per kelis puslapius, o rašto darbas rengiamas teksto rengykle „Word“, pirmoji (antraštinė) lentelės eilutė pažymima pele, spaudžiamas dešinysis pelės klavišas, o atsidarius komandų sąrašui, pasirenkama lentelės nuostatų eilutė. Atsidarius nuostatų langui, kortelėje „Eilutė“ pažymima varnelė ties antraštinės eilutės kartojimo komanda (anglų k. „Repeat as header row at the top of each page“), o pasirinkimas patvirtinamas mygtuku „Gerai“. Tada lentelės antraštė automatiškai kartojasi kiekviename naujame lape iki lentelės pabaigos. Jei numatoma, kad iliustracija užims beveik visą puslapį ar didžiąją jo dalį, tikslinga ją pateikti ne tuoj po teksto, o naujame lape. Lentelės ar kitos didelės apimties iliustracijos, kuriose pateikiama daug medžiagos, segamos į priedus.

5.4. Šaltinių ir mokslinės literatūros sąrašo pavyzdžiai

Rašydami mokslinius darbus studentams rekomenduojama laikytis **APA** (6 laidos) bibliografinio aprašo sudarymo sistemos. Joje naudojamas toks bibliografinių šaltinio nuorodų žymėjimo formatas:

Pavardė, Pirmoji vardo raidė. (leidimo metai). *Knygos antraštė: paantraštė*. Leidimo vieta: Leidykla.

Vieno autoriaus knyga:

Bibliografinis aprašas pradedamas autoriaus pavarde, po jos rašomas kablelis, tada vardo pirmoji raidė, po jo dedamas taškas. Jei šaltinyje autorius nenurodytas, būtina įvardinti redaktorių (-ius) ar knygos sudarytoją (-us). Jiems nusakyti vartojamos tokios santrumpos *Ed.* arba *Eds.*. Toliau nurodoma leidimo data (metai); šaltinio antraštė ir paantraštė (jei tokia yra) rašoma kursyvu. Bibliografiniame apraše nurodoma leidimo vieta (jei jų yra kelios, nurodoma tik pirmoji), po vietovardžio rašomas dvitaškis ir įvardijamas šaltinio leidėjas arba jo funkciją atliekanti organizacija / asmuo, pavyzdžiui:

Ricoeur, P. (2014). *Apie vertimą*. Vilnius: Aidai.

Stockinger, P. (Ed.). (2012). *Audiovisual Archives: Digital Text and Discourse Analysis*. London: John Wiley & Sons, Inc.

Tatolytė, I. (2014). *Praktinė retorika vertėjams žodžiu*. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Dviejų autorių knyga:

Jei šaltinio autoriai yra du, po pirmojo autoriaus pavardės rašomas kablelis, tada rašomas jo vardo inicialas, po to jungtukas & (jei darbas rašomas lietuvių kalba, tuomet bibliografiniame apraše naudojamas ženklas *ir*, o prieš jį kablelis nededamas), po jo seka antrojo autoriaus pavardė, vardo pirmoji raidė ir kiti aukščiau nurodyti ir aptarti bibliografinio aprašo dėmenys, pavyzdžiui:

Bogucki, L., & Deckert, M. (2015). *Accessing Audiovisual Translation*. Berlin: Peter Lang.

Kniūkšta, P. ir Lyberis, A. (sud.). (2010). *Mokomasis lietuvių kalbos rašybos ir kirčiavimo žodynas*. Kaunas: Šviesa.

Trijų ir daugiau autorių knyga:

Jei šaltinio autorių yra trys, bibliografinis aprašas pradedamas pirmojo autoriaus pavarde, po jos rašomas kablelis, tada pirmojo autoriaus vardo inicialas, vėl rašomas kablelis, po to antrojo autoriaus pavardė, rašomas kablelis, vėl nurodomas autoriaus vardo inicialas, rašomas taškas, o prieš trečiojo autoriaus duomenis rašomas kablelis, tuomet ženklas & ir tik tada rašoma paskutiniojo autoriaus pavardė ir vardo inicialas analogiška tvarka, kaip ir pirmųjų autorių atveju.

Maszerowska, A., Matamala, A., & Orero, P. (Eds.) (2014). *Audio Description. New Perspectives Illustrated*. Amsterdam: John Benjamins.

Kiti atvejai:

- jei šaltinio autorius yra kolektyvinis (organizacija, įstaiga, asociacija, komitetas, institucija ir pan.), tokiu atveju nurodomas visas organizacijos pavadinimas. Jei organizacija nurodoma kartu su jai priklausančiais struktūrinį pavaldumą turinčiais padaliniais, pirmiausiai rašomas pagrindinės organizacijos pavadinimas iš didžiosios raidės, po to rašomas taškas, o po jo mažosiomis raidėmis nurodomi jai priklausančių padalinių pavadinimai;
- Jei šaltinis neturi autoriaus (pavyzdžiui, elektroninės enciklopedijos, žodynai ir kt.), jo bibliografinis aprašas pradedamas leidinio antrašte, kuri rašoma kursyvu, pavyzdžiui:

Europos Sąjungos institucijų vertimo į lietuvių kalbą vadovas. *Europos Komisija. Vertimo raštu generalinis direktoratas. Lietuvių kalbos departamentas*. Retrieved from http://ec.europa.eu/translation/lithuanian/guidelines/documents/interinstitutional_translation_guide_lt.pdf [žiūrėta 2015 10 26].

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (1993). Vilnius: Mokslas.

Oxford English Dictionary (1989). Oxford: Clarendon Press.

Publikacijos žurnaluose:

Žurnalo publikacijos bibliografiniame apraše nurodoma autoriaus pavardė, po jos rašomas kablelis, tada vardo inicialas, o po jo rašomas taškas. Vėliau nurodoma leidimo data (metai), straipsnio antraštė, po jos rašomas taškas ir tada kursyvu rašoma žurnalo antraštė. Toliau nurodomas periodinio leidinio tomas ir numeris, pirmas ir paskutinis straipsnio puslapiai. Išleidimo vietos ir leidėjo publikacijų bibliografiniame apraše nurodyti neprivaloma, pavyzdžiui:

Satkauskaitė, D., & Koverienė, I. (2014). Lietuvos žiūrovų požiūris į pagrindinius audiovizualinio vertimo būdus. *Kalbų studijos*, 24, 26-35.

Pasvenskienė, V., & Tamašauskaitė, Ž. (2010). Variation in Vowel Pronunciation of Northern British English Accents: Audiovisual Translation Perspective. *Žmogus Kalbos Erdvėje*, 6, 751-768.

Daktaro disertacijos, magistro, bakalauro baigiamieji darbai:

Onskulytė, M. (2014). *The Onomastic Issues in Literary Translation: The Problem of Rendering Proper Nouns (On the Basis of the Lithuanian Translation of C. S. Lewis' "The Screwtape Letters" and "The Great Divorce")*: Master Thesis. Vilnius University Kaunas Faculty of

Humanities.

Koverienė, I. (2015). *Dubliavimas kaip audiovizualinio vertimo moda: anglų ir lietuvių kalbų garsynai vizualinės fonetikos kontekste: daktaro disertacija*. VU Kauno humanitarinis fakultetas.

Elektroninio dokumento bibliografinio aprašo pavyzdžiai:

Elektroninių dokumentų (knygų, straipsnių, tezių ir pan.) bibliografiniai aprašai sąraše pateikiami kartu su spausdintų dokumentų aprašais. Rašoma abėcėlės tvarka pagal autoriaus pavardę. Spausdinti ir elektroniniai ištekliai į atskirus sąrašus neskiriami. Atskiruose sąrašuose pateikiama mokslinė literatūra ir šaltiniai (plačiau žr. 3.6. poskyryje „Literatūros sąrašas ir priedai“).

Elektroninių išteklių bibliografinio aprašo metmenys yra labai panašūs į jau aprašytus spausdintų leidinių metmenis. Tačiau tokiuose aprašuose būtina pateikti informaciją apie šaltinio prieigos būdą. Ši informacija nurodoma bibliografinio aprašo pabaigoje, pradedant žodžiais „Retrieved from“ (be kabučių) ir nurodant šaltinio URL adresą.

El. knyga:

Satkauskaitė, D. (2011). *Lingvistinė pragmatika: mokomoji knyga aukštųjų mokyklų studentams*.

Retrieved from

http://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/katedru/germanu/Satkauskaite_LINGVISTINE_PRAGMATIKA_elektronine.pdf

El. straipsnis:

Koverienė, Indrė, & Satkauskaitė, Danguolė. (2014). Lietuvos žiūrovų požiūris į pagrindinius audiovizualinio vertimo būdus. *Kalbų Studijos*, (24), 26-35. Retrieved from <http://www.kalbos.ktu.lt/index.php/KStud/article/view/6417>

Filmas:

Gallego, Ž. (Producer), & Ulvydas, D. (Director). (2017). *Emilija iš Laisvės alėjos* [Motion picture]. Retrieved from <http://www.epasaka.lt/lt/home-cinema/movies/emilija>

5.5. Pateikčių rengimas ir darbo pristatymas

Instituto studentų akademiniam rašto darbams pristatyti naudojami oficialūs VU arba Fakulteto pateikčių šablonai. Juos galima parsisiųsti iš šių svetainių: <http://www.vu.lt/apiemus/vu-atributika#sablonai> arba <https://www.knf.vu.lt/apie-fakulteta/atributika>. Pateikties pristatymas turi būti aiškios struktūros ir vieningo stiliaus.

Titulinėje skaidrėje būtina nurodyti aukštojo mokslo institucijos, fakulteto bei instituto pavadinimą, pranešimo pavadinimą, pranešėjo vardą ir pavardę, darbo vadovo pedagoginį vardą, mokslo laipsnį, vardą ir pavardę bei pristatymo / gynimo datą.

Kiekviena toliau einanti skaidrė privalo turėti savo antraštę, kuri atspindėtų skaidrėje pateiktos medžiagos turinį. Jei tam pačiai temai aptarti reikalingos kelios skaidrės, jos turi būti numeruojamos, pavyzdžiui: SKAIDRĖS ANTRAŠTĖ (1), SKAIDRĖS ANTRAŠTĖ (2) ir t. t., bet tokių numeruojamų skaidrių neturėtų būti daugiau nei 4.

Pristatant mokslinį darbą, derėtų laikytis jo turinyje pateiktos struktūros. Pirmiausiai apžvelgiamas pristatymo turinys, toliau – darbo tikslas ir uždaviniai bei tyrimo objektas. Tada aptariama naudota mokslinė literatūra (svarbiausi autoriai ir jų moksliniai darbai) ir taikyta tyrimo metodika, pristatoma empirinė darbo dalis, atlikto tyrimo rezultatai ir aktualiausi teiginiai, kurie iliustruojami konkrečiais pavyzdžiais. Galiausiai pateikiamos darbo išvados. **Naudotos mokslinės literatūros ir kitų šaltinių sąrašų skaidrėse pateikti nereikia.**

Skaidrės neturėtų būti perkrautos tekstu. Jose pateikiama tik esminė, tiesiogiai su pranešimo turiniu susijusi informacija. Svarbu atidžiai perskaityti skaidrių tekstą: jis turi būti be gramatikos ir rašybos klaidų. Rekomenduojama bakalauro baigiamojo darbo pristatymo trukmė – iki 7 min., baigiamojo magistro darbo trukmė – iki 15 min.

Jei skaidrėje nėra pristatoma iliustratyvi citata, tekstą derėtų skirstyti į teminius punktus, kuriuos rekomenduojama formuluoti, laikantis nuoseklios gramatinės struktūros. Geriausia **laikytis 6 x 6 taisyklės**, t. y. tekstą struktūruoti taip, kad eilutėje būtų daugiausiai 6 žodžiai, o vienoje skaidrėje – daugiausia 6 punktai (eilutės). Šrifto dydis skaidrėse turi būti ne mažesnis nei 20 pt, o skaidrių antraščių – nei 30 pt.

Norint pabrėžti atskirus žodžius, frazes ar teksto dalis, jas siūloma pabraukti ar kitaip paryškinti. Tyrimui iliustruoti galima naudoti paveikslus, lenteles ar diagramas, tačiau nereikėtų jomis skaidrių perkrauti. Jei skaidrėje pateikiama sudėtinga vaizdinė medžiaga, ją būtina pakomentuoti ar paaiškinti auditorijai. Norimus demonstruoti paveikslus, lenteles ar diagramas reikėtų įvertinti kritiškai ir parinkti tokį jų dydį, kad aiškiai matytųsi atskiri elementai ir paveikslėlyje pateiktas tekstas. Skaidrėse rodomas diagramas reikėtų spalvinti taip, kad būtų aiškus spalvų kontrastas, nes kitu atveju pristatymą stebinti auditorija netenka dalies informacijos.

Pristatant darbą svarbu išlaikyti kontaktą su auditorija, kalbėti į ją atsigręžus, neužstoti pristatomų skaidrių. Rekomenduojama kalbėti aiškiai ir išliškai, savais, o ne atmintinai išmoktais sakiniais, neskaityti viso teksto iš lapų pažodžiui, bet komentuoti skaidrėse pateiktą informaciją, palaikyti akių kontaktą.

Po pranešimo darbą ginančiam asmeniui pateikiami klausimai. Svarbu įdėmiai klausytis, nebijoti perklausti, jei nesate tikras, ar klausimą supratote teisingai. Į klausimus rekomenduojama atsakyti glaustai ir argumentuotai, pernelyg neišsiplečiant.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. BAKALAURO BAIGIAMOJO ANGLŲ FILOLOGIJOS DARBO TITULINIO LAPO PAVYZDYS ANGLŲ KALBA.....	66
2 PRIEDAS. BAKALAURO BAIGIAMOJO FILOLOGINIO DARBO TITULINIO LAPO PAVYZDYS LIETUVIŲ KALBA.....	67
3 PRIEDAS. BAKALAURO VERTIMO DARBO TITULINIO LAPO PAVYZDYS ANGLŲ KALBA	68
4 PRIEDAS. BAKALAURO VERTIMO DARBO TITULINIO LAPO PAVYZDYS LIETUVIŲ KALBA.....	69
5 PRIEDAS. AUDIOVIZUALINIO VERTIMO MAGISTRO DARBO TITULINIO LAPO PAVYZDYS ANGLŲ KALBA	70
6 PRIEDAS. AUDIOVIZUALINIO VERTIMO MAGISTRO DARBO TITULINIO LAPO PAVYZDYS LIETUVIŲ KALBA.....	71
7 PRIEDAS. SEMESTRINIO DARBO TITULINIO LAPO PAVYZDYS ANGLŲ KALBA.....	72
8 PRIEDAS. SEMESTRINIO PROJEKTO TITULINIO LAPO PAVYZDYS LIETUVIŲ KALBA	73
9 PRIEDAS. AKADEMINIO RAŠTO DARBO TURINIO PAVYZDYS.....	74
10 PRIEDAS. VERTIMO PAVYZDŽIŲ LENTELĖS ANGLŲ KALBA IR LIETUVIŲ KALBA.....	75
11 PRIEDAS. GARSINIO VAIZDAVIMO APRAŠO PAVYZDYS	76
12 PRIEDAS. AUDIOVIZUALINIO PRODUKTO VERTIMO KELIOMIS KALBOMIS LENTELĖS PAVYZDYS	77
13 PRIEDAS. MULTIMODALIOSIOS ANALIZĖS PAVYZDYS.....	78
14 PRIEDAS. APA (6 LAIDOS) CITAVIMO IR BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ APRAŠŲ PAVYZDŽIAI	79
15 PRIEDAS. BAIGIAMOJO FILOLOGINIO DARBO RENGIMO GRAFIKO FORMA.....	84
16 PRIEDAS. BAIGIAMOJO VERTIMO DARBO RENGIMO GRAFIKO FORMA	85
17 PRIEDAS. GARANTIJOS FORMA	86

1 PRIEDAS. Bakalauro baigiamojo anglų filologijos darbo titulinio lapo pavyzdys anglų kalba

**VILNIUS UNIVERSITY
KAUNAS FACULTY**

INSTITUTE OF LANGUAGES, LITERATURE AND TRANSLATION STUDIES

NAME SURNAME

THE TITLE OF BA THESIS

BA THESIS IN ENGLISH PHILOLOGY
Audiovisual Translation (State Code 612U60003)

Scientific adviser _____
(signature)

_____
(Pedagogical and scientific degrees,
name and surname)

Graduate student _____
(signature)

Handing-in date _____

Registration No. _____

Kaunas, 20..

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO FAKULTETAS**

KALBŲ, LITERATŪROS IR VERTIMO STUDIJŲ INSTITUTAS

VARDENIS PAVARDENIS

ANGLŲ FILOLOGIJOS DARBO PAVADINIMAS

ANGLŲ FILOLOGIJOS BAKALAURO DARBAS
Audiovizualinis vertimas (Valstybinis kodas 612U60003)

Darbo vadovas _____
(parašas)

_____
(pedagoginis vardas, mokslo laipsnis,
vardas, pavardė)

Bakalaurantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas, 20..

3 PRIEDAS. Bakalauro vertimo darbo titulinio lapo pavyzdys anglų kalba

**VILNIUS UNIVERSITY
KAUNAS FACULTY**

INSTITUTE OF LANGUAGES, LITERATURE AND TRANSLATION STUDIES

NAME SURNAME

THE TITLE OF TRANSLATION THESIS

BA THESIS IN TRANSLATION
Audiovisual Translation (State Code 612U60003)

Scientific adviser _____
(signature)

Graduate student _____
(signature)

_____
(Pedagogical and scientific degrees,
name and surname)

Handing-in date _____

Registration No. _____

Kaunas, 20..

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO FAKULTETAS**

KALBŲ, LITERATŪROS IR VERTIMO STUDIJŲ INSTITUTAS

VARDENIS PAVARDENIS

VERTIMO BAIGIAMOJO DARBO PAVADINIMAS

VERTIMO BAKALAURO DARBAS

Audiovizualinis vertimas (Valstybinis kodas 612U60003)

Darbo vadovas _____
(parašas)

_____
(pedagoginis vardas, mokslinis laipsnis,
vardas, pavardė)

Bakalaurantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas, 20..

5 PRIEDAS. Audiovizualinio vertimo magistro darbo titulinio lapo pavyzdys anglų kalba

**VILNIUS UNIVERSITY
KAUNAS FACULTY**

INSTITUTE OF LANGUAGES, LITERATURE AND TRANSLATION STUDIES

NAME SURNAME

THE TITLE OF MA THESIS

MA THESIS

Audiovisual Translation (State Code 6211NX025)

Scientific adviser _____
(signature)

Graduate student _____
(signature)

_____
(Pedagogical and scientific degrees,
name and surname)

Handing-in date _____

Registration No. _____

Kaunas, 20..

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO FAKULTETAS**

KALBŲ, LITERATŪROS IR VERTIMO STUDIJŲ INSTITUTAS

VARDENIS PAVARDENIS

MAGISTRO DARBO PAVADINIMAS

MAGISTRO DARBAS

Audiovizualinis vertimas (Valstybinis kodas 6211NX025)

Darbo vadovas _____
(parašas)

_____
(pedagoginis vardas, mokslinis laipsnis,
vardas, pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas, 20..

7 PRIEDAS. Semestrinio darbo titulinio lapo pavyzdys anglų kalba

**VILNIUS UNIVERSITY
KAUNAS FACULTY**

INSTITUTE OF LANGUAGES, LITERATURE AND TRANSLATION STUDIES

NAME SURNAME

THE TITLE OF SEMESTER PAPER

SEMESTER PAPER
Audiovisual Translation (State Code 612U60003)

Handing-in date _____

Kaunas, 20..

8 PRIEDAS. Semestrinio projekto titulinio lapo pavyzdys lietuvių kalba

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO FAKULTETAS**

KALBŲ, LITERATŪROS IR VERTIMO STUDIJŲ INSTITUTAS

VARDENIS PAVARDENIS

SEMESTRINIO DARBO PAVADINIMAS

SEMESTRINIS DARBAS
Audiovizualinis vertimas (Valstybinis kodas 612U60003)

Darbo įteikimo data _____

Kaunas, 20..

CONTENTS

INTRODUCTION	4
1. THE RELATIONSHIP BETWEEN DUBBING AND CULTURE	5
2. CULTURE-SPECIFIC ITEMS	6
2.1 The Concept of Culture	6
2.2 Classification of Culture-Specific Items	7
3. TRANSLATION OF CULTURE-SPECIFIC ITEMS	8
3.1 Problems and Solutions Translating Culture-Specific Items	8
3.2 Translation Procedures for Culture-Specific Items	9
4. TRANSLATION ANALYSIS OF CULTURE-SPECIFIC ITEMS IN THE FILM <i>MR. PEABODY & SHERMAN</i>	13
4.1 Instances of Preservation	14
4.2 Occurrences of Addition	16
4.3 Cases of Omission	17
4.4 Examples of Globalisation	18
4.5 Instances of Localisation	19
4.6 Occurrences of Transformation	22
4.7 Cases of Creation	23
4.8 Classification of Analysed Culture-Specific Items by Espindola	23
CONCLUSIONS	25
SANTRAUKA	27
REFERENCES	28
INTERNET SOURCES	29
DATA SOURCES	30
APPENDIX 1: The list of CSIs with translations and strategies proposed by Davies	31
APPENDIX 2: The list of CSIs with classification proposed by Espindola	34

---

¹² Turinio pavyzdys paimtas iš Audiovizualinio vertimo (AVV2) studentės Gretos Budreikaitės 2015 m. semestrinio projekto „Translation of Culture-Specific Items“.

VERTIMO PAVYZDŽIŲ LENTELĖ ANGLŲ KALBA

Table 1: Translation examples from “The SpongeBob Movie: Sponge Out of Water“

No.	CHARACTER	TIME CODE	SOURCE LANGUAGE	TARGET LANGUAGE
1.	MR. KRABS	15:42:01–15:42:03	We’re outta Krabby Patties?!?!	Mums baigėsi krabo pačiai?!?!
2.	SPONGEBOB	15:42:14–15:42:19	How can we make more Krabby Patties without the secret formula?!?!	Kaip mes gaminsime krabo pačius be slapto recepto?!?!
3.	...			

Source: created by the author

VERTIMO PAVYZDŽIŲ LENTELĖ LIETUVIŲ KALBA

1 lentelė. Animacinio filmo „Kempiniukas Plačiakelnis“ vertimo atvejai

Nr.	KALBANTYSIS	LAIKO KODAS	ORIGINALO KALBA	VERTIMO KALBA
1.	PONAS KRABAS	15:42:01–15:42:03	We’re outta Krabby Patties?!?!	Mums baigėsi krabo pačiai?!?!
2.	KEMPINIUKAS	15:42:14–15:42:19	How can we make more Krabby Patties without the secret formula?!?!	Kaip mes gaminsime krabo pačius be slapto recepto?!?!
3.	...			

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

11 PRIEDAS. Garsinio vaizdavimo aprašo pavyzdys

1 lentelė. LRT serialo „Laisvės kaina. Disidentai“ 1-os serijos garsinio vaizdavimo fragmentas

Nr.	KODAS	FRAZĖS PRADŽIA	FRAZĖS PABAIGA	KALBANTYSIS	GARSINIO VAIZDAVIMO APRAŠAS
178.	GVT	00:35:55	00:36:03	GV BALSAS	<i>Marcelės kieme pasirodo leitenantas ir milicininkas.</i>
179.	OGTT	00:36:04	00:36:08	Leitenantas, Marcelė	– Nebijok. Draugiškai atėjom pakalbėt. – Iš kur šitas kraujas?
180.	GVT	00:36:08	00:36:11	GV BALSAS	<i>Koja parodo į kruviną sniegą.</i>
181.	OGTT	00:36:11	00:36:19	Marcelė, leitenantas	– Vištom galvas kapojau. – Na tai kur tos vištos? – Puode. – Na tai einam. Rodykit.
182.	GVT	00:36:19	00:36:26	GV BALSAS	<i>Įėjusi į namus, Marcelė sustoja prie ant krosnies pastatytų dviejų puodų.</i>
183.	OGTT	00:36:26	00:36:27	Marcelė	– Tikrink.
184.	GVT	00:36:27	00:36:39	GV BALSAS	<i>Leitenantas, nukėlęs dangtį, šaukštu pajudina puode verdančią vištą. Uždengia puodą.</i>
185.	OGTT	00:36:39	00:36:49	Leitenantas, Marcelė	– Aišku, skaniai kvepia. – Skaniai. – Kur rūšys? – Ten. – Vesk.
186.	GVT	00:36:50	00:37:06	GV BALSAS	<i>Marcelė lydi milicininkus rūšio link. Slaptame kambarėlyje buvę vyrai supranta, kad viršuje kažkas vaikšto. Įėjęs į kambarį, leitenantas pasilenkia ir pakelia rūšio dangtį dengusį kilimą.</i>
187.	OGTT	00:37:07	00:37:09	Leitenantas	– Antanai, ateik čia. Patikrink.
188.	GVT	00:37:10	00:37:17	GV BALSAS	<i>Vyrai rūšyje susižvalgo ir užpučia žvakes. Milicininkas Antanas priėjęs pakelia rūšio dangtį. Mikas pradeda aimanuoti.</i>
189.	OGTT	00:37:17	00:37:20	GARSAI	[Miko aimanos]
...	...	...	...	...	...

Sudaryta darbo autorės

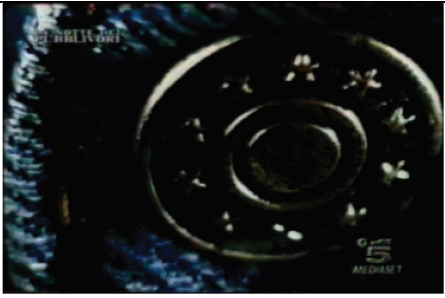

12 PRIEDAS. Audiovizualinio produkto vertimo keliomis kalbomis lentelės pavyzdys

Table 24. Language: *Monsieur Hood* from the animated film “*Shrek*”, 2001

Shrek	Šrekas	Шрек	Shrek
1 remark (00:51:24 - 00:51:28)			
- La Liberté, hey!	- La Liberté, eeei! Opa, cha cha cha.	- La Liberté, ооооп!	- Oooh!
2 remark (00:51:29 - 00:51:39)			
- Be still, mon chéri, for I am your saviour. And I am rescuing you from this green... beast.	- Ramybės, mon cher, nes aš tavo išgelbėtojas. Aš išvaduosiu tave nuo tos žalios .... baidyklės.	- Не бойся, ma chérie! Я - твой спаситель. Я вырвал тебя из лап зеленой ... твари.	- Au point de panique, la belle en cuisse, car voici votre sauveur venu pour fendre l'outrecuidante et verte... beau être.
3 remark (00:51:52 - 00:52:01)			
- Oh, of course. How rude, oh là là. Please, let me introduce myself. Oh marry men!	- O, žinoma, kaip grubu, oh là là, leiskite prisistatyti. Ei, vyručiai!	- А, конечно, моя вина! Позвольте представится вам. Эй, молодцы!	- Oh! Le maroufle, quel butor suis-je, Madame! Permettez-moi de m'introduire moi-même. Mes compagnons!

Source: created by the authors

13 PRIEDAS. Multimodaliosios analizės pavyzdys

Momentinė ekrano kopija	Vaizdo aprašas	Kinetinė informacija	Originalo garso takelis	Vertimas
	Kamera slysta džinsais, susikoncentruodama ties žvaigždėmis nusagstyta saga. Žvaigždės lengvai apšviestos, kitur apšvietimas labai silpnas.		Skamba pianinas. Pradedama groti daina „Balandžio dangus“, kurią dainuoja švelnus moters balsas: <i>April skies... Are in your eyes But darling don't be blue.</i>	<i>Balandžio dangus... Tavo akyse, bet, brangusis, tu neliūdek.</i>
	Džinsuota koja sulinkusi kampu ant kietos žemės. Ekrano apačioje, centre — pėda. Tamsus paros metas.	Velkama pėda.	Grumtynių garsai. Duslūs riksmai (kaip pagal amerikietišku filmų scenarijų?). Toliau skamba daina: <i>Don't cry...</i>	<i>Neverk...</i>
	Abi vyriškio kojos ant kietos žemės.	Vyras išžergtomis kojomis velkamas žeme.	Kieta žeme velkamų batų garsai. Toliau skamba daina: <i>...honey, don't be that way...</i>	<i>...mano mielas, nebūki toks...</i>

Westpac Bank reklamos segmentas pagal Taylor (2013, p. 101)

14 PRIEDAS. APA (6 laidos) citavimo ir bibliografinių nuorodų aprašų pavyzdžiai

Išteklių tipas	Aprašo šablonas	Aprašo pavyzdys	Išteklių citavimas tekste
Knyga: 1 autorius	Pavardė, V. (Metai). <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (laida). Leidimo vieta: Leidykla.	Kardelis, K. (2016). <i>Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai: vadovėlis</i> (5-asis patais. ir papild. leid.). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.	<u>Visada:</u> Kardelis (2016)
Knyga: 2 autoriai	Pavardė, V. ¹ , & Pavardė, V. ² (Metai). <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (laida). Leidimo vieta: Leidykla.	Chandler, H. M., & Deming, S. O. (2012). <i>The Game Localization Handbook</i> (2nd ed.). Sudbury: Jones & Bartlett Learning.	<u>Visada:</u> Chandler & Deming (2012)
Knyga: 3–5 autoriai	Pavardė, V. ¹ , Pavardė, V. ² , & Pavardė, V. ³ . (Metai). <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (laida). Leidimo vieta: Leidykla.	Grigas, V., Šuminas, A., Gudinavičius, A. ir Grigaliūnas, M. (2016). <i>Šiuolaikinės medijos ir informacija: požeminiai garažai Google karalystėje</i> . Vilnius: Akademinė leidyba.	<u>Pirma karta:</u> Grigas, Šuminas, Gudinavičius ir Grigaliūnas (2016) <u>Pakartotinai cituojant:</u> Grigas ir kt. (2016)
Knyga: autorių kolektyvas / organizacija	Autorių kolektyvo / organizacijos pavadinimas (Metai). <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (laida). Leidimo vieta: Leidykla.	Project Management Institute (2013). <i>A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide)</i> (5th ed.). Newtown Square: Project Management Institute.	<u>Pirma karta:</u> A Guide to the Project Management Body of Knowledge (2013) <u>Pakartotinai cituojant:</u> PMBOK Guide (2013) <i>Trumpiniai galimi, jeigu yra visuotinai pripažinti ir atpažįstami. Sugalvoti savus trumpinius draudžiama.</i>

Ištekliaus tipas	Aprašo šablonas (APA 6th ed)	Aprašo pavyzdys (APA 6th ed)	Ištekliaus citavimas tekste
Knyga: vietoje autoriaus redaktorius	Pavardė (-ės), V. (Ed(s)). (Metai). <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (laida). Leidimo vieta: Leidykla.	Moravcsik, E. A. (Ed.). (2013). <i>Introducing Language Typology</i> . Cambridge: Cambridge University Press.	Visada: Moravcsik (2013)
Knyga: be autoriaus	<i>Knygos pavadinimas</i> (Metai). Leidimo vieta: Leidykla.	<i>XX amžiaus literatūros teorijos: Konceptualioji kritika</i> (2010). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.	Visada: XX amžiaus literatūros teorijos (2010)
Knyga: knygos dalis (skyrus / straipsnis)	Pavardė, V. (Metai). Knygos dalies antraštė. In Knygos aut. V. Pavardė (laida / redaktorius), <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (puslapių, iš kurių cituojama, apimtis (skyrus)). Leidimo vieta: Leidykla.	Sierra, J. J. M. (2014). Dubbing or Subtitling Humour: does it Really Make any Difference? In G. L. de Rosa, F. B. A. de Laurentiis, & E. Perego (Eds.), <i>Translating Humour in Audiovisual Texts</i> (p. 311-332). Bern: Peter Lang.	Visada: Sierra (2014).
El. knyga: be DOI	Pavardė, V. (Metai). <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (laida). Retrieved from https://el.knygos_adresas	Low, P. (2016). <i>Translating Song: Lyrics and Texts</i> . Retrieved from https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/detail.action?docID=4717837&query=Translating+song+%3A+Lyrics+and+texts#	Visada: Low (2016)
El. knyga: su DOI	Pavardė, V. (Metai). <i>Knygos antraštė: paantraštė</i> (laida). Leidimo vieta: Leidykla. doi:10.XXXX/XXX	Scott, C. (2018). <i>The Work of Literary Translation</i> . United Kingdom: Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108678162	Visada: Scott (2018) <i>DOI gali būti pateikiamas ir be http (pavyzdžiui, doi:10.XXXX/XXX). Teikiant tokią nuorodą papildomai teikiamas žodis doi po juo dedamas dvitaškis.</i>

Ištekliaus tipas	Aprašo šablonas (APA 6th ed)	Aprašo pavyzdys (APA 6th ed)	Ištekliaus citavimas tekste
Straipsnis: spausdintame žurnale	Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė. <i>Žurnalo antraštė, tomas</i> (Nr.), straipsnio puslapiai.	Semėnaitė, V. ir Maskaliūnienė, N. (2017). Dialekto vertimas grožinėje literatūroje. Atvejo analizė. <i>Vertimo Studijos, 10</i> , 192-208.	Visada: Semėnaitė ir Maskaliūnienė (2017) <i>Vadovautis knygų citavimo tekste nurodymais</i>
Straipsnis: daugiau negu 7 autoriai	Pavardė, V. ¹ , Pavardė, V. ² , Pavardė, V. ³ , Pavardė, V. ⁴ , Pavardė, V. ⁶ , . . . Paskutinio autoriaus Pavardė ^x , V. (metai). Straipsnio antraštė. <i>Žurnalo antraštė, tomas</i> (Nr.), straipsnio puslapiai.	Gilbert, D. G., McClernon, J. F., Rabinovich, N. E., Sugai, C., Plath, L. C., Asgaard, G., . . . Botros, N. (2004). Effects of quitting smoking on EEG activation and attention last for more than 31 days and are more severe with stress, dependence, DRD2 A 1 al lele, and depressive traits. <i>Nicotine & Tobacco Research, 6</i> (2), p. 249-267. https://doi.org/10.1080/14622200410001676305	Visada: Gilbert et al. (2004)
Straipsnis iš žodyno / enciklopedijos	Pavardė, V. (Metai). Straipsnio dalis iš žodyno / enciklopedijos. In <i>Žodyno / enciklopedijos aut. V. Pavardė (laida / redaktorius), Žodyno / enciklopedijos antraštė: paantraštė</i> (puslapių, iš kurių cituojama, apimtis (skyrus)). Leidimo vieta: Leidykla.	Pérez-González, L. (2011). Audiovisual translation. In M. Baker, & G. Saldanha (Eds.), <i>Routledge Encyclopedia of Translation Studies</i> (p. 13-20). London: Routledge. Retrieved from https://ebookcentral.proquest.com/lib/viluniv-ebooks/detail.action?docID=425373	Visada: Pérez-González (2011) <i>Vadovautis tradicinių (spausdintų) knygų citavimo pavyzdžiais.</i>
El. straipsnis: be DOI	Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė. <i>Žurnalo antraštė, tomas</i> (Nr.), straipsnio puslapiai. Retrieved from https://el.straipsnio_adresas	Radavičiūtė, J. (2015). Violence as the Manifestation of Simulacra in Salman Rushdie's Novel "Shame". <i>Respectus Philologicus, 28</i> (33), 14-20. Retrieved from https://doaj.org/article/9124e94736804f89a410f05914193354	Visada: Radavičiūtė (2015)
El. straipsnis: su DOI	Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė: paantraštė. <i>Žurnalo antraštė, tomas</i> (Nr.), straipsnio puslapiai. doi:10.XXXX/XXX	Horbačauskienė, J., & Bartaškevičius, G. (2019). Audiovisual Translation as Means for Intercultural Competence development in Translator Training. <i>Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes, 7</i> (1), 95-104. https://doi.org/10.22190/JTESAP1901095H	Visada: Horbačauskienė & Bartaškevičius (2019)

Ištekliaus tipas	Aprašo šablonas (APA 6th ed)	Aprašo pavyzdys (APA 6th ed)	Ištekliaus citavimas tekste
Teisės aktai	Teisės akto pavadinimas. Priėmimo data (metai mėnuo diena). Nr. <i>Leidinys</i> , Metai, Nr. Retrieved from https://teisės_akto_adresas	Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. 1999 m. gegužės 18 d. Nr. VIII-1185. <i>Valstybės žinios</i> , 1999, Nr. 50–1598. Retrieved from https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.551F0CDE5B64/ASjOmwJBnm	<u>Pirma karta:</u> Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999) <u>Pakartotinai cituojant:</u> Lietuvos Respublikos Autorių teisių ... įstatymas (1999)
Konferencijos pranešimas	Pavardė, V. (Metai). Pranešimo antraštė: paantraštė. In V. Pavardė (Ed.), <i>Leidinio antraštė: paantraštė</i> (p. xx-xx). Leidimo vieta: Leidykla.	Niedzviegienė, L. ir Kirejeva, A. (2015). Audiovizualinės produkcijos pritaikymas žmonėms su regėjimo negalia. In <i>Tarp eilučių: lingvistikos, literatūrologijos, medijų erdvė: TELL ME 2014: Mokslinių straipsnių rinkinys</i> (p. 153-173). Vilnius: VUL.	<u>Visada:</u> Niedzviegienė ir Kirejeva (2015)
Disertacijos / Magistro darbai prie	Pavardė, V. (Metai). <i>Disertacijos / Magistro darbo tema</i> (daktaro disertacija / magistro darbas). Retrieved from duomenų bazės pavadinimas / https://disertacijos_adresas	Maumevičienė, D. (2012). <i>Translation Strategies in Software Localisation</i> (daktaro disertacija). Retrieved from eLABa.	<i>Jeigu naudojama tradiciniu (spausdintiniu) būdu pasiekama disertacija, tuomet aprašoma taip pat, kaip knyga, paantraštėje nurodant, jog tai daktaro disertacija.</i> <i>Duomenų bazės pavadinimas teikiamas tik tuomet, kai rastas darbas pateikiamas atsisiuntimui ir negalite kitaip pateikti nuorodos į jį.</i>
Vaizdo ištekliai	Pavardė, V. (Producer), & Pavardė, V. (Director). (Metai). <i>Vaizdo ištekliaus pavadinimas</i> [tipas]. Retrieved from https://vaizdo_istekliaus_adresas	Gallego, Ž. (Producer), & Ulvydas, D. (Director). (2017). <i>Emilija iš Laisvės alėjos</i> [Motion picture]. Retrieved from http://www.epasaka.lt/lt/home-cinema/movies/emilija	<u>Visada:</u> Gallego & Ulvydas (2017) <i>Galimi tokie tipai: Motion picture; CD; DVD; Television series episode; Audio podcast; Video file.</i>

Ištekliaus tipas	Aprašo šablonas (APA 6th ed)	Aprašo pavyzdys (APA 6th ed)	Ištekliaus citavimas tekste
Garso ištekliai	Atlikėjo pavardė, V. / Pseudonimas (Metai). Dainos pavadinimas. On <i>Albumo pavadinimas</i> [tipas]. Leidimo vieta: Leidėjas.	Winehouse, A. (2006). You Know I'm No Good. On <i>Back to Black</i> [CD]. United Kingdom: Parental Advisory.	Visada: Winehouse (2006, track 2)
Internetinis tinklapis	Internetinio tinklalapio pavadinimas / Pavardė, V. (Metai). <i>Internetinio puslapio / dokumento pavadinimas</i> . Retrieved from http://www.internetinis_tinklapis	Vilniaus universiteto biblioteka (n.d.). <i>Mokymai</i> . Retrieved from https://biblioteka.vu.lt/mokslui-ir-studijoms/mokymai	Visada: Vilniaus universiteto biblioteka (n.d.)
Podcast	Pavardė, V. (Producer). (Metai, mėnuo diena). <i>Įrašo pavadinimas</i> [Tipas]. Retrieved from http://thebestpodcast.com	Barnette, M., & Barrett, G. (Producers). (25th January 2020). <i>Walkie Talkie (episode #1541)</i> [Audio podcast]. Retrieved from https://www.waywordradio.org/walkie-talkie/	Visada: Barnette & Barrett (25th January 2020)
Youtube	Atlikėjo pseudonimas / Kanalo pavadinimas / Pavardė, V. (Metai, mėnuo diena). Įrašo pavadinimas [Tipas]. Retrieved from http://youtube.com/watch?v=123	SCSIMedia (28th May 2015). Sight Translation Techniques [Video file]. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=7CO8ol-VPIo	Visada: SCSIMedia (28th May 2015) Atkreipkite dėmesį! Įrašo pavadinimas nerašomas <i>italic</i> šifru.
TV programos įrašas: serialo serija	Pavardė, V. (Writer), & Pavardė, V. (Director). (Metai). Epizodo pavadinimas [Television series episode]. In Pavardė, V. (Executive Producer), <i>TV serialo pavadinimas</i> . Vieta: Studija.	Catlin, S., Walley-Beckett, M. (Writers), & Johnson, R. (Director). (2010). Fly [Television series episode]. In: Schnauz, T. (Executive Producer), <i>Breaking bad</i> . CA: Sony Pictures Television.	Visada: Catlin, Walley-Beckett, & Johnson (2010)

Pagal *Publication Manual of the American Psychological Association* (2010) parengė VU Bibliotekos bibliotekininkė Viktorija Mačiulytė.

VILNIAUS UNIVERSITETO KAUNO FAKULTETO
KALBŲ, LITERATŪROS IR VERTIMO STUDIJŲ INSTITUTO
BAIGIAMOJO FILOLOGINIO DARBO
RENGIMO ATSISKAITYMO GRAFIKAS

Darbo tema _____

Su vadovu suderinta _____
(data, parašas)

Studento vardas, pavardė _____

Darbo vadovo pareigos, mokslinis laipsnis, vardas, pavardė _____

Atliktų užduočių apibūdinimas	Užduočių atlikimo galutinis terminas	Tikroji užduoties atlikimo data	Darbo vadovo parašas	Pastabos
Baigiamojo filologinio darbo temos registracija	Iki spalio 1 d.			
Pirmojo metodologinės / teorinės dalies varianto pateikimas	Iki gruodžio 21 d.			
Empirinės dalies pateikimas	Iki vasario 12 d.			
Viso darbo pirmojo varianto pateikimas vadovui	Iki kovo 5 d.			
Galutinio darbo varianto pateikimas vadovui	Iki balandžio 19 d.			
Galutinio darbo varianto registravimas Germanų filologijos katedroje	Iki gegužės 16 d.			Gynimas gegužės 23 d.

- Pastabos:
1. Darbas turi būti įkeltas į duomenų bazę ir pristatytas į institutą.
  2. Šis darbo rengimo atsiskaitymo grafikas turi būti įsegtas į baigiamojo filologinio darbo priedus.
  3. Baigiamojo filologinio darbo rengimo atsiskaitymų grafike numatytų terminų nesilaikymas gali turėti įtakos galutiniam darbo vertinimui.

VILNIAUS UNIVERSITETO KAUNO FAKULTETO
KALBŲ, LITERATŪROS IR VERTIMO STUDIJŲ INSTITUTO
BAIGIAMOJO VERTIMO DARBO
RENGIMO ATSISKAITYMO GRAFIKAS

Darbo tema _____

Su vadovu suderinta _____
(data, parašas)

Studento vardas, pavardė _____

Darbo vadovo pareigos, mokslinis laipsnis, vardas, pavardė _____

Atliktų užduočių apibūdinimas	Užduočių atlikimo galutinis terminas	Tikroji užduoties atlikimo data	Darbo vadovo parašas	Pastabos
Baigiamojo vertimo darbo temos registracija	Iki gruodžio 1 d.			
Pirmojo metodologinės / teorinės dalies varianto pateikimas	Iki kovo 8 d.			
Empirinės dalies pateikimas	Iki balandžio 3 d.			
Viso darbo pirmojo varianto pateikimas vadovui	Iki balandžio 30 d.			
Galutinio darbo varianto pateikimas vadovui	Iki gegužės 10 d.			
Galutinio darbo varianto registravimas Germanų filologijos katedroje	Iki gegužės 24 d.			Gynimas gegužės 31 – birželio 5 d.

Pastabos: 1. Darbas turi būti įkeltas į duomenų bazę ir pristatytas į institutą.

2. Šis darbo rengimo atsiskaitymo grafikas turi būti įsegtas į baigiamojo vertimo darbo priedus.

3. Baigiamojo vertimo darbo rengimo atsiskaitymų grafike numatytų terminų nesilaikymas gali turėti įtakos galutiniam darbo vertinimui.

**Vilniaus universiteto studijuojančiojo, teikiančio
baigiamąjį darbą,
GARANTIJA**

**WARRANTY
Of Vilnius University Student Thesis**

Vardas, pavardė:

Name and Surname:

Padalinys:

Faculty:

Studijų programa:

Study programme:

Darbo pavadinimas:

Thesis topic:

Darbo tipas:

Thesis type:

Garantuoju, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių įstatymų nenumatytų mokėjimų už šį darbą nesu mokėjęs. Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work. Quotes from other sources used in this thesis, directly or indirectly, are indicated in references.

Aš, _____, patvirtinu (pažymėti)

[vardas, pavardė]

I, _____, confirm (check)

[name, surname]

Patvirtinu, kad baigiamasis darbas yra pateiktas į Vilniaus universiteto studijų informacinę sistemą.
I declare that this thesis is submitted to the Vilnius University Study Information System.

_____
[vardas, pavardė / name, surname]

_____
[parašas / signature]

_____
[data / date]

Embargo laikotarpis / *Embargo*

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:

I request an embargo to this thesis for the period indicated below:

embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested;*

____ mėnesių / months [embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*].

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *reason for embargo:*

_____
[vardas, pavardė / name, surname]

_____
[parašas / signature]

_____
[data / date]

Darbo vadovo patvirtinimas:

Patvirtinu, kad baigiamasis darbas atitinka reikalavimus ir leidžiu darbą ginti:

I confirm that this thesis is prepared in accordance with the requirements set for students' theses at Vilnius University and can be defended.

_____
[vardas, pavardė / name, surname]

_____
[parašas / signature]

_____
[data / date]

Katedros (Padalinio) patvirtinimas, kad atspausdintas baigiamasis darbas buvo pateiktas ir užregistruotas:

_____
[vardas, pavardė / name, surname]

_____
[parašas / signature]

_____
[data / date]

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- American Psychological Association. APA Style.* (2019). Retrieved from <https://www.apastyle.org/>
- Angouri, J. (2010). Quantitative, Qualitative or Both? Combining Methods in Linguistic Research. In L. Litosseliti (Ed.), *Research Methods in Linguistics* (p. 29-45). New York: Continuum.
- Rašto darbų metodiniai nurodymai* (2018). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. Retrieved from https://www.kf.vu.lt/dokumentai/Studiju%20dokumentai/Rasto_darbu_metodiniai_nurodymai.pdf [žiūrėta 2019 09 14].
- Behar, L. B., Mildonian, P., Djian, J-M., Kadir, D., Knauth, A., Romero Lopez, D., . . . Seligmann Silva, M. (Eds.). (2009). *Comparative Literature: Sharing Knowledges for Preserving Cultural Diversity*: Vol. I. Oxford: Eolss Publishers.
- Bhat, A. (n.d.). *Descriptive Research: Definition, Characteristics, Methods, Examples and Advantages*. Retrieved from <https://www.questionpro.com/blog/descriptive-research/> [accessed on October 10, 2019].
- Bogucki, Ł. (2013). *Areas and Methods of Audiovisual Translation Research*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Chaume, F. (2004). *Film Studies and Translation Studies: Two Disciplines at Stake in Audiovisual Translation*. *Meta*, 49 (1), 12-24. <https://doi.org/10.7202/009016ar>
- Medijų ir informacinis raštingumas* (n.d.). *Citavimas*. Retrieved from <https://atviri.emokymai.vu.lt/mod/book/view.php?id=8&chapterid=99> [žiūrėta 2019 10 21].
- Culler, J. (2007). *On Deconstruction: Theory and Criticism after Structuralism*. Ithaca: Cornell University Press.
- Davis, T. F., & Womack, K. (2002). *Formalist Criticism and Reader-response Criticism*. London: Palgrave.
- Davila-Montes, J., & Orero, P. (2014). Strategies for The Audio Description of Brand Names. *Cultus: The Journal of Intercultural Mediation and Communication*, 7, 96-108.
- Devault, M. (1990). Novel Readings: The Social Organization of Interpretation. *American Journal of Sociology*, 95(4), 887–921. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/2780645?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Valstybinė lietuvių kalbos komisija prie Lietuvos Respublikos Seimo Nutarimas dėl lietuvių kalbos rašybos ir skyrybos. 1997 m. birželio 19 d. Nr. 60. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 63-1490. Retrieved from <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41265/asr> [žiūrėta 2019 09 14].
- Dobie, A. (2014). *Theory into Practice: An Introduction to Literary Criticism*. New York: Cengage Learning.

- Eagleton, M. (Ed.). (2011). *Feminist Literary Theory: A Reader*. Hoboken: John Wiley and Sons.
- Eco, U. (2007). *Wie man eine wissenschaftliche Abschlussarbeit schreibt. Doktor-, Diplom- und Magisterarbeit in den Geistes- und Sozialwissenschaften*. Heidelberg: C. F. Müller.
- Guerin, W. L. (2005). *A Handbook of Critical Approaches to Literature*. (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Johansen, J. D. (2002). *Literary Discourse: A Semiotic-pragmatic Approach to Literature*. Toronto: University of Toronto Press.
- Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
- Kasnauskienė, G. (2016). *Kaip parašyti gerą esė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Keesey, D. (1994). *Contexts for Criticism*. London, Toronto: Mayfield Publishing.
- Maszerowska, A., Matamala, A., & Orero. P. (2014). *Audio Description. New Perspectives Illustrated*. Amsterdam: John Benjamins.
- Matamala, A. (2019). Voice-over. Practice, Research and Future Prospects. In L. Pérez-González (Ed.), *The Routledge Handbook of Audiovisual Translation* (p. 64-81). New York: Routledge.
- Meržvinskaitė, B. (2013). *Literatūros teorijos temos. Medžiaga bakalauro studijoms*. Vilnius: LKMA.
- Lietuvos mokslų akademija (2012). *Mokslininko etikos kodeksas*. Retrieved from <http://www.lma.lt/mokslininko-etikos-kodeksas> [žiūrėta 2019 10 02].
- Podesva, R. J., & Sharma, D. (Eds.). (2018). *Research Methods in Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Publication Manual of the American Psychological Association* (2010). (6th ed.). Washington, DC: American psychological association. Retrieved from <https://www.derecho.unam.mx/integridad-academica/pdf/R-APA6th.pdf> [accessed on October 1, 2019].
- Rabaté, J. M. (2014). *The Cambridge Introduction to Literature and Psychoanalysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rašto darbų administravimo VU studijų informacinėje sistemoje tvarkos aprašas* (2017). Retrieved from https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/Dokumentainuorodos/VU_Rasto_darbu_administravimas_VU_SIS_tvarka_2017.pdf [žiūrėta 2019 10 21].
- Rienecker, L., & Jørgensen, P. S. (2003). *Kaip rašyti mokslinį darbą*. Vilnius: Aidai.
- Rimkutė, E., & Utka, A. (2012). *Metodiniai patarimai rašantiems kalbotyros darbus*. Vytauto Didžiojo universitetas. Retrieved from http://donelaitis.vdu.lt/lkk/pdf/Rimkute-Utka-metodine_2012.pdf [žiūrėta 2019 10 26].
- Sirtautienė, D. (2003). *Masinės komunikacijos teorija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

- Studijų pasiekimų vertinimo tvarka* (2012). Retrieved from http://www.vu.lt/site_files/SD/Studentams/Studiju_pasiekimu_vertinimo_Tvarka_12.21.pdf [žiūrėta 2019 10 15].
- Taylor, C. J. (2013). Multimodality and Audiovisual Translation. In Y. Gambier, & L. Doorslaer (Eds.), *Handbook of Translation Studies* (p. 98-104). Amsterdam: John Benjamins.
- Thiselton, A. C. (2009). *Hermeneutics: An Introduction*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Thomas, G. (2011). *How to do your Case Study. A Guide for Students and Researchers*. London: Sage.
- Tyson, L. (2014). *Critical Theory Today: A User-friendly Guide*. London: Routledge.
- Veivo, H., Ljungberg, C., & Johansen, J. (Eds.). (2009). *Redefining Literary Semiotics*. Cambridge: Cambridge Scholars Press. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=539588&site=ehost-live&scope=site>
- Vilniaus Universiteto akademinės etikos kodeksas* (2018). Retrieved from https://www.vu.lt/site_files/Veiklos_dokumentai/Akademines_etikos_kodeksas_VU_2018.pdf [žiūrėta 2019 09 18].
- Vilniaus Universiteto studijų nuostatai* (2018). Retrieved from https://www.vu.lt/site_files/VU_studiju_nuostatai_suvestine_redakcija_nuo_2018-09-25.pdf [žiūrėta 2019 09 18].
- Vilniaus Universiteto pateikčių šablonai* (2019). Retrieved from <http://www.vu.lt/apiemus/vu-atributika#sablonai> [žiūrėta 2019 09 18].
- Vilniaus Universiteto Kauno fakulteto pateikčių šablonai* (2019). Retrieved from <http://www.knf.vu.lt/apie-fakulteta/atributika> [žiūrėta 2019 09 18].
- Vilniaus Universiteto studijuojančiųjų rašto darbų rengimo, gynimo ir kaupimo nuostatai* (2017). Retrieved from http://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/01/VU_Rasto_darbu_nuostatai_2017-12-19.pdf [žiūrėta 2019 10 15].
- Wray, A., Trott, K., & Bloomer, A. (2005). *Projects in Linguistics. A Practical Guide to Researching Language*. London: Arnold.
- Zepetnek, S. T. (1998). *Comparative Literature – Theory, Method, Application*. GA: Rodopi.